

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

15 TEMMUZ 1965

Sayı : 271

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BİBER
Koleksiyon

onbeş günlük tarafsız

siyaset

iktisat

fikir ve kültür dergisi

**BURSA OLAYLARI
ÖZEL OKULLAR
1965 PROGRAMI**

**PETROL
DAVAMIZ**

NEREYE GİDİYORUZ ?

**VE
BİR BAKAN**

**MEHMET SEYDA
KAYA ÖZSEZGİN
M. METİN NİGÂR
İ. KEMAL KARADAYI
S. N. ÖZERDİM**

BİR DAMLA PETROL, BİR DAMLA KAN

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

AŞIRI SAĞ - SOL TARTIŞMASI VE REJİM :

Geçen onbeş gün içinde basınımız çeşitli konular üzerinde yorumlarda bulunmuş, memleketin seçim sathı malline girmesiyle, seçimlerle ilgili beyan ve davranışlar yorumlara konu olmuştur. Özellikle aşırı sağ - sol tartışması ve ithamları memleketsever kimselerde, 1965 seçimlerinin bu hava içerisinde geçeceği ve partilerin propaganda sloganlarının bu yolda olacağı kanaatini uyandırmıştır. Son Bursa olayları üzerine bu ithamlar daha da şiddetlenmiş ve basının dikkati bu konuya çevrilmiştir. Biz bu sayımızda sağ - sol tartışmaları ve rejim konusunda basında çıkan yorumları aktararak her iki cephenin görüşlerini belirtmeye çalışacağız :

5 Temmuz tarihli ULUS'ta Faik Suad, «Ulusal Kuşku» adlı yazısında, son günlerde bazı konulardaki tartışmaları fikir platformundan taşıyan, sokağa düşüren mânevî etkenin milli kuşku olduğunu ifade ederek, «Görüşsüz, inançsız, ilkesiz bir iktidarın yarattığı güvensizlik ortamında : sivri uç solcusu ile sivri uç sağcısı kozlarını paylaşmak için her meseleyi kolayca sokağa sürükleyebilir. Türkiye'de bugün, en geniş anlamda ulusal kuşku ve güvensizlik havası esiyorsa, bunun nedenini, iktidar direksiyonunu tutan ellerin güçsüzlüğünde ve aczinde aramalıyız.» diye yazmaktadır.

HAVADİS'de Gökhan Evliyaoğlu «Adalet Partisi'nin vazifesi bitti mi?» adlı yazısında, Adalet Partisinin dört yıllık muhasebesini yaparak : A. P. nin, «son bir yıl içindeki bocalamalarıyla gerilemeğe yüz tuttu» günü bunda A.P. yöneticilerinin tutumlarının rol oynadığını ifadeyle, «Bir komünizm heyulasını devamlı surette telkin etmek, mübalâğah surette tehlikeler icat etmek, milletin bir kısmını diğer kısmına karşı cephe kurmağa ve savaşa çağırarak, vatandaşları dehşet ve korku psikolojisi ile bir siyasî tecrit kampı içinde toplamak, sonu felâket olan çok tehlikeli bir gidiştir.» diyerek «A.P. iler uyanmalı ve kendilerini büsrana, yurdu tehlikeye atan bu sorumsuz gidişe dur! demelidir.» diye sağlık vermektedir.

6 Temmuz tarihli AKŞAM'da Çetin Altan, bu usullerle yapılacak seçimlerin ve alınacak iktidarın meşru olamayacağını ifadeyle, «Oyun apaçık meydandadır ve uzun nutukların içindeki tek tük cümlelerle de itiraf edilmiştir. A.P. her ne pahasına olursa olsun yüzde ellibeş oyları almaya çalışmaktadır. Bu çoğunluğu sağladığıktan sonra da tıpkı başka sömürgelerde olduğu gibi karşısındaki bütün muhalifleri gerekirse iktidarı korumaya gelecek yabancılarla birlikte «komünist tahriki» ithamıyla tasfiyeye gidecektir. Ve artık ne petrol meselesi konuşulacaktır, ne toprak reformu.» diyerek yıllarca memleketin ana gerçeklerine karşı bol parayla yabancılaştırılan ve beslenen teşekküllerin tahrikleri ve yalanlarıyla Anayasanın çiğnenmesine sevkedileceğini «Bursa olayları»nın bunun bir örneği olduğunu belirtirken, «Demokrasi tam anlamıyla tehlikededir ve bu tehlike dış kuvvetler tarafından desteklenmektedir. Bunun da temsilcileri A.P. yöneticileridir. A.P. yöneticileri söz ve fiil olarak Anayasayı çiğnemektedir.» diye yazmaktadır.

MİLLİYET'te Abdi İpekçi, son «Bursa olayları» dolayısıyla memlekette kardeş kavgasını kışkırtan kuruluşun Komünizmle Mücadele Dernekleri olduğunu, durumun Vatan Cephesi ile farkı kalmadığını ifadeyle, «Bursadaki çirkin olaylar bir bakıma yararlı olmuştur, bir takım gerçeklerin yüzeye bir an önce çıkmasını sağlamıştır. Herhalde Cumhurbaşkanının dün yaptığı uyarıyı dikkate alarak bu derneklerin şüpheli faaliyeti üzerine derhal eğilmek gerekir. Zira bu memleketin yeni bir Vatan Cephesi faclasına hiç tabammüllü yoktur.» diyor.

7 Temmuz tarihli VATAN'da Reşat Titiz, yaklaşan seçim yoklamaları ile bazı tartışmaların arttığını, siyasî bir faaliyet beklenmemesi gereken bazı kuruluşların yine bazı partilerin tahrikleri ile saldırılarda bulduklarını, «Bazı politikacıların bu seçimlerde kampanyalarını sağ sol çekişmesi üzerine oturtacaklarını gösteren sayısız belirti»lerin bulunduğunu ifadeyle; «Bu çekingen suçlama, giderek CHP. den Türkiye İşçi P. kadar bütün kurumlara düpedüz komünist olmakla suçlamaya varacaktır. Bu kadar geniş bir kitlenin bu şekilde bir suçlamayla kirletilemeyeceğine göre, bu saldırganlık silâhi, başta kullananlar olmak üzere, bütün Türkiyeyi yaralayacaktır.» demektedir.

YARIN Dergisinde Aydın Yalçın, Demirelin son Karadeniz gezisinde sarfettiği sözlerin bazı CHP. iler de dahil herkesi memnun ettiğini, bazı çatlak seslerin ise mühimsenmiyeceğini ifadeyle; «CHP. seçim atmosferinin lüzumsuz bir şekilde sertleşmesini istemiyorsa aşırı solun şahsiyet, yıpratma ve el altı tezyir gibi yollara başvurmasını aynen taklit eden, tekrar eden mücadele usullerini bir kenara bırakmalıdır.» diyerek, «A.P. nin seçim kampanyası arifesinde ikaz sadedinde ortaya attığı solla mücadele teması, aştında memlekette bir iç harb tehlikesini önleyecek realist bir yoldur.» diye ilâve etmektedir.

DÜNYA'da Bedî Faik, daha önceleri A.P. Genel Merkezi ve bazı gazete idarehaneleri taşlanırken ses çıkarmayanların bugün bir partinin kongresinin basılması olayı üzerine galeyena gelenlere; «Daha önceleri neredeydiniz?» diye sormakta ve «Eee.. Kendi düşen ağlamaz. İsmet İnönü'nün Başbakanlığı devrinde parti

taşlanırsa, Suat Hayri Beyin Başbakanlığı devrinde niye taşlanıyor diye de şaşılmaz. Ve hele birinciyi ayıplamamış olanların, ikinciyi üstelik Anayasayı çiğnemekle ithama kalkışmaları, ancak bir iltimasçılık ve prensizsizlik konusu olur!..» demektedir.

HABER'de Bahadır Dülger, «Bursa Hâdisesi» adlı başyazısında, «Sokakta biriken kalabalıkların politikada müessir bir kuvvet haline getirilip gösterilmesi hadisesinin memleketimizdeki tek mesulü Halk Partisidir.» diyerek, «Bu davranış Türkiye için kötü bir misâl olmuştur. Halk Partisi zamanla Kızılay ve Beyazıt meydanlarındaki üstünlüğünü elden kaçırmıştır. Bursa hadisesiyle, Türkiye'de bu iki meydandan başka meydanların ve kanunları Halk Partisinin düşüncesinden başka düşünceler istikametinde ihlâl edebilecek zinde kuvvetlerin mevcut olabileceği hakikati ortaya çıkmıştır.» dedikten sonra talebe, sendika vesair teşekküllerin politika ile uğraşmalarının önlenmesinin gerektiğini ifade etmektedir.

8 Temmuz tarihli VATAN'da Mehmet Kemal, «Anayasa'yı koruyun» adlı makalesinde son doktrin tartışmaları ve suçlamalar üzerinde durarak «Seçimlerin dürüst yapılacağını gezdirdiği yerlerde bir marifetmiş gibi söylenen Ürgüplü'nün hükümetini arıyoruz. Ortalarda yok. Sorarız Sayın Ürgüplü'den dürüst seçimi bu metotla ve bu örneklerle mi yapacaksınız? Dürüst seçimin TİP'in göreceği muameleye tabi olduğunu söyleyen Mehmet Ali Aybar'ın koyduğu teşhisi haklı çıkarmak mı istiyorsunuz.» dedikten sonra Aybar'ın teşhisinde haklı çıktığını, Anayasanın hükümran kılınması isteğinin haklılığına temasla «Anayasayı korumakla görevli kuvvetler susarken, Anayasaya saygılı olanlar taarruza uğramaktadırlar.» demektedir.

TERCÜMAN'da Ahmet Kabaklı, şimdiye kadar A.P. ye karşı yöneltilen «gerici, ırkçı, nurcu, kuyruk, devrim düşmanı, ünmetçi, faşist...» suçlamalarının geri tepdiğini bu suçlamalara karşı sesini çıkarmamış olmasına rağmen CHP. nin «komünist» olduğu ithamının doğru olmadığını ifadeyle «Biz açık söylüyoruz. Milli Mücadele köklerine dayanan CHP. komünist değildir ve olmaz.» demektedir. İnönü'nün «ortanın solundayız» sözünün büyük bir gaf olduğunu ifade ederek, «Ama CHP. yöneticileri, siyasî mücadelede bazan solcuların ağızını kullanmak ve hele komünistlerin kendilerine yamanmasına müsaade etmekle büyük bir taktik hatasına düşmüşlerdir. Bu yüzden pirincin taşını ayıklamakta zorluk çekiyor» demektedir.

KİM Dergisinde Özcan Ergüder, Bursa olaylarını hazırlayan Derneğin durumunu, bu derneğin nereden emir aldığını, T.K.M.D. ve Milliyetçiler Derneğinin «Lâiklik ve demokrasi düşmanlarının mihrakı olduğu»nu, Bursa olayının su üstüne çıkardığı problemin Anayasa Problemi olduğunu ifadeyle, «Huzursuzluk yaratan çatışmalar, farklı hatta zıt fikirlerin mevcudiyetinden değil, bunların bir kısmının Anayasa temeline dayandırmayışından doğmaktadır. Toplumların barış içinde gelişebilmesi çeşitli unsurların bir «ortak temel»e, bir «asgari müşterekler» dizisine sahip olabilmeleriyle mümkün olabilecektir ki, bu da ancak, yürürlükteki Anayasa'nın benimsenmesine, hazmedilmesine bağlıdır.» demektedir. Sadun Tarju ise, «Komünizm eğer zalim bir metod, bir insanlık dışı idare tarzı ise, komünizmi zulümle ortadan kaldırmak isteyenler, insanlıklarını ispat edemezler. Zulüm zulmü davet eder ve demokrasi bir terör idaresine döner. O halde, demokrasiler, her şeyden önce kendilerini kurtarmak ve kabul ettirmek için, şiddetin karşısına çok büyük bir kararlılıkla çıkmağa mecburdur.» demektedir. bazı terör makinası derneklerin faaliyetlerini durdurulmaması halinde «istemekte komünizm gelir.» demektedir.

CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, «Rejim tehlikeye girmek üzeredir, hatta girmiştir bile denilebilir. Seçimlere daha üç aydan fazla vardır ve çatışmalar, normal parti mücadelesi olmak yerine şursuz bir sağ - sol çekişmesine oturtulmuştur. Anarşi kol geziyor. Kaba kuvvet parti kongrelerini basmakta, tiyatrolara saldırmaktadır. Meseleleri kaba kuvvetle halletmek isteyenler öyle görülmüyorki, seçim propagandaları kızıştıkça teşkilâtlandırıldıkları anlaşılın millislerini baskı vasıtası olarak kullanacaklar ve böylece seçimi, bir iktidarın elindeki imkânlarını kullanması şeklinde gayrimişru ve gayri hukukî yollarla değil, dolaylı baskı yollarıyla kazanmağa çalışacaklar.» diyerek, bir noktada zinde kuvvetin kaba kuvveti durduracağını ifade etmektedir.

9 Temmuz tarihli ADALET'te Esin Talu «Bursa da cereyan etmiş olan olaylar üzerine verilen beyanatlara ve yazılmış olan yazılara baktığımızda, hepsinin Anayasa anlayışından, fikir ve vicdan hürriyetinden, düşünce ve temayüllerin zorbalıkla sindirilmesinin doğru olmadığından dem vurduklarını görmekteyiz» dedikten sonra daha evvelce A. P. sine yapılan taarruzlar ve tutumlara değinerek, «A. P. ye yapılmış olan da, TİP' e yapılmış ayıptır. Ama hayır, bizim millet birer birer forma uydurmuş... Kimi yeşil takımdan kimi kırmızı.. Hangi taraf faul yapıyorsa, biri yükleniyor diğeri inkârda ve Cumhurbaşkanından tarafsız basınına kadar herkesin katıldığı böylesine top oyununa demokrasi deniliyor. Hadi canım efendim.» diye yazmaktadır.

10 Temmuz tarihli AKİS'te Jale Candan, «Yeni V. C. Ocakları» adlı makalesinde, son günlerde yapılan Komünizmle mücadele usullerine değinmekte, «Olay gerçekten düşündürücüdür. Çün-

(Devamı İç Sayfada)

Hazırlayan : Bekir ERİNCİ

HUZURSUZLUĞUN SORUMLUSU KİMLERDİR ?

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNÜK TARAFSIZ SİYASET İKTİSADİ KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA :

Başımızda Onbeş Gün

BAŞYAZI :

Huzursuzluğun Sorumlusu Kimlerdir ?

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

Üniversite ve yüksek Okul Giriş Sınavları

Bursa Olayları

Maaşlar ve Zamlar

Ürgüplü Moskova Seyahatini Yapmalı mıdır ?

Ortak Pazar Çözülmüyor mu ?

1964 programının uygulama durumu Vietnam'da Amerikan Politikası Değişecek mi ?

GÜNÜMÜZÜ AYDINLATAN BELGELER:

Bir Damla Petrol Bir Damla Kan Değerindedir.

Antoine ZISCKHA

İNCELEMELER :

Petrol Komisyonu ve Petrol Davamızı Baltalayan Bir Bakan

Muammer AKSOY

NE DİYORLAR ?

Özel Okullar

Öcal OKAY

KÜLTÜR VE SANAT :

«Yorgun Savaşçı»

Mehmet SEYDA

Veni Vidi, Vici'nin başmagelenler

Mehmet Metin NİGAR

«Öznel»e doğru

Kaya ÖZSEZGİN

Düşünce Özgürlüğümüz, Gerçek Ve Üstün Sanat Yapıtları

İsmet Kemal KARADAYI

Gerçek Sanatçı Dedikleri

Nuri İYEM

Bibliyografya :

Der : S. N. ÖZERDİM

Garip ve birbirine zat iddiaların sık sık ileri sürüldüğü bir memleket olduk. Muhalefet partisinin Genel Sekreter Yardımcısı, «iki kampa ayrıldık, iç harbe gidiyoruz» diye feryat ederken, beri tarafta Başbakan Yardımcısı, ortada hiç bir şey yokmuş gibi, «boş yere bir vehim havası yaratılıyor» diye beyanatta bulunuyor. Partili veya partizis halk şaşkın, kime ve neye inanacağını bilemez durumda. Aşırı sol veya sağ akımlar memleket için bir tehlike haline gelmiş midir? Mensuplarının sayıları nekadardır? Bunları kim finanse etmektedir? Bütün gazeteleri ve dergileri günü gününe takip etseniz, yine de faydasız. Gerçekleri tam olarak öğrenemiyorsunuz. Bazı Gazetelerimiz kader birliği ettikleri belli kimselere veya menfaatlara hizmet etmektedirler.

Politikacı seçim telaşı içinde. Teşkilata kendini beğendirmek için herşeyi yapmaya ve söylemeye hazır. Şahsiyetini ve prensiplerini — eğer var idi ise — çıkarı uğruna arka plana itmiş.

Bilhassa köylü, işçi ve esnaf başta olmak üzere fakir halkın durumu her zaman ki gibi yürekler acısı. Seneler senesi yardım vadedilmiş, fakat pek azı gerçekleşmiş. Yol, su, elektrik, okul, doktor, kredi ve teknik bilgi bekliyor. Ev kerpiçten bir oda, üstbaş yüz yama ve yediği soğan ekme. Büyük şehirlerde ve hele ileri memleketler de nasıl yaşandığını gazetelerden veya sinemalardan öğrenmiş. Gözü ilk defa Kore'den gelenlerin söyledikleri ile açılmış. Medeni memleketlerin halini şimdi de Almanya'dan geri dönenler anlata anlata bitiremiyorlar. Yani sözün kısası, halk insanca yaşamının ne olduğunu biliyor ve onun özlemi içinde.

Yine seçim zamanı geldi. Politikacılar köyleri ve gecekondulu mahallelerini taramaya başladılar. Eskisi gibi şunu bunu vadediyorlar. Herşeyin plan ve programla yapıldığını herkes biliyor. Bu sefer takdik iftira, itham ve kin kampanyası, Zavallı seçmen bir tarafı tutarsa komünist, diğer taraftan olursa amerikan uşağı veya gerici olacak!

Yukarıda çizmeye çalıştığımız tablonun biraz mübalağalı olduğu söylenebilir. Buna rağmen gidişin bu yolda olduğu inkâr edilemez. Oynanan veya oynanmak istenen bir dramın mevcudiyeti muhakkak. Sahneye itilen masum halk ve bazı amatör politikacılar. Asıl figüranlar perde arkasında. Sayıları belki bir iki bin. Aralarında kimler yok ki! Başta ihtilâlciler sosyalistler olmak üzere, hilâfet ve saltanat taraftarları din istirmarcıları, faşistler, kafatasçılar, cun-tacılar, sömürgeciler, şehir ve köy ağaları, ilim dışında herşeyle uğraşan profesörler, bazı emekli subaylar, partilerin peşine takılmış bazı yüksek memurlar ve nihayet sadece kinlerine ve ihtiraslarına hizmet eden müfrit politikacılar. Bu profesyonel kışkırtıcıların hemen hemen hepsi yüksek tahsil

yapmıştır. Çoğu dünyayı gezip dolamıştır. Gelirleri yerindedir. Fakat birbirleri ile daima çatışma halindedirler, zira menfaatlarının esiridirler. Aydın sınıfın sözcüsü geçinirler. Kürsülerde, meclislerde ve sosyal faaliyetlerde onlar daima hazır ve nazırdırlar. Aşırılığ, orta yola tercih ederler. Fakir halkı ve hele köylüyü hiç tanımamışlardır. Esasen İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirleri pek terketmezler. Tunceline vazife yapmaya ancak orada sıcak duşlu evler, tiyatrolar ve gece klüpleri yapıldığı zaman gitmeyi düşünmektedirler. Her meslek içinde, üniversitede, devlet dairelerinde, kaza organlarında, gazetelerde, serbest iş hayatında ve bol miktarda da parlamentoda bu tip aydınlara rastlanır.

Vatansever ve vazifesini başarıyla yapmaktan başka emeli olmıyan hakiki aydınların bu çıkarıcı meslekdaşlarından memleketi kurtarmaları en büyük problem olarak karşımızdadır. Daha bol sayıda vatansever aydın ve daha kaliteli teknisyen yetiştirme problemi. Eğitim davamızın sadece okur yazar sayısını artırmada görenler yanılmaktadırlar. Esas olan yüksek öğretim müesseselerinin islahıdır. Yoksa seri imalat değil. Üniversite muhtariyetinden çok şey beklenmiş ve fakat oldukça uzun bir süre geçtiği halde bir ses çıkmamıştır. Daha geçenlerde üniversitelerimizi etüd eden yabancı bir ilim adamı «sizin üniversitelerinizde hakiki aydın ve ilim adamı tesadüfer yetişir ve bu hususu düzeltme yolunda da en ufak bir teşebbüs müşahade etmedim» demmiştir.

Yeni Anayasa nizamı içinde memleketimizde aşırı sağ ve sol akımların arttığı bir hakikattir. Sınıf mücadelesine yol açacak veya reformlara mani olacak aşırı uçları mevcut kanunlar çerçevesi içinde kontrol altına almak mümkündür. Bununla beraber komünizmin her tarafı sardığı ne kadar mübalağalı ise, çeşitli sağ akımların planlı kalkınmayı ve reformları tehlikeye soktuğu da okadar hakiki durumu aksettirmemektedir. Asıl tehlike, durumu drammatize eden yaygaracı politikacılardan, sözde aydınlardan ve partizan gazetecilerden gelmektedir. Aşırı akımları olduğundan daha fazla tehlikeli göstererek bunlara vardım edilmekte ve ücretleri artırılmaktadır.

Hükümet günlerdir aşırı sol ve sağ akımlara karşı alınacak tedbirleri müzakerede vakit kaybetmiştir. Bize kalırsa huzuru iade edecek en müessir tedbir partilerin bünyelerindeki şarlatan politikacı ve gazetecileri hizaya sokmaktan ibarettir. Ama bunun kolay bir iş olduğunu iddia edecek değiliz. Zira ortada hizaya girmesi icap eden liderler de mevcuttur.

Devlet idaresinin gayet komplike bir iş olduğu asrımızda Millet Meclisine daha çok sayıda mimar, bankacı, işletmeciler, sanayici, doktor ve mühendis gibi teknik eleman girebilmelidir. Partilerimiz aday listelerinin

tanzim ederken böylesine bir yarışa girecekler midir?

Bugün hemen hemen bütün partiler reformcu, milliyetçi, sosyal adaletçi gibi iddialı sıfatlarla seçmenlerinin karşısına çıkmaktadırlar. Partilerin ne olup ne olmadıklarını halkımız son yılların tecrübesi ile gayet iyi olarak öğrenmiştir. Önemli olan programların zenginliği değil, adayların kalitesidir.

Politikacıların unutmamalarını istediğimiz husus şudur : Memleket yirmi senedir çok partili rejimi yerleştirme gayreti içindedir. Fakat hedefe yaklaştığımız kolaylıkla iddia edilemez. Halk, partilerarası çalışmaların planlı kalkınmaya yaptığı menfi etkileri görmekte ve demokrasiye olan inancı sarsılmaktadır. Bugün köylü veya kentli, pekçok kimse, Atatürk gibi bir li-

derin hasretini çeker olmuştur. Bu çok tehlikeli bir gelişmedir ve opportunist bazı ihtiras sahiplerine harekete geçme cesareti verebilir. Bu tip teşebbüsler aşırı sağdan veya aşırı soldan gelebilir. Başarı şansı pek az olan bu denemeler yine de uzun müddet huzurun ortadan kalkmasına ve kalkınma gayretlerimizin duraklamasına sebep olacaktı.

Hükümet kanunların takipçisi ve parti liderleri de teşkilatlarına hakim oldukları müddetçe tehlikesiz ve huzur içinde bir seçim yapamamamız için hiç bir sebep yoktur. Bununla beraber seçim sonrası gelişmeler çok daha önemli ve memleketin kaderini tayin edecek niteliktedir. Seçmen partiye değil, kaliteli adaya oy verdiği ölçüde seviyeli meclise, istikrarlı bir hükümete ve demokratik rejime kavuşabileceğiz.

Onbeş Günün Notları

Üniversite ve Yüksek Okul Giriş Sınavları

Üniversite ve yüksek okul giriş sınavları yapıldı. Yetkili mercilerin verdikleri rakamlara göre bu yıl üniversite ve yüksek okullara yapılan müracaat 36.000 civarındadır. Üniversite ve yüksek okulların kayıtlarını yapabilecekleri öğrenci miktarı ise takriben 12.000 dir. bu duruma göre 2/3 oranında öğrenci üniversite ve yüksek okul tahsili yapmak imkânından mahrum bulunuyor. Bu orana göre, durumu değerlendirecek olursak, öğrencilerin çok büyük bir kısmı, üniversite ve yüksek tahsil dışında imkânlar aramak zorundadırlar.

Ancak, bu rakamları tashihe tabi tutmak mümkündür : (1) Üniversite ve yüksek okul giriş sınavlarına, ikmâle kalmış olan lise öğrencileri de katılmıştır. İkmâle kalan öğrencilerin bir kısmı, lise sınavlarında başarısızlığa uğrayacaklarından esasen yüksek öğrenime devam imkânından mahrum bulunacaklardır. (2) Giriş sınavına giren öğrencilerin bir kısmı ise, uzun yıllar önce üniversite veya bir yüksek okulu bitirmiş olup, sonradan ikinci bir yüksek öğrenim yapma yolunu seçmiş olanlardır. (3) Nihayet, bu öğrenciler arasında uzun yıllar önce liseyi bitirmiş, hayata atılmış ve sonradan yüksek tahsil yapmak yolunu ihtiyar etmiş olanlar da vardır.

Bu üç grupta mütalâa edilebilecek müracaat toplamını, rakkam olarak bilemiyoruz. Fakat şurasını katıyetle ifade edebiliriz ki, üniversite ve yüksek okullarımızın istiap hacmi, bugünkü ihtiyacı karşılamaya kâfi gelmemektedir. Yeni bazı fakültelerin faaliyete başlamış olmalarına rağmen, üniversite ve yüksek okulların yetersizliği meydana gelmiştir. Kaldı ki, üniversite ve yüksek okullar sadece normal lise mezunlarına değil, her talep edene, gereği kadar, imkân verebilecek seviyede olmalıdır. Nitekim, üni-

versite ve yüksek okulların bu durumu karşısında, ihtiyacı karşılayabilmek amacıyla, özel yüksek okullar kurulmakta ve her geçen yıl bu özel yüksek okulların miktarı artmaktadır. Lise mezunlarının adedinin her yıl arttığı ve bunların bir yıl evvelki üniversite ve yüksek okul giriş sınavını kazanamayanlara birlikte önemli miktarları teşkil ettiği gözönünde tutulacak olursa, ilerisi bakımından, mutlaka tedbir almak ihtiyacında bulunduğumuz kendiliğinden ortaya çıkar.

İleriki yıllar için alınacak tedbirler, bina, öğretim araçları ve öğretim kadrosuyla ilgili olabilir. Bu gibi tedbirler «vadeli tedbirler»dir. Başka bir deyimle, öğretim alanında, bugün alınacak tedbirler sonucunu yıllar sonra verir. Bu tedbirleri, bugünden almazsak yıllar sonrasına emniyetle bakmaya imkân yoktur. Eşlefe belirtelim ki, hükümetler uzun vadeli tedbirler yerine, kısa vadeli tedbirlerle uğraşmaktadırlar. Her yıl, müteakip yıllar için gerekli tedbirlerin alınacağını yetkili kişilerden dinler dururuz; fakat her yıl, bir evvelki yıldan farklı olmaz. Hatta öyle yıllar müşahade etmişizdirki, ilgili bakan en köklü ve etüde muhtaç tedbirlerin kararını, imkânları düşünmeden ve tetkiksiz olarak birkaç gün içinde almış ve sonrada okulların açıldığı devrede o kararları uygulama alanına koymamıştır.

Üniversite ve yüksek okulların durumunun pek iç açıcı olmadığını ve her yıl biraz daha kötüye gittiğini, üzülmeye sebep edebiliriz : (1) Öğrenci sayısı her yıl artmaktadır : Belli bir miktardan sonra, her öğrenci, diğerinin zararına oluyor. Öğrencilerle ayrı ayrı meşgul olmak, onların problemlerine inmek ve modern usullerle öğretim yapmak imkânı tamamen kayıp olmak-

tadır. (2) Öğretim üyesinin yetiştirilmesi hususunda tedbir alınmadığından, öğretim üyesi sayısı, artan öğrenci miktarı karşısında kifayetsiz kalmaktadır. Bu durum, öğretim üyelerinin ders veren, sınav kâğıdı okuyan ve bunun dışında başka bir iş yapmağa zaman bulamayan bir kimse haline gelmesine sebep olmaktadır. Halbuki üniversite öğretim üyelerinin en önemli vazifelerinden birisi araştırmadır. Araştırma yapmak için yeteri kadar zaman bulamayan öğretim üyeleri, zamanla üniversite öğretim üyesi sıfatını kayıp etmeğe mahkumdur. Bu tehlikenin varit olmadığı, üniversite öğretim üyelerinin dışarıda çalışmaktan, üniversite için zaman ayıramadıkları görüşü de ileri sürülebilir. Ancak üniversite öğretim üyesi, kendi ihtisasıyla ilgili olmak üzere dışarıda çalışmalıdır. Bu suretle üniversite öğretim üyesi, tatbiki tecrübelerini üniversiteye, nazari bilgilerini de tatbikata intikal ettirmiş olur ; yeterki dışarıda çalışma keyfiyeti üniversite faaliyetini aksatmaya. Kaldı ki dışarıda, aşırı derecede çalışan üniversite öğretim üyeleri de azlık teşkil etmektedir. (3) Üniversiteye veya yüksek okullara giremeyen öğrencileri, özel yüksek okullar kabul etmekte ve bu okulların da ne seviyede öğrenici yetiştirdikleri halen malûm bulunmamaktadır. Özel Öğretim Kurumları Kanununun, bu konuda ne derece yeterli olacağı da henüz belli değildir. Zira, kanunlar probleme tek başına çare değildir.

Bütün bu hususlar, öğrenci seviyesinin günden güne düştüğünü göstermektedir. Liselerdeki öğretim seviyesi de gözönünde tutulursa, duyduğumuz endişe daha ciddi bir hal alır. Öğretim üyeleri, yarının kilit noktalarını işgal edecek olan nesille bu günden yakın temas halindedirler. Bu itibarla, mevcut öğretim üyesi ve öğrenci kadrosuyla, yarınımızdan tam manasıyla emin olmak güçtür. Bugünün siyaset adamlarını, profesörlerini, müsteşar ve genel müdürlerini, yarın aramamak için gerekli bütün tedbirlere başvurmak gerekir.

Bir taraftan bütün lise mezunlarının memleket ihtiyaçlarına göre çeşitli mesleklere dağılımını sağlarken, diğer taraftan da herkesin mümkün olduğu kadar arzusuna uygun bir mesleğe girmesi imkânlarını araştırmalıdır. Mutlaka, öğretmenlik mesleğini cazip bir hale sokarak geniş bir öğretmen kadrosu ihdas etmelidir. Ergeç Türkiye'deki üniversitelerin adedi artacaktır. Yeni üniversitelere öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla şimdiden asistan, doçent kadrosunu genişletmeli, normal öğretim faaliyetinde bulunan kurumlarda yetişmiş olan asistan, doçent ve profesörlerle yeni üniversiteleri beslemelidir. Bunun dışında, milli bankalarımızın veya sigorta şirketlerimizin bankacılık, işletmecilik, sigortacılık alanında eleman yetiştirmek üzere yüksek okul açmaları gereklidir. Bu suretle özel yüksek okullar ferdi teşebbüslerin dışında kalacağı gibi, özellikle memleketimizin ihtiyacı olan güzide işletmeciler yetiştirme yoluna da girilmiş olacaktır.

Bursa Olayları

Bursada Türkiye İşçi Partisi toplantısı dolayısıyla çıkan olaylar, seçim tansiyonunun gittikçe sertleşmeye başladığını gösteren bir ibret misali olarak değerlendirilmelidir. Kanunlara uygun şekilde kurulmuş olan ve Anayasa düzeninin teminatı altında bulunan bir parti'nin çalışmalarının kuvvet yoluyla baltalanmak istenmesi gerçekten hüznün vericidir. Türkiyede komünizm propagandası yapmak bir suçtur. Gayesi ister komünist karakterli, ister faşist karakterli olsun bir dikta rejimi kurmak olan siyasi partilerin faaliyette bulunmasına kanunlarımıza göre imkân yoktur. Ancak Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmadıkça her siyasi kuruluşun kanunların eşit himayesinden faydalanması gereklidir.

Önümüzdeki seçimlerde siyasi tansiyonun çok yükseleceğini gösteren işaretler vardır. Bursa olayları tehlike çanını çalmağa yeterli bir misal olarak değerlendirilmelidir. Yarın benzeri olaylar Cumhuriyet Halk Partisi mensupları ile Adalet Partileleri arasında çıkabilir. O zaman olayları önlemek veya duruma hâkim olmak çok güçleşebilir. Hükümetin ve güvenlik kuvvetlerinin bu gibi durumlara karşı gerçekten hazırlıklı olmaları lazımdır.

Bursa hadiselerinin diğer bir ilginç yanını toplantı hürriyetine tecavüz edenlerin büyük çoğunluğunun Adalet Partisine kayıtlı olmasıdır. Bu yüzdendir ki vazifesini yapmaktan başka bir düşüncesi olmayan tarafsız Bursa savcısına karşı Adalet Partili bazı milletvekilleri ve Adalet Partili basın cephe almış bulunmaktadır. Ancak bu türlü davranışların demokratik düşünce ile bağdaşmadığı açıktır. Demokrat Parti alışkanlıklarının ister fikir ister aksiyon şeklinde olsun Adalet Partisi bünyesi içinde yer almaması lazımdır. Unutmamalıdır ki, kanun dışı kuvvet kullanılması, kuvvetle karşı koymak arzusunun kanun dışı kuvvete muhatap olanlarda uyandırabilir. Bundan başka bir olayın soruşturmasını yapan Cumhuriyet Savcısının daha iş soruşturma safhasında iken taraftarlıkla suçlanmasını mazur görmeye de imkân yoktur.

Bursa olayları dolayısıyla gerek Cumhurbaşkanının, gerek hükümetin tutumu tehlikenin yüksek kademe tarafından anlaşıldığını göstermektedir. Siyasi mücadelenin medeni usullerle cereyanı hususunda kendisine düşen ödevi yerine getireceğini Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İnönü çeşitli vesilelerle açıklamıştır. Adalet Partisinin de aynı yapıcı yolu benimsemesi temenni edilir.

Maaşlar ve Zamlar

Anayasa Mahkemesinin Milletvekili ve Senatör maaşlarına yapılan zammı Anayasa aykırı bularak iptal eden kararı memleket çapında genel bir ferahlık yaratmış ve Anayasa Mahkemesinin Türk Anayasasının sahibi olduğunu kamu oyuna açıklıkla göstermiştir. Bu şekilde anayasa hükümlerine aykırı şekilde devlet hazinesine el uzatmak isteyenlerin teşebbüsü gerçekleşmemiştir.

Ancak Danıştay mensupları tazminatının artırılmasının doğurduğu menfi sonuçlar hala devam etmektedir. Danıştay'ın zam kanununu hâkim ve savcıların tazminatlarının yükseltilmesi hususundaki teklif takib etmiştir. Sayıştay mensuplarının tazminatını artıran teklif geçici komisyondadır. Tabiiyle bu teklifleri yenileri takib etmektedir ve edecektir.

Cumhuriyet Senatosunda yapılan görüşmeler sırasında hâkim ve savcıların ödeneklerinin çoğaltılmasını öngören teklifin askeri hâkim ve savcılarının durumu dolayısıyla bir defa da Milli Savunma Komisyonunda görüşülmesine karar verilmiştir. Milli Savunma Komisyonunda meselenin yeniden ele alınacağından ve derinliğine, genişliğine inceleneceğinden şüphe edilemez. Devlet Personel Kanunu tasarısının mali hükümleri 1 mart 1966 tarihinden itibaren yürürlüğe gireceğine göre hâkim ve savcılarının tazminat tekliflerinin ve Sayıştayla ilgili tazminat teklifinin bu tarihten önce gerçekleşmesi için herhangi bir sebep yoktur. Aksine Devlet Personel Kanununun, Askeri Personel Kanununun, Hâkim ve Savcılarının ödeneklerini arttıran kanunun ve nihayet Sayıştay kanununun aynı zamanda yürürlüğe girmesinde kamu görevlilerinin kanun karşısında eşitliğini sağlamak bakımından sayılamıyacak kadar çok fayda vardır. Öte yandan farklı yerlerde de olsa aynı hizmeti görenlerin maaş ve ödenek bakımından birbirlerinden farklı veya imtiyazlı durumda olmamalarını sağlayıcı bir adalet düşüncesinin kanun vazunun tedvin faaliyetinde yol gösterici olması gereklidir.

Devlet Personel Kanunu devlet memurlarının gelirleri arasındaki düzensizlikleri ve dengesizlikleri belli ölçüde önleyecek bir mahiyet taşımaktadır. Ancak unutmamak lazımdır ki, çeşitli ihmaller ve suistimallerle karmakarışık hale gelen devlet personelinin maaş ve ödenek durumlarını düzenlemek için yapılması gerekli çok şey vardır. Çeşitli ek görevlerden faydalanan ve sadece normal mesai yapan imtiyazlı personel değişikliklerinin fiiliyat sahasına intikal etmemesi için ellerinden gelen gayreti göstereceklerdir.

Meslektaşının yaptığı işin aynısını yapan fakat nüfuzlu kişilerle kurduğu dostluklar sebebiyle veya hülul kabiliyeti dolayısıyla çeşitli ve tath ek görevlere kavuşanlar, durumları ne derece haksız olursa olsun imtiyazlarını muhafaza için çaba göstereceklerdir. Ancak bu gayretlerin başarı kazanacağına ihtimal verilemez. Bundan başka Devlet Personel Kanunundan hemen sonra İktisadi Devlet Teşekküllerinin durumu da ele alınmalı ve bu teşekküllerin maaş ve ücret şeklinde hizmet yaptırmasızın bazı kişilere ulufe dağıtması önlenmeli, personel, ihtiyaç olan yerlere ve işlere dağıtılmalıdır. İktisadi Devlet Teşekküllerinin islahı yolunda gayret gösterilirken siyasi sebeplerle tayinler yapılması ve «dostlara» tatlı işler bulunması usullerini önleyici kesin ve radikal tedbirler alınmalıdır.

Ürgüplü Moskova Seyahatini Yapmalı mıdır ?

Sayın Başbakan Suat Hayri Ürgüplü Sovyet liderlerinin daveti üzerine Ağustos ayı içinde Moskova'yı ziyaret ederek orada iki komşu memleket arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için müzakerelere girişecektir. Gayet normal ve hatta olumlu gibi görülen bu seyahatin acaba zamannın seçiminde bir hata yapıldığı düşünülemez mi ?

Suat Hayri Ürgüplü hiç bir partiyi temsil etmeyen bağımsız bir Başbakandır. 10 ekim seçimlerinden sonra da çok az bir ihtimalle tekrar bu vazifeye getirilecektir. Bu şartlar altında acaba kendisini Moskovada, müzakere masasında zayıf hissetmeyecek midir? Ciddi angajmanlara giremeyeceği gibi, kendisiyle ciddi meselelerin konuşulmak istenmediğini de sezmeyecek midir ?

Gerçi bu seyahatin geri bırakılmasını istemekle Türk hariciyesi dış politikamızın milli ve partilerüstü olduğunu ifade etmek istemiş olabilir. Fakat hakikat öyle midir? Acaba iktidar namzedi olan Adalet Partisi Moskova ile münasebetleri geliştirme niyetinde midir? Yoksa olduğu yerde dondurma yolunu mu tercih edecektir? Seçim kampanyamızı yakından takip eden Rus Sefareti bu havayı her halde sezmış olmalıdır. Nihayet bu da bir görüştür ve iktidara gelen partinin bu tutuma girmek hakkıdır da.

Diğer bir ihtimal, Kıbrıs anlaşmazlığında bizi destekler görünen Sovyet Rusya'nın daha kesin ifadelerle görüşünü teyid etmesinde bir fayda mülâhaza etmiş bulunabiliriz. Biz şahsen Yunanistanla ikili müzakerelerin başladığı şu sırada aynı sözleri teyid ettirmek için böyle bir seyahatin yapılması zaruretine inanmıyoruz. Hele Rus liderlerinin şimdiye kadar Kıbrıs ile ilgili olarak söylemiş oldukları yuvarlak laflar dışında yeni bir şey söyleyeceklerine de ihtimal vermemekteyiz.

Ruslar ötedenberi Türkiye'ye iktisadi yardımda bulunabileceklerini söylemişler ve hatta bir cam fabrikası da kurmuşlardır. Seçim arifesinde Ürgüplü'nün Moskova'ya iktisadi yardım müzakerelerine gitmesi AP nin seçim kampanyasında takip ettiği taktiğe uygun düşmeyecektir. Kültür anlaşmasının başına gelenler cümlelerin malumudur.

Kaldı ki Sovyet liderleri bu müzakereler sırasında Nato ve Centodaki üyeliklerimizi bir pazarlık konusu da yapmak isteyebilirler. Bu arada gerek Vietnam ve gerekse Dominik'teki Amerikan davranışı hususunda kesin görüşlerimizi ifade etmek zarureti içine de sokulabiliriz.

Bizim şahsen inanmadığımız ve fakat bazı çevrelerin ifade ettiği son ihtimal ise, bu seyahati, bizzat Başbakan Suat Hayri Ürgüplü'nün sırf şahsi prestiji için arzulanmasıdır. Belki bu arada, kızışacak seçim kampanyasında dikkatleri kısa bir süre içinde olsa dış politikaya çekme düşüncesinde ilerli sürülebilir.

Yukarıda saydığımız bütün bu hususların Dışişleri Bakanlığı ilgilileri tarafından düşünülmüş ve tartışılmış olduğunu zanne-

diyoruz. Aksi halde Başbakan'a heran gö-
revi başında bulunması gereken bir devrede
lüzumsuz bir ziyaret yaptırılmış olacaktır.

Ortak Pazar Çözülüyor mu ?

Nihayet korkulan başa gelmiş ve Müş-
terek Pazar'ın üç üyesi, Batı Almanya,
İtalya ve Hollanda, Fransa'nın daima dedi-
ği dedik tutumuna karşı isyan ederek, Ro-
ma Andlaşmasının lafzı ve ruhiyle tatbik
edilmesinde ısrar etmişlerdir. Bunun üzeri-
ne Couve de Murville Brüksel toplantısını
terketmiş ve akabinde Müşterek Pazar nez-
dindeki Fransız Baş Delegesi Boegenen de
Paris'e geri çağırılmıştır.

Altılar Brüksel'de 30 temmuzda müdde-
ti dolacak olan eski tarım anlaşmasının ye-
rine yenisini imzalamak için toplanmışlar-
dı, Tarım sahasında bir hayli ileri olan
Fransa bu anlaşma ile çiftçileri için büyük
avantajlar sağlamayı umuyordu. Anlaşmaz-
lık, tarım ürünleri gümrük resimlerinin dü-
şürülmesi neticesinde toplanacak forum na-
sıl ve kim tarafından kullanılacağı konu-
sunda çıkmış ve Fransa bu fonun Avrupa
Parlamento'su emrine verilmesine şiddetle
karşı koymuştur. Bilindiği gibi De Gaulle
ötedenberi Müşterek Pazar'ın milletlerüstü
müesseselere sahip olmasını istememiş ve
teşkilâtın sadece bir gümrük birliği halinde
kalmasında ısrar etmiştir. Başta Batı Al-
manya olmak üzere diğer üyeler ise, dai-
ma, Müşterek Pazar'ın iktisadi olduğu ka-
dar siyasi bir birlik hüviyesini de iktisab
etmesini teklif edegelmişlerdir.

Kararlarını ittifakla alan Müşterek Pa-
zar Komisyonu Fransız delegesinin çekil-
mesiyle işlemez hale gelmiştir. Aynı şekil-
de Fransa Kennedy Gümrük müzakerelerini
de boykot etmiş bulunmaktadır. Forum'un
baskıya verildiği şu sırada Nato Daimi Kon-
seyi toplantılarına geleri Belçika Dışişleri
Bakanı Spaak Paris'de bir anlaşma formülü
bulma yolunda gayret sarfetmektedir.

Fransa'nın son hareketinin bir blöf olup
olmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Kar-
şılıklı tavizlerle yeniden bir anlaşma zem-
nininir bulunabileceğine inananların da sayı-
sı pek fazla değildir. Huzursuzluk Avrupa
üzerine çökmüştür. Bütün Avrupa ve İngi-

liz basını muhtemel yeni gruplaşmalar ü-
zerinde spekülasyonlara girişmişlerdir. İn-
gilizler, Müşterek Pazar'da, Fransanın ye-
rini alma gibi basit bir formüle itibar et-
meden buhranı ağırbaşlılıkla tahlil etmek-
tedirler.

De Gaulle şubat ayında yaptığı basın
konferansında Almanyanın birleştirilmesini
mühimsemiyerek Bonn'u gücendirmiştir.
Son davranışlarıyla da İtalyanları kırmış-
tır, Bazı yorumcular buhranın Eylülde ya-
pılacak Alman seçimlerine kadar bir hal
tarzına bağlanamayacağını söylemektedirler.

1966 - 1970 devresini kapsıyan Fransanın
beşinci planı kâmilten Müşterek Pazar'ın ge-
lişmeleri gözönünde bulundurularak hazırlan-
mıştır. De Gaulle'nun azami avantaj sağ-
lamak için her takdigi kullanacağı muhak-
kak tır. Fakat Müşterek Pazar'ı, istekleri-
ni motomadikte ettiremediği için terketme-
si beklenemez. Hiç değilse aklı selim bunu
emretmektedir.

1964 Programının Uygulama durumu

1964 yılında kâru kemisinde 6,401 mil-
yar liralık yatırım yapılması programlan-
mıştır. Fakat 12 aylık uygulama devresinde
bu yatırımların gerçekleştirilmesi için an-
cak 4.966 milyar liralık bir harcama yapı-
labilmıştır. Buna göre 1964 programının
gerçekleşme oranı yüzde 77,6'dır. Bir yıl ön-
cesi bu oran yüzde 91,1'e ulaşmıştı. Böylece
plân uygulamasında önceki yıla göre oldukça
geride kalmıştır.

En yüksek gerçekleşme sırasıyla hiz-
metler (yüzde 99,8), eğitim (yüzde 95,3)
sağlık (yüzde 86,7) sektörlerinde, en dü-
şük gerçekleşme ise imalat sanayii (yüzde
60,3), Mesken (yüzde 64,8) ve madencilik
(yüzde 66,9) sektörlerinde olmuştur. Tarım
sektöründe öngörülen yatırımlar için yüz-
de 84,9 oranında harcama yapılabilmıştır.
Ulaştırma ve turizm ve enerji kesimlerinde
ise gerçekleşme sırasıyla yüzde 74,5 78,0 ve
75,6 oranında olmuştur. Yukarıda verilen
rakamların yatırımların gerçek uygulama
durumunu gösterip göstermedikleri tar-
tışma konusu yapılabilir. Gerçekten Devlet
Plânlama teşkilâtınca uygulamanın izlen-
mesi çok yetersiz metodlara dayandıkların-
dan yukarıdaki rakamlar yatırımların ger-
çek fiziki gerçekleşme durumundan çok bu
amaçla yapılan harcamaları göstermekte-
dirler. Halbuki örneğin avans verilmesi, ya-
tıırımların projeye göre daha ucuz veya pa-
halya mal olması gibi çeşitli sebeplerden
gerçek fiziki yatırım seviyesi harcamalara
eşit olmayabilir.

Öte yandan uygulayıcı daireler gönder-
dikleri rakamlarda samimi olmayabilirler.

Bununla birlikte yukarıdaki rakamlar-
dan özellikle imalat sanayiinde program he-
deflerinin çok gerisinde kalındığı anlaşıl-
maktadır. Bunda şüphesiz bu yatırımların
dış finansman kaynaklarına daha çok bağlı
olmasının etkisi büyüktür. Yatırımların ak-
samasında bunun dışında özellikle gerekli
projelerin zamanında hazırlanamamış ol-
ması, ön çalışmalar ve tedbirlerdeki geck-

meler rol oynamıştır. Daha başka sebebler
olarak eskidenberi tekrarlanan gelen mevzu-
at aksaklıkları teknik personel yetersizliği
koordinasyonsuzluk gösterilebilir.

Fakat bütün bu hususlar plânı uygula-
yacak olan idare organlarının ve yatırımcı
dairelerin yetersiz uyusuk ve gerçek sorum-
luluk duygusundan uzak olmalarına dayandı-
maktadır.

Hatta uygun şartlarla zamanında yete-
ri kadar dış kredi ve yatırımların sağlana-
mamasını da bir dereceye kadar bu sebebe
bağlamak mümkündür. Diğer bir husus da
uygulaması hemen hemen para harcanıl-
masına dayanan ve bazan daha çok tüke-
tim harcamaları karakteri taşıyan bir ta-
kım yatırımlarda gerçekleşmenin buna kar-
şılık büyüp çapta ön çalışmalar gerektiren,
bilgi ve çaba isteyen gerçek üretkif ya-
tıırımlarda başarısızlığın yüksek oluşudur.

Bazan da aslında üretkif olabilecek
yatırımlar uygulayıcı dairelerde yeterince
ciddiyet ve programlardaki amaçlara göre
yürütülmediklerinden verimi düşük harca-
malar haline gelmektedir.

Devlet Plânlama Teşkilâtı uygulayıcı
daireleri herhangi bir şekilde denetleme se-
lahiyetine sahip değildir. Kaldığı bu Teş-
kilât da kendi iç yapısı ve çalışmalarını ba-
kımından diğer icra organlarından pek faz-
la farklı değildir.

Plânın aksamadan uygulanmasından
ve dolayısıyla yatırımcı dairelerin denetlen-
mesinden sorumlu olan hükümet ise bakan-
ların daha oyların içine girmeden sık sık
değişmesi, kendilerini çok zaman iç politi-
kanın verimsiz çatışmalarına kaptırmaları
ve dış politikada doğan olaylar dolayısıyla
ekonomik sorunları unutmaları sebebiyle bu
fonksiyonunu yerine getirmekten uzaktır.

Böylece yatırımcı daireler önce kendini
ve üst kademeyi ve onlarda daha üst dere-
cede sorumluları aldatıcı ve oyalyıcı bir or-
tama girmiştir. Hükümet de bu ortamın iç-
indedir.

Uygulamanın denetlenmesi, başarısız ol-
an uygulayıcıların cezalandırılmaları önü-
müzdeki yıllarda da ihmal edilecek olursa
yatırımcı daireler daha da uyusuk, işgör-
mez ve sorumsuz bir duruma gelebilir. Bu
durumda şüphesiz Birinci Beş Yıllık Plânın
gerçekleşmesi imkânsızdır.

1965 yılında özel sektör için ön görülen
yatırımların ne derece gerçekleşebildiği hak-
kında henüz kesin bilgiler mevcut değildir.

Dış kredi ve yatırımlarda görülen ak-
saklıkların özel sektör yatırımlarını da en-
gellemiş olacağı muhakkaktır. Öte yandan
Kıbrıs krizinin doğurduğu negatif ortam
ve iç politikanın açıklık kazanmayışı da
şüphesiz bu yatırımları olumsuz yönde etki-
lemiştir.

O halde bu yatırımların da, eğer prog-
ramda doğru projeksiyonlar yapılmış ise ko-
nu olarak gerçekleşmemiş oldukları söylene-
bilir.

André Antoine

CHEZ LES TURCS

Précédé d'un avant - propos
de Metin AND et suivi de
documents

réunis et publiés par Metin AND
FORUM Editeur A Ankara

6 lira

Dergimizden pul karşılığında
temin edilebilir.

Vietnam'da Amerikan Politikası Değişecek mi?

Birleşik Amerika'nın Vietnam'da komünistlerle mücadeleyi hergün biraz daha şiddetlendirdiği bir sırada Büyük Elçi Maxwell Taylor'un istifa etmesi büyük bir sürpriz tesiri yapmıştır. Amerikan Ortak Kurmay Heyetleri Başkanlığından Saygon'a büyük elçi olarak gönderilen General Taylor Çin-hindir'de komünist yayılmasının ancak askeri müdahale ile durdurulabileceğini savunan gruba dahildi. Mac Namaranın da dahil olduğu «harpçi grup» nihayet Başkan Johnson'u ikna ederek Kuzey Vietnam'ın bombardımanı ve Güney Vietnam'daki Amerikan kuvvetlerinin birfiil muharebelere katılmaları müsaadesini koparmışlardı. Riskleri çok olan bu davranış Başkan Johnson'un gerek dünya kamu oyununda ve gerekse Birleşik Devletlerde aydın zümre tarafından şiddetle tenkid edilmesine sebep olmuş-

tur. Buna bir de, Washington'un Dominik macerası katılınca Başkan Johnson'un durumunu adamakıllı sarsılmıştır. Neşesiyle tanınan Başkan artık bambaşka bir tip olmuştur. Yüzü gülmüyor ve kritiklerine hemen gücenen bir tip!

Güney Vietnam, yapılan onuncu hükümet derbesi sonunda iktidara gelen 34 yaşındaki Hava Mareşali Nguyen Cao Ky'in Başkanlığı altında, Mansun yağmurları ile azan Veitkong çetecilerine karşı başarısız savaşlar yapmaktadır. Amerikan kuvvetleri 75 bine çıkarılmaktadır ve B-52 stratejik bombardıman uçaklarının da katılmaya başladığı hava bombardımanları Kuzey Vietnam'daki askeri hedefleri yerle bir etmektedir. Bununla beraber Hanoi'nin sinek müzakerelere razı olacağına dair en ufak bir emare gözükmemektedir. Bilakis Ho-Çi-Min güneye tabur tabur kuvvet göndermede berdevamdır. Son olarak gönüllü gençlerden kurulan bir «yıldırım tugayı» muhtemelen Vietkong çetecileri ile omuz o-

muza çarpışmak üzere Hanoi'den ayrılmıştır. Hanoi yakınlarındaki Rus güdümlü mermi rampalarının bombalanıp bombalanmaması Amerikan Temsilciler Meclisinde münağa edilmektedir. Harp büyümektedir ve Kızıl Çin'in müdahale ihtimali hergün biraz daha artmaktadır.

Gelişmelerden endişe duymaya başlayan İngiltere Başbakanı Wilson İngiliz Uluslar Topluluğu barış heyetinin Pekin ve Hanoi tarafından reddedilmesi üzerine sol temayüllü bakanlarından Harold Davies'i bir sondajda bulunmak üzere Hanoi'ye göndermiş bulunmaktadır. Devam etmekte olan müzakerelerin safahatından Washington muntazaman haberdar edilmektedir. Acaba General Taylor, bir müzakere ümidinin belirmediği şu anda istifa ederek Başkan Johnson'un işini mi kolaylaştırmak istemiştir? Yeniden Saygon'a sefir olarak tayin olunan Cabot Lodge bombardımanların halledilmediği problemi diplomasi ile halletme yolunda gayretler sarfedecektir.

Günümüzü Aydınlatan Belgeler

PETROL İÇİN GİZLİ SAVAŞ :

BİR DAMLA PETROL, BİR DAMLA KAN DEĞERİNDEDİR

Antoine ZISCHKA

«Sidney Reyi» nin ustaca manevrasının ve İrann İngilizler eline düşmesinin üzerinden, didinmeler ve yamyamca savaşlarla dolu seneler geçti.

Otomobil icat olundu. Kazanları mazotla ısıtmağa başladılar. Petrolün, yalnız isli lâmbalarda yakıldığı; bütün dünyada elde edilen aşığı yukarı yirmi milyon ton ham petrolden, tenvirat için ancak sekiz milyon ton çıkarılabildiği; benzinin, tehlikeli ve mahalli sarfı az ikinci derecede bir müstahsil addedildiği devirler geçti. Yeni bir devir başladı. Benzin ekonomik hayatın belli başlı unsuru oldu. Motör, bütün cihana karşı zaferini ilân ediyor, bütün milletlerin harb filoları, makinelerini işletmek için petrol yakıyor; tayyareler muharebe tankları, traktörler, otomobiller, eski kocakarı ilâcını, hergün biraz daha fazla miktarda kullanıyorlar ve Klemanso : «Bir damla petrol, bizim için bir damla kan kadar kıymetlidir.» diye haykırıyor.

Binlerce sene petrole hiçbir değer verilmemişti. Şimdi kan kadar kıymetliydi.

Milâttan önce 220 yılında Çin İmparatorlarından biri, tuz bulmak için Çinin her tarafında kuyular kazdırdı. Bu kuyuları kazın mütehasşınlar, Kolombiya Üniversitesi Profesörlerinden Thomas Reed'in söylediğine göre, bugün ihtira beratlarının himayesi altında bulunan modern kazma usulleri kadar mükemmel tek-nikle çalışıyorlardı.

Kuyulardan, tuz yerine petrol çıktı. İptidai şekilde lâmbalar yaptılar. Fakat az zamanda Çin kuyuları kurudu ve petrol unutuldu.

Bundan bin yıl sonra, Afscheron yarım adasında hüküm süren ve Bakü vilâyetini idare eden «Han» tarlalarını harap eden, vilâyetin her tarafından fıskıran ve ziraati imkânsız bir hale getiren petrole bazı tecrübeler yapmağa başladı. Çok iptidai bir petrol lâmbası yaptırdı. Bir nevi tasfiye usulü buldu ve buluşunun çok para değeri olduğunu anlayacak kadar zekâ gösterdi. Lâmbalarından birini, efendisi olan İran şahına gönderdi. Bütün İmparatorluk dahilinde petrolünü satmağa müsaade aldı. Ve bu ilk petrol kralı zengin oldu, onun sayesinde, şarkın hemen her tarafında petrol kullanılmaya başladı.

Bu, Rusların, Bakü Hanlarının saraylarını yıkıp, bütün o havalliyi mahvettikleri tarihe kadar devam etti. Bundan sonra petrol bir kere daha unutuldu. Hann yerine gelen Çarın valisi de, tarlaları mahveden bu pis kokulu mayiden nasıl kurtulacağını bilemiyordu. Senpetersburg fen akademisine, bu mayiden, nümüneler gönderdi. Aldığı cevapta «petrol hiçbir işe yaramaz...» deniyordu.

Petrol, dünyanın öbür ucunda, burdan daha parlak bir mahariyete ermiş değildi. 1640 senesine doğru, don Alvara Alonsa Barba isminde bir İspanyol Peru'dan avdetinde, orada gördüğü petrol kuyularını tarif etti, petrolden nasıl istifade edilebileceğini anlattı; fakat bundan da birşey çıkmadı.

Bundan pek az bir zaman evvel, Garp Pensilvanyası yerlileri, Per Jozef isminde bir Fransız misyonerini pis kokulu, siyah renkli, gaz neşreden bir su birikintisine götürmüşlerdi. Misyoner bu

«siyah suları» ilâç olarak kullanmıştı. Sonra, 1840 yılına doğru, Mösyö Kier isminde birisi, Pitsburg civarında Tarentum'da, içinden petrol fıskıran bir kuyu buldu. Oraya bir ev yaptırdı, birkaç bir tane şişe aldı, şatafatlı etiketler yaptırdı, bunlara doldurduğu petrole «Sneca Oil» ismini taktı ve, yedi derde deva diye sattığı bu «Amerikan ilâcından» zengin oldu.

Kier, vakit geçirmek için, petrolü tasfiye etmek tecrübesine girişti ve yakılacak petrol vücade getirdi. Bu suretle çıkardığı teknil petrolü satın almağa başladılar. Fakat kuyu yavaş yavaş tükendi ve az bir zaman sonra gerek Kier, gerek petrolü unutuldu. Petrol devrinin, bu tarihten on beş sene sonra açılması mu-kadderdi.

1910 senesine doğru, Rusya hükümeti, İrann petrolerinden yalnız İngilterenin istifade etmesinin doğru birşey olmadığını düşünerek, bu noktai nazarını saha kabul ettirdi. Şah, arazisini ikiye taksim etti. Şimalini Ruslara, cenubunu İngilizlere tahsis etti. O zaman, Entelicens Servis tekrar faaliyete geçti. İran şehirlerinde isyanlar baş gösterdi. İhtilâl homurtuları işitildi. Şah, tahtının tehlikeye düştüğünü hissedince Rusları taretmeğe, İngilizlerle olan mukaveleleri sağlamlamağa ve yeniden altmış senelik bir muahede imzalamaya mecbur oldu.

Bütün bu hareketleri kim idare ediyordu? İngiltireyi bu muazzam petrol mücadelesinde kim sevk ediyordu? Nazırlar mı, yoksa avam kamarası mı?

Hayır. Bütün bu işleri çeviren Felemenkî bir banka memuru-ydu. 1830 senesinde, ayda 30 frank maaşla Amsterdamdaki «Twentsche Bank» a memur muavini olarak giren, altı sene sonra, aylığı 300 frank olan, bugün 100 milyar frangi mürakabesinde bulunduran, ve şahsi serveti 340 milyon tahmin olunan bu adam, Sir Hanri Deterding'dir.

Hanri Deterding, bir uzak denizler kaptanının oğluydu. 12 yaşında yetim kalmıştı. Amsterdamda, intisap ettiği bankada çalışırken, kendisini, bankanın Hindistan'daki şubesine gönderdiler. Deterding, orada, küçük bir memur olarak çalışmağa başladı. Bu müessesese Sond adalarında petrol madeni araştırıyordu. Deterding, şirketin Penang'daki küçük bir bürosunun idaresine memur oldu ve orada «Royal Dutch» un şefi Mösyö Kessler ile tanıştı. İhtiyar «Kessler» Deterding'i çok takdir etti ve bilâhare Standard Oil rüesasının açık açık : «Bu adam başı başına bir milyar kıymetindedir» diyeceklerini adeta o zaman bilmiş, hissetmiş gibi, ona ken di şirketinde mühim bir vazife verdi.

Deterding otuz yaşına gelmişti. Talihine güveniyor, gece gündüz çalışıyordu.

«Royal Dutch» şirketinin kasaları bomboştur. (Kessler), (Deterding) in muavenetile, bin müşkülâtla beş yüz bin florinlik yeni hisse senedatı ihraç edebildi.

Fakat ondan sonraki yıllar içinde talih kendini gösterdi. Son derece zengin petrol damarları bulundu, şirket yüzde sekiz temettül tevzi etti. Rokfeller bu vaziyeti kışkırdı ve koskoca Standard Oil, ufacak İngiliz - Felemenk grupuna karşı bir mücadele açtı.

Royal Dutch hissedarları fena halde telaşa düştüler. Hisselerini Amerikalılara satmağa karar verdiler. Yalnız genç Deterding buna muhalefet etti. O tarihte Deterding, şirketin, somatrada başmüfettişi idi. Fakat Kessler'in kendisine karşı muhabbeti vardı. Ve, ölürken bıraktığı vasiyetnamede, şirket rüesasından, kendi yerine, bu delikanlıyı tayin etmelerini rica etmişti.

Meclisi idare, Kessler'in son arzusuna rıza gösterdi ve «Hanri Deterding» Royal Dutch şirketinin direktörlüğüne tayin olundu. Rokfeller'in şirkete karşı mücadeleye başladığından beri kendilerini mahvolmuş telâkki eden hissedarlar bu tayini tasvip ettiler. Bu ümitsiz vaziyette, ha (bu delikanlı) müdür olmuş, ha başkası, fark yoktu, O «delikanlı» faaliyete geçti. Elindeki 5 milyon florinle, Rokfeller'in 900 milyonuna karşı harb ilân etti.

Ve kuvvetli bir müttefik kazanmağa muvaffak oldu. Hali hazırdaki İngiliz petrol tröstünün azametli saltanatını kurmak hususunda kendisine yardım edecek olan adamı bulmuştu. Rokfeller'i tam mânasiyle mağlûp etmeden evvel (Hanri Deterding), (Marküs Samüel) ile birleşti.

Marküs Samüel kimdir ?

Londra mahallesinin büyüklü küçükü 130,000 tane yazıhaneyi içine aları karmakarışık ve karanlık sokaklarında dolaşan şişmanca, modası geçmiş silindirik şapkalı, yüzünün çizgileri beni Musa kavminden olduğunu gösteren bir adam vardır. Arkasında yaz, kış geniş ipek yakalı, koyu gümüşü bir pardesü, boynunda, açık bir yakalılık ve basit surette bağlanmış bir kravat bulunur. Halinde ne zenginliğine ne de nüfuzuna delâlet edecek birşey görülmez. Halbuki, Amerikanın bütün petrol madenlerinden on dört defa daha zengin petrolleri, Deterding'le birlikte mürakabesinde bulunduran, gene Deterding'le beraber İngiliz petrol saltanatını yaratan bu adamdır: Marküs Samüel olarak dünyaya gelen Lord Bearsted. Bu garip adamı birçok İngilizlerden tahkik ettim. Birçokları ismini bile bilmiyor. Onun nasıl yaşadığını bilen birkaç kişi ya var, ya yok. Bizzat kendisi gayet az söz söyler. Nazarları gayet parlaktır. Fakat gözlerini daima kalın gözlükler arkasında gizler. Kalın dudaklı ağzı ekseriya aralık durur fakat istihzalı tebessümü bıyıklarının altında saklıdır.

Sorduğum suallere cevaben Marküs Samüel bana : «Vaziyetim ve hayatım hakkında size sathî malûmat verebilmek için, teşebbüsâtımın inkişaf tarzını gayet etraflı surette tasvir etmek, uçsuz bucaksız rakamlar saymak, yüzlerce müzakeratı ve binlerce hususî mükâlemeyi en ufak teferruatına varıncaya kadar anlatmak icap eder» demişti.

Dünyanın büyük adamlarının ismini ihtiva eden «Whos Who» isimindeki eserde bu şahsiyet hakkında şu malûmata tesadüf olunur : («Bearsted» Vikont Marküs Samüel 1853 de doğmuştur. Süveyş kanalından yük vapurlarıyla petrol nakliyatı işini tertip etmiştir. Uzak Şarkta büyük mikyasta petrol işletme işlerinin mürettibidir. 1902 de Londra belediye reisi ve 1921 de Lord, 1924 te Vikont olmuştur.) Sonra dostlarından tahkik edilince, heyeti umumiye raporlarını neşreden kalın kitapları okuyunca, dünyanın dört bucağında türlü türlü rakamlar işittince, bu şişman adamın hayatının, romanlardaki eşhasın birçoğunun hayatından daha fazla hareket dolu olduğu anlaşılıyor.

Londranın Yahudi mahallesi :

Bir vapur acentasında küçük bir memur var. Bu küçük memur, güvertede Hindistana kadar seyahat ediyor. Her türlü eşya üzerinde ticaret yapıyor. Bu memur Marküs Samüel'dir. Az zamanda, küçük bir ithalât ve ihracat şirketi kuracak kadar para kazanıyor. Gece gündüz durmadan çalışan bu adam nihayet muvaffak oluyor.

Fakat Marküs Samüel'in, yani müstakbel Lord Bearted'in hakiki macerası, 1897 senesinde Deterding ile birleşip Shell transport and trading Co isimindeki kendi nakliyat şirketini, Royal Dutch ile tevhit ettiği ve Deterding'in petrolünü kendi gemilerle nakletmeğe başladığı zamana tesadüf eder.

Marküs Samüel'in bu işe girişmesi büyük bir cürete malik olduğunu ispat eder. 1897 tarihinde Deterding'in elindeki sermaye ancak sekiz milyon franktı. Rakibi olan Standard Oil bir buçuk milyar sermayeye sahipti. Ve bu dev yapıtı tröst tam o sırada İngiliz grupunun hisselerini satın almakla meşguldü. Delice bir mücadele baş gösterdi. Her cepheden göğüs göğüse bir muharebe. Buna rağmen, Marküs Samüel, İngiliz petrol menafii temsil eden Deterding'le birleşti.

Rokfeller'in Standard Oil'i, Avrupa piyasasını ve Deterding'in adamlarının elinde bulunan Şark ve İran piyasalarını ucuz fiyatla petrole boğdu. Standard Oil Amerika piyasasının hâkimi mutlakıdır. İhracatını ucuz fiatlarla yapabilmek için Amerika piyasasında petrol fiyatını iki misline, üç misline çıkarıyor. Dünyanın her tarafında Rokfeller'in adamları belliyor. Petrol fiyatlarını o kadar ucuza satıyorlar ki nerdeyse hediye edecekler. Marküs Samüel ve genç Deterding haritaların üstüne eğilmişler, bir yandan Amerika petrolü ile âdetâ boğulmak tehlikesine maruz bulunurken bir yandan da şarktaki memurların gönderdiği haberleri tetkik ediyorlar. Standard'ın, Royal Dutch şirketine karşı mücadeleye girişmesinden az bir zaman evvel, Marküs Samüel, Deterding'in rakibi idi. Deniz böcekleri, sadef ve Japon eşyası ticaretille işe başlamış, evvelâ eski bir vapur satın almış, az bir müddet içinde, en modern tipte bir düzine vapura sahip olmuştu. O tarihte kadar Aksayı Şarktan İngiltereye nakliyat yapıyordu. Fakat, İngiltereden Aksayı şarka mal nakletmiş değildi. Gemiler, avdetlerinde bombos gidiyorlar, yani havaya para sarfetmiş oluyorlardı. Günün birinde, birisi, Samüel'e, ucuz fiyatla kendi boş gaz tenekelerini nakletmesi teklifinde bulundu.

İlkönce, ikinci derecede bir iş olarak bu teklifi kabul eden Samüel, bu işin büyük bir ehemmiyet kazanacak mahiyette ol-

duğunu takdir etti. Paristeki Roçiltten istikraz ettiği para ile sarnıç gemiler inşa ettirmeğe başladı ve ilk defa olarak Hindistana vapurlar dolusu petrol sevkederek kendisi oldu.

Şayet o tarihte, Standard Oil, kuvvetine o derece mağrur olmasaydı; müdürleri, bu ehemmiyetsiz yahudiyi biraz daha yakından tetkik etmek zahmetine katlansalardı, İngilterenin petrolleri bugün kâle alınmağa bile değmiyecekti ve Royal Dutch'tan, ağlebi ihtimal, eser bile kalmıyacaktı. Fakat Amerikalılar, karşılardaki rakip kim olursa olsun, ezileceklerini tahmin ediyorlardı. Başkalarıyla çalışmak, anlaşmak ve kendilerinden küçüklerin yaşamasına müsaade etmek, akullardan bile geçmiyordu. Marküs Samüel mi ? Varsın Deterding'e rekabet etsin diyorlardı!

Ve filhakika, Whitcappel'li küçük Yahudi, yeni gemiler inşasına devam etti, ve o tarihte bir tek gemiye malik bulunmayan, fakat zengin petrol madenlerine, istikbalin bütün madenlerine sahip olan «Royal Dutch» için gitgide daha tehlikeli bir hal almağa başladı Standard'ın petrol madenleri, her saniye altın aktıyordu. Fakat bu ne kadar devam edecekti ? Marküs de bunu düşünüyordu. Amerikalıların ihtiyat petrolu acaba ne miktardaydı ? Deterding'in istihsal miktarı azdı, fakat her tarafta muazzam petrol madenlerine, bitmez tükenmez hazinelere malik bulunuyordu. Halihazır Rokfeller'indi. Fakat istikbal Deterding'in! Ve Marküs Samüel, dev yapıtı Rokfeller'le mücadele etmek için, nacız Deterding'le birleşmeğe karar verdi.

Bu itihadın temin edeceği istifade meydandaydı. Rokfeller'in birbirine musallat etmek istediği bu iki adam, tam Amerikalıların mücadeleye başladıkları tarihte, ve Rokfellerin İngilizleri birkaç ay zarfında aç bırakmağı ümit ettiği sırada, anlaşılabilir ve birleştiler.

İki şirketin tevhidü yapıldı, mesai taksim edildi. Deterding istihsal edecek, Samüel nakliyatını yapacaktı. Yeni şirket böyle neticeler elde etti ki, 1902 senesinde, petrol ticaretinde ihtisas sahibi bir firma olan «Asiatic petroleum Co» şirketini tesis etti. Bu şirketin tesisi için lazım olan parayı Paristeki Roçiltler temin ettiler.

Deterding ile Samüel'in, yani «Royal Dutch» ile Shell in birleşmesi sayesinde Standard Oil'in elindeki en korkulu silâh düşmüş oldu : Yani nakliye vesaitinin mürakabesi! Standard Oil'in bu kudret ve azameti, evvelâ Amerikada, daha sonra bütün dünyada elde ettiği, ne zengin petrol madenlerine, ne de sermayesinin büyüklüğüne borçludur. Bu hâkimiyeti, gerek ecnebi petrollerin, gerek kendi petrolünü nakletmek için nakil vasıtalarını ihrisârında bulundurması sayesinde kazanmıştır.

İngiliz rakiplere karşı açtığı mücadelede, Rokfellerin ilk hareketi, bütün hazineli gemileri tatil etmek oldu. Bu gemileri, limanlarda boş durdu; nakliyat yaptırmadı, her saat para kaybetti. Fakat rekabette felce uğradı. Bu suretle Deterding, Avrupaya petrol nakledemez oldu.

Amerikalılar nakliyat işine «Pipe line» denilen borularla başladılar. 1870 senesinde, Rokfeller, Pensilvanyada bulunan 140 tane küçük tasfiyehanedan petrol almağa başladığı zaman, nakliyatı tahta fiğlarla yapıyordu. Yavaş yavaş madeni fiğlar kullanmağa başladı ve nihayet hazineli vagonlar ihdas edildi. Fakat Standard Oil, Pipe - line usulünü tatbik etmemiş olsa idi, bu inkişafı elde edemezdi. Yüzlerce kilometre uzaktan petrol akıtan, nakliye masrafını en ucuz şimendifer tarifelerinden on altı defa aza mal eden bu boru tertibatını, ilk defa Amerikalılar tatbik etmiştir.

Bu meselede esas olan yalnız nakliye ücretlerinin azlığı değildir. Bir Pipe - Line sade on ilâ otuz santimetre kutrunda çelik borulardan ibaret olmayıp tulumalara ve isitma tesisatına da ihtiyaç vardır. Bunlar olmazsa petrol, kısım tasallup eder. Herşeyden evvel, boruların geçeceği arazinin sahibinden müsaade almak icap eder. Bir kilometre uzunluğunda Pipe - Line, takriben 300 bin franga mal olur. Halihazırda yalnız Amerikada iki yüz bin kilometreden fazla uzunlukta Pipe - Line vardır, yani dünya yuvarlağı çevresinden beş defa fazla! Bu şebekenin hemen hemen hepsi Standard Oil'in malıdır, ve bir milyar dolardan fazla bir sermayeye tekabül etmektedir.

Ufak adamların nasibi olamayacak kadar büyük bir mal! Başka şirketlerde, boru tesisatı yapmağı düşündüler. Paraları yok değildi, fakat ne hükümetten, ne de arazi sahiplerinden müsaade almağa muvaffak olamadılar.

1900 senesine kadar, sarnıç vapurların hepsi Amerikalıların malı idi. Bugün dünya petrol istihsalâtının yüzde onu olan takriben sekiz milyon ton petrol, sarnıç gemilerle naklediliyor. Ve bu miktarın yüzde 72 si Deterding ve arkadaşlarına aittir. Bu gemileri inşa ettiren de Marküs Samüel'dir.

Şimendiferle nakledilecek petroller de, sarnıç vagonlara yükleniyordu ve bu vagonlar dahi Rokfeller'e aitti. Rokfeller, teşebbüsâtının daha başlangıcında iken, şimendifer krallarıyla iyi geçiminen altın değer bir ehemmiyeti olduğunu anlamıştı. Şimendifer idarelerindeki ehemmiyetli şahısların hepsine Standard Oil hisseleri hediye etti ve bu sayede gizli tenzilatlarla mazhar oldu ve her zaman himaye edileceğini hissetti. Standard'ın rakipleri şimendifer kumpanyalarından sarnıç vagonlar alamıyorlardı, kendileri vagon inşasına başladılar. Bu sefer de vagonları koyacak yer ve çalıştıracak lokomotif bulamadıkları ve Rokfeller, Amerika petrolünü, satın almağa mecbur olmadan, sade bu gizli inhisâr sayesinde avucunun içine aldı.

Marküs Samüel'i ehemmiyetsiz bir Yahudi telâkki ederek hakir görmemiş ve onunla anlaşmış olsaydı bugün bu inhisâr bütün dünyada elinde bulundurabilecek, Marküs Samüel'i, Rakibinin kolları arasına atacağı yerde, onun petrol gemilerinden istifade etmesini bilmiş olsaydı o tarihte, malik olduğu petrol membarını işletmek için kâfi miktarda parası olmayan ve sarnıç gemi inşasına tahsis edilecek tek metellği bulunmayan Deterding'i kolaylıkla mahvedecekti. Yazarın «GİZLİ SAVAŞ adlı kitabından.

İncelemeler

Petrol Komisyonu ve Petrol Davamızı baltalayan bir Enerji Bakanı

Muammer AKSOY

Yıllardanberi — Amerikada da dahil olmak üzere — bütün dünyayı sömürmekte olan dev petrol şirketlerinin, aralarında gizli olarak kurdukları kartelin mahiyeti bizde de artık anlaşılmaya başlamıştır. Bu petrol şirketlerinin, bazen sadece para kazanmak, bazen de siyasî hedeflere ulaşmak için, akla gelebilecek her araca başvurdukları, artık Türk kamu oyunun da bildiği gerçekler arasına girmiştir. Onların Türkiyede oynadıkları oyun, daha Osmanlı devrinde başlar (1). 1954 den sonra başlayan ikinci perlenin ise, sona ermek üzere olduğu şüphesizdir. Çünkü — sayısız kerele: sözle ve yazı ile tekrarladığımız üzere — millet uyanmış ve petrol alanınla bu dev yabancı şirketlerin sömürülmesine terkedilmiş olduğunun şuuruna varmıştır. Bugün yabancı petrol şirketleri, Türkiye'de petrol bulmaya aklın alamıyacağı kadar aşırı transferlerden faydalanacak yerde, daha da kârlı olanı, yani Türk Devletinin ve millî petrol müessesemizin petrolü bulmasına mani olan Petrol Kanununun kendilerine sağladığı diğer in kâni tercih etmektedirler: «Türkiye Petrolleri»nin yeteri kadar petrol bulmasını önleyen ve esasen yabancı şirketlerin adamı olan Max Ball tarafından bu maksatla hazırlanan Petrol Kanunu, bir taraftan Türk Devletinin ve millî müessesenin elini kolunu bir çok kayıtlarla bağlamakta; diğer taraftan da yabancı şirketlerin, kolayca elde ettikleri ruhsatnameler üzerine yatarak Türkiye'de petrol bulmasını önlemelerine müsaade etmekte lir.

Bu sebeple de yabancı şirketle, Türkiye'de 1964 sonuna kadar Türkiye Petrolleri ile kıyaslanamayacak kadar az petrol bulmuşlar ve bu şirketlerin tümü, küçük millî pet-

rol şirketi kadar arama ve sondaj yapmamıştır. Nihayet bunların buldukları petrol kuyularını da işletmedikleri, artık Mobil'in Batı Raman'daki oyunu ile kesin olarak anlaşılmıştır.

Bu durum karşısında, «Petrol Kanununa karşı savaş açarak bu kanunu değiştirmek» memleketin yararı için mücadeleyle göze alan bütün samimî insanların, petrol alanındaki ilk hedefi olmuştur. Yabancı şirketlerin yararını şu veya bu sebeple savunmayı tercih edenler de, körü körüne bu kanunu tutmuşlar; onda değiştirilecek önemli bir nokta olmadığını ileri sürmeğe devam etmişlerdir. İşte Tabii Senatörlerle, CHP li ve müstakil bir çok milletvekili ve Senatörün yapmış olduğu petrol Kanununda değişiklik teklifi, bu kanunun memleket yararını açıkça hiçe sayan en ağır hükümlerinin düzeltilmesi amacını gütmekte idi. Teklif edilen yeni hükümler, millî müessesenin daha çok petrol bulabilmesi için onun serbestçe arama ve işletme imkânına sahip olmasını sağlayacaktı. Öte yandan yeni hükümlerle, yabancı şirketlerin ruhsatnameler üzerinde yatmaları da önlenmekte idi. Nihayet yabancı şirketlerin, petrol bulup işlettikleri takdirde dışarıya alıp götürecekleri dövizin, bugün olduğu gibi ürettikleri petrolün değerini bile aşacak kadar akıl almaz bir seviyede kalması (yani açıkça istismar edilmemiz) önlenecekti.

Petrol Komisyonunun bünyesi ise, böyle bir değişiklik kanununun çıkmasının imkânsız olduğunu, daha ilk gün belli etmiştir. (Bu bünyeyi gelecek yazımızda etraflıca ortaya koyacağız). Bir de, Bakanlar Kurulu adına konuşmadığı (buna yetkili olmadığını itiraf ettiği, sadece Afyon Milletvekili Turgut olarak konuşma

yetkisine sahip olduğu) halde, Komisyonda sabahtan akşama kadar hazır bulunan ve usule aykırı olarak durmadan söz alan, hatta kapalı oturumlar yaptıran bir Enerji Bakanının olumsuz varlığı ve onun «teklifin komisyondan çıkmaması», «geçen maddelerin de kuşa dönmesi» için akla gelebilecek her yola saptığı düşünülmürse, komisyon çalışmalarının havanda su döğmekten ibaret olduğu kolayca anlaşılabilir. Bakanlar Kurulunu temsil etmeyen bu «yabancı şirketler hayranı ve millî petrol müessesesinin tam manasile hasmı olan Bakan», memleket hayrına (millî şirket lehine) olan bütün hükümlerin reddedilmesi için emri altındaki uzmanların kendi yanlış zihniyeti lehinde şahitlik yapması için uzmanlar üzerinde her türlü baskıya başvurmuştur. Komisyon Başkanının kibar, hoş görürlük sahibi, fakat Bakan İştüzük içerisine sokabilecek iktidara sahip bulunmayan bir şahıs olmasından faydalanan ve bu durumu kötüye kullanan Mehmet Turgut, Petrol Komisyonundaki korkunç tutumu ile bir kere daha isbat etmiştir ki, Türk petrol tarihimize, «petrol davamızın ve millî petrol müessesemizin bir numaralı hasmı» olarak kara harflerle yazılacak şahıs olma «şerefini» (!) kimseye bırakmayacaktır.

İşte bu komisyon, Türk Devletinin petrol alanında temsilcisi olan «Türkiye Petrolleri»ne, kendi öz topraklarında gerektiği kadar ruhsatname alabilme imkânını vermek isteyen değişiklik teklifini bile kabul etmemiştir. 8 den fazla ruhsatname alabilme yetkisini Bakanlar Kuruluna tanınması ise, petrol davamıza olumlu hiçbir şey kazandırmış sayılamaz: Bir Koalisyon kabinesinde bir tane Bakanın bile buna karşı koyması, bugünkü durumun devam etmesine sebep olacak demektir. Yabancı şirketlerle millî müesseseyi bu derece titizlikle eşit saymak isteyen kişilerin, petrol davamıza olumlu bir yön veremeyecekleri şüphesizdir.

★

Daha baştanberi Petrol Kanununda değişiklik yapılmamasını, buna her taktikle engel olunmasını kendisine siyasî amaç edinmiş kimselerin ço-

(1) Bu acıklı hikâyeyi, Pierre Fontaine'nin «Les Secrets du pétrol — Petrolün sırları» adlı kitabından çevirerek, «Türkiyeye petrol törstleri nasıl girdiler? Gülbentkyan kimdir?» başlığı altında yayımlayan Erdoğan Alkan'ın broşürünü, okuyucularımıza tavsiye ederiz.

ğunlukta bulunduğu bir komisyonda, bir süre çalıştıktan sonra — o zihniyetteki bir Bakanın suratına kapıyı kapatarak — ayrılmış bulunuyoruz. Bu komisyonla ilgili ibret verici safhaları, gelecek yazılarımızda anlatmağa çalışacağız. Şimdi sadece, son iki oturumda önemli bazı konularda belirttiğim noktaları, kısaca okurlarıma duyurmak isterim :

Değişiklik teklifinin bir maddesinde, bugüne kadar bütün şirketlere kapalı olan Erzurum ve Sivas bölgelerindeki askerî yasak sahalarının millî müesseselere açık olması öngörülmüştü. Türkiye'de petrol bulmak için özel bir kanunla yaratılmış ve hazine'nin bir parçası olan «Türkiye Petrolleri»nin, dahi sanki yabancı şirketmiş gibi bu yasak sahaya girememesi için Komisyon, — malûm Bakanın teklif ve ısrarı üzerine — bu bölgelerde yalnız MTA'nın petrol arayabilmesini, Türkiye Petrollerinin ise bir ruhsatnameyle yerde bile petrol arayıp işletmemesini öngören bir çözümü kabul etti. Böyle bir çözümde, iyi niyet arama'nın imkânsız olduğu meydandadır. Kabul edilen bu yanlış çözüme karşı, Komisyonda özetle şöyle dedik :

Yasak bölge olan Sivas ve özellikle Erzurum bölgesinde zengin petrol yataklarının bulunması ihtimali teknik elemanlarca belirtilmektedir. Bu bölgelerde petrol üretiminde başarı gösteremeyeceğimiz sabit olmadığına göre, zengin petrol yataklarının bulunması mümkün olan bu sahalarda önce yalnız millî şirkete hak tanımak, 'ancak bizim yapamadığımızı yabancı'lara yaptırmak' düsturunun kaçınılmaz sonucudur. Esasen, askerî yasak bölge olan bu yerlerde yabancılara arama ve işletme hakkı tanımaya da imkân yoktur. Bu maddede yapılmak istenilen değişikliğin kabulü memleketin son derece hayrına olacaktır...

Millî petrol müessesesinin Erzurum Bölgesine girerek arama ve işletme hakkına sahip olmasını, bugün de yasaklamaya devam etmek isteyen bir çözüm, hem Anayasaya, hem iktisadî yararımıza ve hem de akla aykırıdır. Anayasaya aykırıdır, çünkü, Anayasanın 130 uncu maddesi, yeraltı servetlerinin aranması ve işletilmesi hakkını, kaide olarak Devlete tanımıştır. Bu hakkın, kanunlarla kısmen veya tamamen giderilmesi caiz değildir. Halbuki MTA, sadece arama hakkına sahip olacak; ve yerli müessese-ye işletme hakkının tanınacağı ana kadar (yani senelerce) bu bölgede Dev-

let adına hiçbir teşekkül işletme hakkına sahip bulunmayacaktır. Türkiye Petrolleri ise, MTA gibi yalnız arama değil işletme yetkisine de sahip olduğundan, onun bu bölgede faaliyetine müsaade edilince, 130 uncu maddenin Devlete tanıdığı hak, yalnız arama bakımından değil işletme yönünden de uygulanma imkânına kavuşacaktır. MTA petrol bulduğu zaman ise, bu petrolü işletme hakkının kime verileceği, yani yabancı şirketlerin mi yoksa millî müessesenin mi bu petrolü işleteceği, Enerji Bakanının teklifine göre, Hükümetin takdirine bırakılacaktır. Yine Bakanın tabiri ile, Hükümet isterse, askerî yasak bölge olan Erzurum'da bulunacak petrolü işletme hakkını, yabancı şirketlere satabilecektir. Böyle bir çözüm — yalnız askerî yasak bölge kavramı ile değil aynı zamanda — «yabancılara, ancak bizim yapamadığımızı yaptırmak» esası ile de asla bağdaşmaz. Çünkü bir kere bulunan petrolü işletmek, bizim için pek kolaydır. Zor olan, petrol işletmek değil, onu bulmaktır. Şu halde askerî yasak sahalar içerisindeki Erzurum ve Sivas bölgelerinde petrol arama ve işletme hakkını, bu davanın gerçek sahibi olan Türk millî müesseselerine hasretmek zorunluğu vardır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, M. T.A. 11 senedenberi petrolcülükle meşgul olmamakta, özellikle sondaj ve hele derin sondajları asla yapmamaktadır. Petrolcülük alanında ihtisas sahibi hemen hemen bütün elemanlar, Türkiye Petrollerinin elindedir ve bunlar uzun senelerin tecrübelerine sahiptirler. Biz MTA Enstitüsü'ne, Erzurum ve Sivas bölgesinde arama yetkisi tanınmasını demiyoruz ; amma onun yanında ve onunla birlikte, — petrol arayıp bulma şansı çok daha kuvvetli olan — Türkiye Petrollerinin dahi bu iki bölgede ruhsatname almasına ne gibi hukukî, iktisadî ve aklî sakıncanın bulunduğunu asla anlıyamıyoruz. Gerçekte Türkiye Petrollerinin — MTA yanında — bu bölgelerde arama yetkisine sahip olması, sadece ve sadece memleketin yararına olan sonuçlar doğuracak, buna karşılık hiçbir sakınca yaratmayacaktır. Siirt bölgesinde yıllardanberi böylesine başarı göstermiş olan millî petrol müessesesinin, Erzurum bölgesine girmesine, orada bir kaç ruhsatnameyle yerde bile arama yapmasına engel olmak, ancak ve ancak Türkiye Petrollerini cezalandırmak arzusuna

dayanabilir. Eğer şu veya bu sebepten dolayı bu cezalandırmaya pek önem veriliyorsa, o müessesenin başında bulunan şahısları cezalandırınız ! Yoksa, millî müessesenin faaliyette bulunmasına ve Devletin iktisadî hayatına değerler kazandırmasına mani olacak bir takım kanunî tedbirlerle, müessesenin kendisini cezalandırmak yoluna gitmeyiniz ! Zira böyle bir çözümden sadece Türk Devleti zararlı çıkacaktır.»

★

Değişiklik teklifinin getirdiği en önemli hükümlerden biri de, Türk Devletinin, 1954 Kanununun kabul edildiği zamana kadar 63 milyon lira sarfetme karşılığında keşfettiği Siirt bölgesinde, artık bundan sonra yabancı petrol şirketlerine yeni ruhsatname verilmesinin yasaklanması yolunda idi. Müktesep haklara saygı gösterildiği halde, bu kadar mütevazı bir teklif bile bir türlü kabul edilmemiş binbir bahaneyle ve hem de «memleket menfaati» gibi büyük sözlerin arkasına saklanılarak, başka memleketlerin kolayca kabul ettiği ve memleketimizin menfaatine olduğunda hiçbir şüphe bulunmayan böyle bir çözüm reddedilmiştir. Şimdi bu konuda Komisyonda söylediklerimizin özetini naklediyoruz :

«Bazı yazarlar, üniversite hocaları (2) ve siyaset adamları, bir taraftan petrollerin millileştirilmesine taraftar olduklarını, yuvarlak sözlerle iddia etmişler, öte yandan da bunun sermaye, eleman ve tecrübe bakımından imkânsız olduğunu belirterek, kanundaki en önemli değişikliklere bile taraftar olmadıklarını belli etmişlerdir. İşte bu hüküm, ilerde millileştirmeyi samimi olarak düşünen yazarların, bilim adamlarının ve siyaset adamlarının atabilecekleri en mütevazı ilk adımı teşkil edecektir. Yabancı şirketlerin Türkiye'ye petrol arama ve işletme için çağırılması, ancak ve ancak bizim yapamadığımızı yaptırmak olabileceğine göre, «bizim yaptığımızı ve yapabileceğimizi isbat ettiğimizi yabancı şirketlere bırakmak», ne hukuk, ne iktisat ve ne de mantık kuralıyla bağdaşabilir.

1954 yılının İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı'nın beyanıyla sabittir ki, Türk Devleti senelerce yatırımlar yaparak 63 milyon lira sarfetmek su-

(2) Kastedilen hangi zihniyetli temsil ettiği hergün biraz daha açığa çıkan Ekrem Göksu'dur

retiyile Siirt bölgesinde Raman ve Garzan sahalarını keşfetmiş ve buradan iktisadi değere sahip miktarda petrolü daha 1954'den önce işletmeğe başlamıştır. O halde, Siirt bölgesinde petrol bulduğumuzu, bulacağımızı ve işletebileceğimizi isbat etmiş durumdayız. Bu sebeple de, daha 1954 yılında kanunkoyucu Siirt bölgesini yalnız millî müesseseye hasretmeli, yabancı şirketlere kapatmalıydı. Nitekim İtalya Po ovasında ve Avusturya Viyana bölgesinde petrol arama ve işletme hakkını sadece millî şirketlere ve Devlete tanımıştır.

1954'de yapılan hatayı hiç olmazsa bugün düzelterek, kazanılmış haklar saklı kalmak şartıyla Siirt bölgesinde Türkiye petrollerinin ve millî teşekküllerin dışında hiç bir yabancı şahsa petrol arama ve işletme hakkı tanımamak lâzımdır. Esasen, Siirt bölgesinde bugüne kadar 81 ruhsatname alan 14 yabancı şirket, orada tam kapasiteyle çalışacak yerde, şüphe götürmez bir oyalama taktığıyla hareket etmişler ve Siirt Bölgesinde 1964 yılına kadar millî şirketin ancak 365'de biri kadar üretim yapabilmişlerdir. 1964 yılında bu yola devamın, uyanan millî şuur karşısında kendilerine pahalya mal olacağını anladıkları içindir ki, üretimlerini artırmak yoluna gitmişlerdir. Bir petrol bölgesi olduğu, Maden Tetkik Arama'nın yaptığı 2 ve TPAO'nun buna eklenen 7 keşfi ve nihayet onların armalarından faydalanmak suretiyle Mobil ve Shell'in de gerçekleştirdiği bir kaç keşif sonucunda kesin surette belli olan Siirt bölgesinde, memleketimizin ihtiyacının büyük bir kısmını ve belki de tamamını karşılayacak kadar petrol bulunduğu ve bunun yakında işletilebileceği ortaya çıkmıştır.

Şu halde, prensip, ancak bizim yapamadığımızı yabancılara yaptırmak, bizim yapabildiğimizi ise, kendimizin yapması suretiyle, elde edilecek iktisadî değerlerin tamamını Türkiye'de muhafaza etmek, (bu değerlerin önemli bir kısmının yabancı şirketlerce dışarıya transfer edilmesini önlemek) olduğuna göre, Siirt bölgesinde bundan sonra yabancılara yeni ruhsatname vermek, devletin milyonlarca lira sarfetmek suretiyle keşfettiği serveti yabancılara bağışlamaktan başka bir anlama gelemmez. Bundan önceki ruhsatnamelere dokunulmayacağına göre böyle bir kanun hükmü, kimsenin hakkını da ihlâl etmeyecektir.

Bu mıntıkada, kendi elemanlarımızla acaba yeter derecede üretim yapabilir miyiz yolundaki endişeler de yersizdir. Zira, bugüne kadarki çalışmasıyla millî müessese isbat etmiştir ki, mütevazî imkânlarıyla, yabancı şirketlerden daha çok sondaj yapmakta, daha çok petrolü kuyu açmakta ve daha çok üretim yapmaktadır. Nihayet, Batman mıntikasından Akdeniz'e boru hattı yapmamak ve Türkiye petrollerinin yapmak istediği boru hattına itiraz ederek bunu engellemek isteyen yabancı şirketler, beşinci bölgede ancak zorlandıkları oranda üretim yapacaklarını, bu mıntıkada buldukları rezervleri bir kriz anında faydalanmak üzere ileriye bırakacaklarını isbat etmişlerdir.

Bugüne kadar sadece 8 ruhsatnamenin kapsadığı yerlerde arama ve işletme yapmak suretiyle yabancı şirketlerin 14 ünün toplam üretiminin kat kat üstünde petrol üreten millî şirket, bundan sonra bu bölgenin henüz hiç bir şirkete verilmemiş olan yerlerinde arama ve işletme imkânına sahip olursa, onun üretiminin bir kaç misli artması; ve TP nin memleketin petrol ihtiyacının büyük bir kısmını yalnız başına karşılayabilmesi normal bir sonuç olacaktır.

Vaktiyle de bir çok yerli ve yabancı uzman, Siirt bölgesinde petrol olmadığını veya bir kuyudan bir günde 50 ton petrol hatta bunun yarısının yarısını bile almanın, (bizim bunu başarmamızın) imkânsız olduğunu ısrarla iddia etmişlerdi. Kendimizi dev aynasında görmeyelim; fakat aşağılık duygusuna da kaptırmayalım. Millî müessesenin Siirt bölgesinde bugüne kadar sağladığı başarılar, bundan sonra sağlayacağı başarıların bugünden kabul edilmesi için yeter sebep teşkil eder...»

★

Enerji Bakanı Mehmet Turgut'un «Siirt bölgesini Türkiye Petrollerine hasredersek, 1970 yılına kadar bütün petrol ihtiyacımızın bu bölgeden karşılamayı Türkiye Petrolleri taahhüt edebilir mi? Bunu başaramazsa, kim sorumlu olacaktır?» yolundaki gülünç sorusuna karşı da, şöyle mukabelede bulunmuştuk: «1954 yılına kadar Türkiye'de petrolcülük devletin inhisarında idi. 1954 yılının Petrol Kanunu, 'yabancı şirketlerin Türkiye'ye gelmesine müsaade edildiği takdirde, en kısa zamanda Türkiye'nin bütün petrol ihtiyacının kendi petrol kaynaklarımızdan karşılanacağı ve hatta 5 milyar liralık döviz tasarruf

edileceği' gerekçesine dayandırılarak kabul edilmişti. O zaman bu tahminde bulunan kimselerden, 'kısa zamanda memleketin bütün ihtiyacının yabancı şirketlerce karşılanması ve 5 milyar liralık döviz tasarrufunun sağlanması konusunda bir taahhütname' istendi mi? Bu yanlış tahminin sorumluluğu bahis konusu oldu mu? Yasama görevi, milletvekillerinin tahmin ve takdirlerine göre yerine getirilir. Biz, normal tahminlere dayanarak Siirt bölgesinin millî müesseseye hasredilmesi halinde onun üretiminin bir kaç misline çıkacağını ve böylece yabancı şirketlerin petrol üretimi yüzünden döviz transferlerinin azalacağını belirtiyoruz. Aslolan Türk Devletinin petrol araması ve işletmesidir. İstisna olan yabancı şirketlerin Türkiye'de petrolcülük yapmasıdır! İstisnaî yola sapılırken bile taahhütname aranmadığı halde, bugün normal olan yola giderek Siirt bölgesinin petrol kaynaklarımızın hakiki sahibi olan Devlet teşebbüsü tarafından işletilmesi bahis konusu olunca mı taahhütname ve sorumluluktan söz konusu edilmektedir?»

★

Komisyonundan ayrıldığımız gün orada söylediklerimizin özetini de, burada okurlarımıza duyurmayı uygun buluyoruz. Çünkü petrol davasının cahili olan (3) ve komisyona ancak yabancı şirketlerin haklarını savunmak için katılan Bakanı, özellikle bu sözlerimiz zıvanadan çıkarmıştır. Mehmet Turgut, o zamana kadar kendisine sorulan suallere alelade faniler gibi cevap verdiği halde, ofsayttan gol atarak «gerçeklere aykırı pek önemli bir takım iddiaları gerçekmiş gibi komisyon zabıtlarına geçirmesine engel olmamız» ve «yabancı şirketlerin oyunlarını delilleriyle ortaya koymamız» üzerinedir ki, dengesini kaybetmiştir. Turgut'un kendisine sorulan sual sorulamıyacağı ve Petrol Dairesinin transfer konusunda -Bakanın arzusuna uygun olarak verdiği- rakamları aynen kabul etmek mecburiyetinin

- (3) Bunu, gelecek yazımızda bazı misallerle belirteceğiz.
- (4) Esasen Mehmet Turgut, kendisi ile boy ölçüşemediği kişilere, ancak onların gıyabında çatma huyuna sahip olduğundan, komisyonda bize karşı, ya kapalı celseler yaptırarak cevap verebilmiş, yahut da -Fakülte'deki görevimizden dolayı- geç kaldığımız toplantılarda (masaya tık tık vurarak -usule aykırı surette- derhal söz alma yolunu bulduğundan) hemen söz almak suretiyle gıyabımızda arslan kesilmişti.

bulduğu yolunda bir takım Donkişotvari iddialara başvurmasına sebep olan sözlerimizi, özetle nakletmek, bu kişinin ve onun gibi düşünenlerin zihniyetini ve onların gerçeklerden ne derece ürktüklerini belirtme bakımından pek faydalı olacaktır.

Komisyon çoğunluğu Meclisin tatil yapmasına bir hafta kaldığı halde geceleri de çalışacak yerde 4 gün gibi akıl almaz uzunlukta bir tatil yapmak suretiyle bu kanunu çıkarmak niyetinde olmadığını en açık bir surette ortaya koymuştu. Fakat millete karşı «çalışıyormuş gibi görünecek» siyasî bir oyun oynamayı tercih ediyordu. Böylece Komisyona katılmanın pratik bir değeri kalmadığını çoktan anlamıştım. Amma Komisyona gitmediğim takdirde, Mehmet Turgut'un -Türkiye Petrolleri uzmanlarının ve idarecilerinin de komisyondan daha önce ayrılmış olduğunu hesaba katarak ve Maliye Bakanlığı uzmanlarını da herhangi bir suretle susturma çaresini arayarak- ortaya Petrol Dairesi uzmanları ağzından hakikatlere aykırı bir takım rakamlar atabileceğini, (bunları tescil ettirebileceğini) ve bu rakamlara dayanarak olumsuz propaganda yoluna sapacağını, pek iyi bilmekte idim. İşte Komisyona son uzun tatilden sonra, sırf böyle bir yanlış iddiaya karşı cevap verme amacı ile devam ettim; ve olaylar aynen tahmin ettiğim gibi ceryan etti. Bakan, geç kaldığım toplantıda kendisinin nelerden bahsettiğini kavrayamayacağımı sanarak (4), «yabancı şirketlerin, yerli hampetrol üretimi karşılığında ancak ölçülü transfer imkânına sahip olduklarını,» bu sebeple «Türkiye'ye yabancı petrol şirketlerinin gelmelerinin memleket hayrına olduğunun bu rakamlarla sabit bulunduğunu» gürültüye getirerek bir tekerleme ile tescil ettirme yoluna saptı.

Enerji Bakanı Mehmet Turgut'un Petrol Dairesinin vermiş olduğu rakamlarla «yabancı şirketlerin transfer durumlarının sabit olduğu»nu söylemesi üzerine, söz alarak özetle şöyle dedim :

«Bakan Petrol Dairesinin verdiği rakamlarla transfer durumunun belli olduğunu, bunun aksinin isbat edilemediğini ifade etmiştir. Bakan hangi rakamın sabit olduğunu açıkça belirtmemiştir. Eğer Petrol Dairesinden bir hukukçunun zikrettiği, benim ve Feyzioğlu'nun sorduğu sualler ve yapılan mukabil izahlar karşısında meseleyi yeniden incelemek üzere geri al-

dığı rakamları sabit diye telâkki ediyorsa, bunu açıkça ifade etmelidir ki, biz de aksinin sabit olduğunu ortaya koymak imkânına sahip olabilelim. Yabancı şirketlerin Türkiye'de ürettikleri petrol karşılığında, dışardan getirdikleri petrole nazaran çok daha az döviz transfer ettikleri değil, bunun tam aksi sabit olmuştur. Bizzat Mobil'in verdiği rakamlara dayanarak komisyonda ve burada yayınladığımız yazılarda isbat etmiş bulunuyoruz ki, Petrol Kanunumuzda ve diğer vergi kanunlarımızda bir değişiklik yapılmadığı takdirde, yabancı petrol şirketlerinin Türkiye'de üretecekleri 1 milyon ton petrol karşılığında dışarıya transfer etme yetkisine sahip olacakları dövizin miktarı, 10 milyon doların üstündedir. Ve boru hattının işlemeye başlaması üzerine, yabancı şirketlerin 1 milyon ton yerli hampetrol üretimi karşılığında dışarıya transfer edebilecekleri dolar miktarı, 15 milyonun üstünde olacak ve hatta 20 milyona bile varacaktır. Oysaki dışarıdan 1 milyon ton hampetrolü 10 milyon dolara, nihayet en pahalı olarak da 14 milyon dolara sağlamak mümkündür. Durum böyle iken, Bakanın masaya tık tık vurduğunda, derhal söz alma imkânına sahip olma sayesinde, aksi sabit olan iddiaları sabitmiş gibi tescil etmeğe kalkışması, burada çalışmaların bir kör döğüşü haline gelmesine sebep olacaktır. Eğer Petrol Dairesinin belirttiği herhangi bir rakamın sabit olduğunu iddia ederek, düzenlenecek diğer maddelerin bu temele dayandırılması görüşünde ısrar ediyorlarsa, bütün diğer noktaları bir tarafa bırakarak, önce transferle ilgili bu rakamlardan hangisinin doğru olduğunu tesbit edelimiz. Onun için de, Bakandan şu soruyu soruyorum: «Sabit dedikleriniz rakamlar hangileridir? Bunları belirtiniz; ve önce o rakamların sabit olup olmadığı komisyonca tesbit edilsin!»

Bu izahlarımız karşısında AP li milletvekili İlhami Ertem bile, rakamların sabit olmadığını, muallakta kaldığını, bu noktada bana hak verdiğini, ancak şimdi tekrar bu meseleleri müzakere etmemek lâzım geldiğini ileri sürmüştür. Başkan, Enerji Bakanına söyleyecek bir sözü olup olmadığını sorduğu zaman da, Mehmet Turgut, hiçbir cevap vermemiş ve «hayır» diye mukabelede bulunmuştur.

★

Sorular ve bunların cevaplandırıl-

ması bittikten sonra, madde üzerindeki konuşmalara devam edilmişti. Reşit Ülker'den sonra söz sırası bana gelince özetle madde ile ilgili olarak şu izahlarda bulundum : «Millî müesseselere olan TP nin Türk toprakları üzerinde petrol arama ve işletme hak ve yetkisinin, bir bölgede 8 ruhsatname ile sınırlanması, memleket menfaati ile bağdaşabilir mi ve hukuken caiz midir? ve Siirt bölgesinde petrol arayıp işletme hakkının bundan sonra yalnız millî müesseseye hasredilmesinde herhangi bir sakınca var mıdır? sorularının cevabı olarak, birbirine zıt görüşleri savunan hatiplerin sözleri, artık bir tekrar halini almaya başladı. Yeni bazı unsurlara da dayanmak suretiyle, doğru bir çözüme varırken gözönünde bulunduramamız lâzım gelen gerçekleri bir kere daha belirtmek istiyorum: Unutmuyalım ki, Petrol Kanununun esas gayesi, -Enerji Bakanının iddia ettiği gibi- yurdumuzun altındaki hampetrolün süratle yer üstüne çıkarılmasından ibaret değildir. Petrol kaynaklarımızın sür'atle işletilmesi esas gaye değil, sadece bu gayenin en iyi çözüm yollarından biridir. Esas gaye, petrol tüketimi yüzünden mümkün olduğu kadar az döviz kaybetmek ve petrol üretimi sayesinde en fazla döviz sağlamaktır. Kısaca, Petrol Kanununun, petrol üretimi sayesinde Türk iktisadî hayatına en fazla değer kazandırılacak surette düzenlenmesi gerekmektedir. Böyle olunca da, 'mademki şirketler sermaye, eleman ve tecrübe kuvveti sayesinde petrol kaynaklarımızı daha sür'atle işletebileceklerdir, o halde kanunu onlara bu imkânları sağlayacak surette düzenlemeliyiz' diyebilemeğe imkân yoktur. Zira eğer malf hükümler, yabancı şirketler tarafından üretilen petrol karşılığında bunun değerinin büyük bir kısmının (veya tamamının) elimizden çıkıp gitmesine (yani yabancı ülkelere transfer edilmesine) imkân veriyorsa, yabancı petrol şirketlerinin üretimlerinin sür'atli olmasını değil, bilâkis mümkün olduğu kadar yavaş olmasını temenni edebiliriz. Zira 'sür'atle istismar edileceğimize, hiç olmazsa yavaş yavaş istismar edilmiş' oluruz. Böylece demek istiyorum ki, yabancı şirketlere tanyacağımız imkânlar, ancak onların ürettikleri petrol sayesinde yarattıkları iktisadî değerinin büyük kısmının (hiç değilse yarısının) Türkiye'de kalmasına bağlıdır. Sür'at, ancak bu şartın yerine getirilmesinden sonra olumlu bir unsur

olarak kendisini gösterebilir. Halbuki bugüne kadar elde edilen tecrübeler ve yapılan tesbitler, hem 'yabancı şirketlerin petrol kaynaklarımızı sür'atle işletme yoluna gitmediği'ni ve hem de 'petrol çıkardıkları takdirde, buldukları petrolün değeri kadar -hatta bazı şartlar altında değerinden de fazla - döviz transfer edebilecekleri'ni ortaya koymuştur. Bu sebeple de, hiç değilse Türk Devletinin keşfettiği ve 1954 den önce olduğu gibi 1954 den sonra da, millî müessesenin bir çok sahalar ve kuyular bulduğu ve yabancı şirketlere oranla çok daha yüksek sonuçlar elde ettiği Siirt bölgesinin, millî müesseseye hasredilmesini gerektirir. Yabancıların ancak bizim yapamadığımızı yapmaları caiz olduğuna göre, petrolcülüğü mükemmelen yaptığımız Siirt bölgesinde, yabancılarla yeni bir hak tanımak, memleketin iktisadî yararı ile asla bağdaşmaz.»

Komisyonunda sözlerime şöyle devam ettim :

«Komisyonun 4 günlük bir tatil yapması üzerine son durumu yerinde incelemek amacıyla **Batman'a** gittim. 3 gün gece gündüz oradaki çalışmalarını inceledim. Hem millî müessesenin ve hem de Mobil'in kuyularındaki durumu fotoğraflarla tespit ettim. Ulaştığım sonuç şudur :

Millî müessesenin idealist elemanları, tam bir heyecan ile durmadan yeni kuyular açmakta, yeni sahalar keşfetmekte, ellerindeki bütün sondaj ve işletme kulelerini durmadan çalıştırmakta, buldukları kuyuları -giderilmez maniler bulunmadıkça- işletmektedirler. 'Daha çok petrol bulmak ve daha çok petrol işletmek ve böylece Türk toplumuna her gün biraz daha iktisadî değer kazandırmak' onların tek amacıdır.

Yabancı şirketlerin durumu ve tutumunu ise bambaşkadır: Mobil 3 yıl önce keşfettiği **Batı Raman** bölgesinde sadece bir kuyu açmıştır; ve yıllardan beri de bu kuyuyu işletmektedir. Benim Komisyonunuzda ihbar mahiyetinde sayılmasını belirttiğim sözlerim üzerine, bu kuyu bir haftadan beri Mobil tarafından işletilmeye başlanmıştır. Tanklar doldurulmaktadır. **Silvanka'daki** bütün Mobil kuyuları ise, durmakta ve bu sahadan hiç petrol çıkarılmamaktadır. Mobil **Şelmo'sundaki** işletme de, gereği gibi sür'atle yapılmamaktadır. **Batı Raman** kuyusunu 1962 yılında bulan Mobil'in, 101 numaralı kuyuyu işlet-

mediğini ve Petrol Kanununun hükümlerine aykırı olarak burada başka kuyular açmadığını açıkça belirtmiş ve bu hususun tahkik edilmesini talep etmişim. Şimdi bu ithamlardan kurtulmak için Batı Raman 101 den petrol çıkarmaya başlayan Mobil, bunu üç seneden beri de yapabiliirdi. Türkiye Petrolleri ise, Batı Raman'daki kuyularından bugüne kadar yüzbinlerce ton petrol çıkarmıştır. Mobil şu son davranışı ile göstermiştir ki, Batı Raman petrolünü ancak mecbur kaldıkça işletecek ve bütün şartlar lehine dönünceye kadar buradan sureta petrol çıkaracaktır. Bu hususlarla ilgili olarak öğleden sonra çok daha bilgi verecek ve gereken resim ve yazıları da takdim edeceğim. Sorulacak bütün suallerinizi de cevaplandırmaya hazırım.

Silvanka'da Mobil kuyularının vanaları kapatılmış ve pompalar durmuştur. Hülâsa yabancı petrol şirketi, ancak boru hattı yapıldıktan (yani en ucuz şekilde nakil imkânına kavuştuktan) sonradır ki, bu kuyuları gereği gibi işletecektir. Boru hattını ise, çoktan yapması lâzım geldiği halde yapmamış ve bunun millî şirket tarafından yapılmasına da engel olmak için her çabayı göstermiştir. Görülüyor ki, yabancı şirketler sür'atle üretimi değil, tam aksine, yavaş yavaş hareket etmeyi tercih etmektedirler.

Zira onların 'sür'atle hareket etmekte ve bazı malî rizikoları göze almakta' hiçbir menfaatları yoktur. Dış memleketlerde sahip oldukları kuyulardan, Dünya piyasasının muhtaç olduğundan daha fazla petrolü istihsal edebilmektedirler. Türkiye'ye de, fahiş fiyatlarla petrol sattıklarına göre, bizim rezervlerimizi ileriye bırakmaları, onlar için normaldir. İşte bu durumu açıkça gösteren delilleri, dün tekrar yerinde tespit etmiş bulunuyoruz.

Buna karşılık Türkiye Petrollerinin 7 tane sondaj kulesine eklenen yeni iki sondaj kulesi de durmadan faaliyette bulunmakta, yeni yeni kuyular açmakta ve sahalar keşfetmektedir. Başur'daki çok iyi vasıflara sahip petrolün üretim günü yaklaşmaktadır. Atabağ, Dodan ve Çelikli de yeni kuyular açılmaktadır. Türk jeologları ve petrol mühendisleri, Siirt bölgesini sür'atle işletmenin çabası içindedirler.

Bugün TP, Batı Raman kuyularının bir kısmını durdurmuş ise, bu-

na sebep, hükümetin ve idarenin, Petrol Kanununun ikinci maddesine ve Danıştay 8 inci Dairesinin oybirliği ile verdiği karara uygun hareket etmemesidir :

Yerli ham petrolden çıkarılan petrol ürünlerine öncelik tanınması lâzım geldiği, Danıştay kararı ile emredildiği halde, resmi bazı müesseseler Batman'ın ürettiği Fuel - Oil'ü değil, Ataç'ın - büyük kısmı itibariyle - yabancı ham petrolden ürettiği Fuel Oil'i satın alma yoluna sapmışlardır. Bu yüzden Batman depoları ağzına kadar dolduğundan ve TP nin batı Raman sahasını fasılasız işletmesi, bugün için Batman Rafinerisinin ürettiği (Fuel - Oil'ü bol) petrol ürünlerinin piyasaca çekilmesi hesabına dayandırıldığından (ve kanunen dayandırılması gerektiğinden), üretimde -istemiye istemiye- duraklama yoluna gidilmiştir. Bu tutukluğun giderilmesi ise, TP nin değil, hükümetin elindedir.

Demek oluyor ki, yarın bütün Siirt bölgesi millî müesseseye hasredilse bile, memleketin ihtiyacı olan petrolü kendi gücümüzle bu bölgeden karşıyabilmemiz, sadece TP nin daha fazla üretim yapma imkânlarını sağlamasına bağlı değildir. Üretilen petrolün tüketilmesi imkânları, yetkili ve sorumlu makamlarca sağlanmadığı, bu konuda ortaya çıkan engellerin giderilmesine hükümet tarafından gayret edilmediği takdirde, üretim elbetteki gereği gibi artmayacaktır. İşte millî müessese, hükümet ve idare tarafından tüm olarak desteklenirse, beşinci bölgenin yalnız TP ye hasredilmesi, elbetteki iktisadî bakımdan çok faydalı bir çözüm teşkil edecektir. Çünkü millî müessesenin bulacağı petrolün bütün değeri Türkiye'de kalacak, yabancı şirketlerin işletmeye başlayacakları yeni Şelmo'lar yüzünden, büyük ölçüde döviz kaybetmemiz yolu kapatılmış olacaktır. Zaten Türkiye Petrolleri Ortaklığının kanunla yaratılmasının sebebi de, bundan ibarettir. Eğer Türkiye Petrollerinin yönetilmesinde bir yanlışlık ve sakatlık görülüyorsa, onun denetlenmesi için lüzumlu tedbirleri Türkiye Petrolleri A. O. nin özel kanununda yapılacak değişikliklerle sağlamak gerekir. Yoksa Petrol Kanunu düzenlenir veya değiştirilirken, Türkiye Petrollerinin Hazinesinin bir parçası ve Türk toplumunun malı olduğunu unutmaya, ve onun yabancı petrol şirketleriyle bir hizaya konulmasına, ne hukuken ne de ik-

tisadî bakımdan ve ne de millî güvenlik açısından imkân vardır.»

★

İşte bu izahlar karşısında ağızdan dolma bilgi ile söz söyleyemeyecek duruma düştüğünü farkeden «petrol davamızın bir numaralı hasmı» Turgut, Bakanlık sıfatından faydalanarak Petrol Dairesi uzmanlarını konuşurma yoluna sapmıştır.

Petrol Dairesinden Kasım Önderle konuşarak, bu noktalarda onun bana cevap vermesi lâzım geldiğini fısıldadığından, Kasım Önder Petrol Dairesini haksız olarak itham ettiğimi iddia etmiştir. Ben de, Petrol Dairesinin itham edilmediğini, sadece Bakanın iddia ettiği gibi, transfer durumunun Petrol Dairesinin bildirdiği şekilde sabit olmadığını, hatta yabancı petrol şirketlerinin ürettikleri 1 milyon ton petrol için 10 milyon dolardan fazla transfer yapabileceklerinin (yani aşırı transfer imkânının) bizzat kendilerinin başka münasebetlerle verdikleri rakamlar neticesinde sabit olduğunu ve bunu ifade ettiğimi söyledim. Bunun üzerine derhal söz alan Enerji Bakanı Turgut, «belli konularda belli resmi dairelerin yetkili olduğunu, bu konuda yalnız Petrol Dairesinin rakamlarına inanılmak mecburiyetinin bulunduğu»nu iddia edince, kendisine «transfer meselesinde yetkili makam Petrol Dairesi midir? En aşağı onun kadar Maliye Bakanlığı da yetkili değil midir?» diye sorduğumdan, daha önceki sorularımı cevaplandıramamış olmanın verdiği hiddet ile «siz bana soramazsınız» diye mukabelede bulunmuştur. Ben de, «siz bana nasıl sorarsanız, ben de size öyle sorarım; bu konudaki hesaplama, Petrol Kanununun hükümlerine göre, Maliye Bakanlığınca yapılır; kaldı ki herkes tarafından da yapılabilir. Siz lâyuhtî misiniz? Siz bize sorabildiğiniz halde, bizim size soramıyacağımızı mı sanıyorsunuz?» diye mukabelede bulunmuştum. Bunun üzerine Enerji Bakanı «Siz burada bir uzman olarak bulunuyorsunuz, bana soramazsınız, ben sorabilirim» diye konuşunca, ben de ayağa kalkarak «hayır, sizinle ancak eşit haklarla konuşurum, sizin ne kadar soru sormak hakkınız varsa, benim de okadar vardır Üstünlük iddiasında bulunan böyle bir Bakanın yer aldığı bir komisyonda

çalışmaya asla devam etmem. Komisyonu terk ediyorum» diyerek masadan ayrıldım; çıkarken de, Bakana hitaben, «sizinle hesabımızı basında paylaşacağız» dedim. (5)

Gazete ve dergilerde yayınlacağım yazılarla ve nihayet konferans ve açık oturumlardaki sözlerle «petrol davamızı çıkmaza götürmek isteyen bu kişilerin zihniyetleri» ni ortaya koymaya devam edeceğiz!

(5) Şu noktayı okuyucularımıza hatırlatmak isteriz: Komisyonun ilk günlerinde yapılan bazı tarizler üzerine en kesin bir surette «oy vermek hakkı hariç, Komisyon da tamamen eşit haklarla çalışabileceğini;

farklı yetkiler iddia edilirse bir Üniversite temsilcisi olarak Komisyonda asla kalmıyacağımı belirterek, bu konuda Komisyonun derhal ve açıkça karar vermesini talep etmişim. Bunun üzerine Komisyon Başkanı «tamamen eşit haklarla konuşacaksınız müsterih olunuz» diye açıkça teminatta bulunduğu içindir ki, Komisyon çalışmalarına devam etmişim. Bakanın sıkıştırma, konuşma şartlarımızın farklı olduğunu iddia etmesi üzerine, Başkandan beklenen, verdiği sözü tutmak (derhal müdahale ederek) verilmiş karar ve teminatı hatırlatmaktı. Amma ne kadar kibar olursa olsun, Bakanın partisinden olduğunu kritik anlarda da ima hatırlayan Komisyon Başkanı kendisine düşeni yapamadığı içindir ki, biz kendimize düşeni yaptık.

MADEN-ENERJİ VE BANKACILIK SAHASINDA

30 YIL

ETİBANK

Ne Diyorlar

Özel Okullar

Ocal OKAY

Özel okullar kanunu, özellikle özel yüksek okullar açısından değerlendirilmelidir. Bilindiği üzere dört yıldır Üniversite anlamında eğitim ve öğretim yapmak, öğrenci ve mezunlarına devlet üniversitelerinden mezun olanlarla aynı hak ve imkânları sağlamak, ve fakat bütün bunlardan önce bu işin ticaretini yapanlara mükemmel kâr, devlet üniversitelerine girebilme kabiliyetini gösteremeyen insanlara bugün için okul bulmak, bitirince meslek sahibi kılmak amaçlarıyla hızla özel yüksek okullar açılmaktadır. Gerçekten; son dört yılda açılan özel yüksek okulların sayısı 14, bu okullardaki öğrenci sayısı 5 - 6 bini bulmuştur.

Herşey bir ihtiyaçtan doğduğuna göre, öncelikle özel yüksek okulların hangi ihtiyaçtan doğduğunu tesbit edelim. Devlet üniversite ve yüksek okulları kapasitesinin son 15 yıldır artmamasına karşılık, her yönlü plânsız gidis milli eğitim sahasında da kendini gösterdiği içindir ki, yine son 15 yıldır politik nedenlerle liseler açılmıştır. Bu liselerden yetişen öğrenci sayısı özellikle 1960 yılından sonra kendisini açıkça hissettirmeye başlamış ve lise mezunu bu öğrencilerin yüksek öğrenim taleplerinin karşılanması, kapasitesi yıllardır donmuş bulunan üniversitelerimiz için ciddi bir problem haline gelmiştir. Daha önceleri yarışma sınavına gereklilik duyulmayan bir kısım fakültelerimiz için dahi bundan böyle bilgi ve kabiliyet sınavları yapılmaya başlanmıştır. Sınavlarda başarı gösteremeyen, esasen politik nedenlerle çoğu hocasız açılmış liselerden son derece zayıf yetişen bir kısım öğrenciler dışarda kalmışlardır. Bu arada M. B. K. Hükümeti aldığı bir kararla daha önceleri yedek subay olma imkânına sahip lise çıkışlı gençlerin 1960 Eylül döneminde sonra liseyi bitirenler için, bu haktan yararlanamamaları ve askerlik görevlerini er olarak yapmalarını kararlaştırmıştır. İşte, her şeyden önce bu kararın yarattığı panik, aslında daha önceleri yüksek öğrenim yapmayı hiç düşünmemiş kişileri dahi üniversite kapılarını zorlamağa, «ya ilim, ya ölüm» sloganlarıyla sokak gösterileri yapmağa itelemiştir. Herkesi memnun etme, ya da hiç kimseyi darıltmama arzusundaki uzak görüşten yoksun devlet adamlarımız, hiç kimsenin dışarda kalmaması için, üniversitelere baskı yapmağa başlamışlardır. Kapasiteleri sınırlı üniversitelerimizle devlet adamları arasındaki çatışmalardan bu kez dahiyane bir buluşla, kanun boşluklarından yararlanmasını bilen bir kısım ticaret adamı yararlanarak açtıkları Özel Yüksek Okullar A. Ş. ticarî işletmelerine Üniversiteye ve bu arada istedikleri fakültelelere giremeyen varlıklı kişilerin çocuklarını davet etmeğe başlamışlardır.

AYKIRILIKLAR

İşte, böylesine bir genel çerçeveye içersine oturabileceğimiz ve bugün Anayasayı lâfız ve ruhuyla zorlayarak kuruluşlarını kanunla da tescil ettirme yolunda bulunan özel yüksek okulların neden toplum zararına ve neden Anayasaya aykırı olduğunu inceliyelim.

Bu kanun, Anayasanın 120. maddesindeki üniversitelerin Devlet eliyle açılacağı kesin hükümden önce Anayasanın ruhuna aykırıdır. Çünkü; Üniversite öğrenimi ne bir zorunluluk ne de bir gerekliliktir. Üniversite öğrenimi parası olanın değil kabiliyeti olanın yapacağı bir eğitimidir. Ve Devlet kabiliyeti olan kişilere bu öğrenimi yapabileme imkân ve fırsatını hazırlamakla yükümlüdür. Üniversite öğrenimi kabiliyet esasına dayanır. Özel yüksek okulların ise, kabiliyeti olan öğrencileri değil, parası olan kişileri diploma sahibi yapmak amacı açıktır.

Eğer denilirse ki, kabiliyeti olan devlet üniversitelerinde, parası olan da özel yüksek okullarda okusun, o takdirde biz yurdumuz gerçeklerinin, yurdumuz ihtiyaçlarının ne durumda olduğunu, özel yüksek okulların acaba yurt ihtiyaçlarına göre mi icra-i faaliyette bulduklarını soracağız? Bu konuda DPT birinci 5 yıllık kalkınma plânın ortaya koyduğu rakamların konuşulması gerekir. Devlet Plânlama Teşkilâtı bugünkü devlet üniversitelerinin, örneğin mimar ve mühendislik sahasında ihtiyacı oldukça karşıladığını - özel okulların şimdiden faaliyet gösterdiği dışı, eczacı, iktisat ile önümüzdeki yıl faaliyet göstermeğe hazırlandıkları hukuk sahasında ise ihtiyaç yoktur, üstelik arz fazlası vardır - rakamlarla bize ıspatlamaktadır.

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATINA GÖRE ELEMAN İSTATİSTİĞİ

Sınıf	Sene	Talep kişi	Arz kişi	Nok. kişi
Mimar ve Mühendis	1965	25.000	20.000	5.000
	1970	31.000	28.000	3.000
Teknisyen ve Tekniker	1975	40.000	38.000	2.000
	1965	102.300	80.500	21.800
Ustabaşı	1970	171.000	81.500	89.500
	1975	324.000	85.400	238.600
Ustabaşı	1965	58.000	38.000	20.000
	1970	98.500	36.250	62.250
	1975	199.000	33.750	165.250

Tabloda görüldüğü gibi teknisyen ve tekniker ihtiyacı beş yıl sonra 89.500, on yıl sonra 238.600 e ustabaşı ihtiyacı beş yıl sonra 62.250, on yıl sonra 165.250 ye ulaşacağı için tezce çözümlenmesi gereken ciddi bir problem olacakken, mühendis ihtiyacı hemen hemen hallolacaktır. Oysa, bu ters gidişe kesin olarak dur denilmedikçe, çığ gibi çoğalan ticarî amaçlı özel yüksek okullar-

dan yetişecek öğrenci sayısı ihtiyacı zıt bir sayıya ulaşacaktır. Özel okul çıkışlı kişileri ailelerinden gelen ayrıcalıkla hem kolayca iş bulacak, hem politik bir güç olacak ve böylece kabiliyetiyle diploma sahibi olanlara karşı hakimiyet ve üstünlük sağlayacaklardır. Bu ise, değerlerin yerini bulmamasından doğan psikik buhranla, devlete milyonlara malolan kişilerin yurt dışına gitmelerine sebep olacaktır. Bir iktisat kuralıdır: Kötü para, iyi parayı kovar.

DIŞ ÜLKELERDE

Bu kanun, dünyanın hiç bir ülkesinde olmayan «para karşılığında mesleki diploma garabetini doğuracaktır. Nitekim, Türk Eczacılar Birliği I. Bölge İstanbul Eczacı Odasının Federal Batı Almanya Başkonsolosluğundan istediği bilgiye verilen cevapta:

«Federal Batı Almanyada, hususî ilmi Yüksek Okullar mevcut bulunmamaktadır. (...) Eczacılık imtihanı, Doktorluk imtihanı ve Diş doktorluğu imtihanı, devlet imtihanlarıdır: Bu imtihanlar için gereken şartlar ve hususat (tahsil süresi, imtihan malzemesi vs.) Devlet tarafından münferiden tasrih edilmektedir. Buna göre Federal Batı Almanyada eczacılar, Devlet Yüksek Okullarında tahsil ettirilmek suretiyle yetiştirilmektedir.» denilmektedir.

Fransız Elçiliği Kültür Ataşeliğinin verdiği cevapta ise:

«Prensip olarak Fransız kanunu her türlü şahsa, Üniversite sıfat ve selâhiyetlerini haiz olmak şartı ile özel bir tedrisat müessesesi açmaya müsaade etmektedir. Nitekim Pariste bir Katolik Enstitüsü mevcuttur ki, bir üniversite tedrisatı vermektedir. Bununla beraber özel müesseseler, diplomalar itasına yetkili değildirler ve mezkûr müesseselerin öğrencilerinin, resmi üniversiteler tarafından organize edilmiş imtihanlara girmeleri zaruridir. Fransada serbest bir Fakültenin tesis edilmesi halinde, bu Fakülteye kaydolacak talebelerin, Üniversitenin resmi imtihanlarına girmeleri zaruri olacaktır, ancak kendilerine hiç bir Üniversite sıfat ve selâhiyeti tanınmayacağı» belirtilmektedir.

Oysa, bugünkü durum, Fransa'da bile «mezunlarına hiçbir üniversite sıfat ve selâhiyetinin tanınmadığı» halde, Türkiye'de parayı bastırarlara öğrencilik döneminde ve bitirdikten sonra her türlü hak ve imtiyaz tanıma eğilimindedir.

Bu kanun, devletin yetiştirdiği öğretmenleri de sermayenin eline ve emrine teslim edecek, daha orta öğretimden başlayarak «nasılsa bir özel okullara yerleşirim» zihniyetinin doğmasına, aslında kabiliyetli kişilerin avareleşmesine sebep olarak, tenbel ve aylak kişilere prim verecektir.

Bu kanun, para karşılığında kabiliyetin körleşmesi sonucunu doğuracak, kabiliyetin paranın esiri olması gibi toplumda etik bir çöküşü hızlandıracaktır.

Yukarıda açıkladığımız ve bunlara eklenecek bir yığın nedenden ötürü özel yüksek okul kuruluşları Anayasaya, toplum ihtiyaç ve menfaatlerine aykırıdır.

4 Temmuz 1965 tarihli CUMHURİYET'ten

Kültür ve Sanat

“Yorgun Savaşçı”

Mehmet SEYDA

Yirminci yüzyıl, tarihe, herhalde büyük savaşlar, ayaklanmalar, devrimler çağı olarak geçecektir. Emperyalist ulusların dış pazar paylaşmasındaki dengesizlik yüzünden çıkan Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarından sonra, kimi ulusların, bir gün nasılsa aşılacak kapitalist dönemi birtakım kanlı - kansız devrimlerle aşip sosyalizme ulaştıkları görüldü. Bugün Kuzey Vientnam da Amerikan bombaları patlamaktaysa da, görünüşe göre artık ne emperyalizm açıkça sataşıcıdır, ne de sosyalizm kanlı devrimlerin düşünmesi içindedir; Doğu ve Batı Blokları, birbirlerinin varlığını kabul etmiş, yanyana yaşamayı göze almış gibidirler.

Şimdi ne olursa geri kalmış ülkelerde oluyor, çalkantı sırası onlarda.

İleri gitmiş, ya da sosyalist düzeni benimseyip ilerleme yoluna girmiş ülkelerde, sınıf ilişkileri oldukça açık, yani ya işçi sınıfının, ya emperyalist karakterli kapitalist sınıfın egemenliğinde iken, geri kalmış ülkelerde bu ilişkiler oldukça karışık; bir yandan, varlığını hâlâ sürdürmek isteyen derebeylik (toprak ağalığı), bir yandan, palazlanmak isteyen yerli ticaret ve sanayi burjuvası, öte yandan, işçi sınıfıyla topraksız köylünün özgürlük kazarına savaşında uyanmaya başlamaları sallantılı ve savsaklayıcı ara - durumlar gösterip, herhangi bir ayaklanışa, devrim ilkağuzda kesinlikle tanımlama koymayı güçleştirir. Dışarıdan da gelen ekonomik baskılar altında bir türlü gelişmeyen, örgütlenip başa geçemeyen bu sınıflar, kendilerine en yakın yardımcı olarak kendi silâhli güçlerini, yani ORDU'larını seçme zorundadırlar. Onun için, geri kalmış ülkelerin ilerici, gerici kumüllerinde ORDU büyük bir rol oynamakta, genel eğilimi dikkatle izlenmekte, çünkü orduların giriştiği her hareket, o ülkenin iç yapısını kolayca değiştirebilmektedir.

Açık bir faşizme doğru gidişe «Dur!» diyen devrimci, Atatürkçü Ordumuzun 27 Mayıs hareketi ile, Bin Bella'yı deviren Cezayir Ordusu'nun davranışı şimdi bunun en belirgin örnekleri.

Kemal Tahir'in «YORGUN SAVAŞÇI» adlı romanı, bizim için sadece bu açıdan bile, ilgi ile okunması gereken bir yapıt. Tam zamanında, yerinde ortaya konmuş bir yapıt. Kapsadığı tarih süresi, Mütareke yıllarının İstanbul'u ile Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın ilk yıllarına denk geliyor; bunun dışında, konuşmalarla — ki roman içindeki bu konuşmalar olayların yorumu, yani bir çeşit hesaplaşmadır — daha geri yıllara da sarkıyordu. Sanatçı, romanını kurarken, işin neresinden kalkıp neresine

gelindiğini adamakıllı belirtmek, çoğu subay olan kişilerini geçmişteki tutumları ve düşünceleriyle vermek istemiştir.

Kemal Tahir'in «Esrir Şehrin İnsanları» nı bir türlü bitirememiş, ama köy ve köylü yaşamı - gelişimi üzerindeki romanlarını ilgi ile okumuştum. O, öbür köy romanlarında, köylü ancak trenin penceresinden görüğünü söylüyordu. Gerçekte, köylü anlamak için köye gitmenin şart olmadığı, ama köylüler içinde yaşayıp da onları yakından tanımamanın şart olduğu ortadadır. Nitekim, Kemal Tahir uzun yıllar boyunca köylülerle yanyana yaşamıştır.

«Yorgun Savaşçı»nın, daha aşağıda belirtmeğe çalışacağım bir - iki küçük pürüzü varsa bile, hiç aceleye getirilmediği, uzun ve sabırlı bir inceleme ve çalışmanın ürünü olduğu daha ilk sayfalarda anlaşılacaktır. Yazarın bu son romanı da, kendi roman tekniği bakımından herhangi bir değişiklik-yenilik taşıyor : Öykü içinde öykü anlatan masalcılığa yaklaşık uzun konuşmalar — handiyse söyleye kaçarak - alışkanlığı gene yer tutuyor : Okumuş kimselerle hiç okumamış kişiler hep bir ağızla konuşuyorlar : Gerçeklere uyma çabası, yani gerçekçilik duygusu, Kemal Tahir'i, romanın bazı bölümlerinde akışı durdurmaya iletiyor; gelin de görün ki, 480 sayfalık bu büyük yapıt, gene de ilgi ile okunuyor ve insanı, kendi havasını kaptırarak sürüklüyordu. Zola'yı andıran büyük araştırma gücüne, tarihsel olaylarla kişileri yorumlama ve canlandırmasındaki dürüstlüğüne, doğayı birkaç satırla betimleyiverişine, gene birkaç satırla en çarpışık bir ruhsal durumu, çözümleyişindeki ustahlığına bakıp, «Yorgun Savaşçı» için, Kemal Tahir'in romancılığında yeni bir atılım ve aşama, bir başka yoğunluk... Kanısına varabiliriz. Derin düşünceli, çünkü düşündürmesini bilen; ince duygulu, çünkü çok dokunaklı parçalar verip çarpmasını bilen bir sanatçı önünde bulunduğumuzu anlıyoruz.

Çok açıklanan ve her davranışı haklı gösterilmek istenen birisinin bizden yavaş yavaş uzaklaşması, somutlandırılmaya çalışılırken soyutlanması sonucu mudur bilmiyorum ya, romanın başlıca kahramanı topçu yüzbaşı Cehennem Cemil'in kişiliğindeki yer yer silikleşmeye karşılık, birkaç çizgide belirtilen öbür roman kişileri, bana, daha canlıymış, daha gerçekmiş gibi göründü - geldi. Cehennem Topçu Yüzbaşı Cemil'in olgun varlığı ile emirleri kör Şaban'a karşı davranışı, babacanlıktan öteye kayan ağzı kalabalık bir sıra subayı durumuna girmekle, sanki bağdaştırılmıyordu. Sanki bir Teğmen Faruk, ya da bir Kurmay

Binbaşı Nuri bey, hattâ Ödemişli Teğmen Molla Recep, zaafı ve tutkuları ile, o pisliğin içinde pislığe bulaşık ve temiz kalmış yanları ile, varlıklarını inandırıcı kılmışlardı. Bunu belki de, yazarın, Yüzbaşı Cemil'i sevip koruması, söz arasında başkalarına da övdürüp korutması; öbür roman kişileri karşısında ise iyice yalnız kalışı, yapmıştır. Anlayabildiğim kadarınca söyleyeyim; bir yazar birisini sevdi mi, onun davranışlarına özürler arayıp buldu mu, okuyucu, istese de istemese de, artık o roman kahramanının her sözü ile her hareketini ince elekten geçirmeye eğilimlidir ve yazarla bu konuda eş yargılara ulaşmaması doğaldır. Şunu da ekliyeyim ki, bunun böyle olmasını bizden belki de Kemal Tahir istemiştir : «Ben anlatıyorum, mimiyorum. Gerisini siz anlayın.» diyerek.

İnce bir noktadır bu, o yüzden yanılmış da olabirim ya, «Yorgun Savaşçı» da herkes gizliden gizliye yargılanırken, korkuları ve yorgunluğu İstanbul içinde yabancılaşan kişiliği, Anadolu'daki edilgin tutumu inceden inceye anlatılan Yüzbaşı Cemil, sanki bu yargılamadan uzakta kalıyor. Ben Cemil'in durumunu böyle anladım, gene söyleyeyim; olaki anlayamadım. Bunun dışında, romanı bütünü ile beğendim ve sevdim. Hele tarihsel açıdan belgesel bir nitelik taşıması, o yılların İstanbul kargaşalığı ile Anadolu gerçeğini tastamam verebilmesi insanlarımızın çeşitli tutumlarını iç içe kaynatıp erterek anlatabilmesi, beni çok duygulandırdı ve sardı.

Yenilginin ve sonra şahlanmanın umutsuzca eposesini, ancak bu konulara derinden derine ilgisi - tutkusu olan Kemal Tahir çapında bir yazar verebilirdi diye düşündüm. İçinde yaşadığı toplumu çok sevisine ve emeğine, büyük saygı duydum.

İşlediği konu bakımından belki de bir makale olabilecek roman, ile bir doğruyu mu parmağına dolamalı, onun başlıca görevi sanki bu mu olmalı? demiyorum. Ama Kemal Tahir, romancılığımızın toplumsal gerçekçilik akımında, romancılığın tarihsel bir gelişimin insan - toplum ve kurumlar - örgüt-ler olarak doğrulara en yaklaşıklık anlatımını yüklediği için, hattâ romanın başlıca işlerini böyle anladığı için, bu işi ile amacının üstesinden başarıyla gelmiştir diyorum.

Anlatım, çözümleme gücüne örnekler: «Arada bir, him him sesiyle sayıklar gibi, tenhaliğe seslenen arnavut salepcinin rahathığına imrendi. «-s. 159-». İlk gençliğinin geçtiği yerlere yaklaştıkça, kişiliğinden sanki çıkıyor, 889 Cemil Beşiktaş bir başkasıymış da kendisine fısıf fısıf gençliğini anlatarak yanı sıra yürüyormuş gibi ürktüçü bir parçalanma duygusuna kapılıyordu. «-s. 160-» İnsan bağlarının, anıların, duyguların, her çeşit vuruşma gücünün param parça olduğu böyle yıldırı bir gecede, okuluyla karşılaşmayı göze alamadı. Birisinden saklanır gibi yavaşça geri döndü. «-s. 161-»

Kuledibi'nde, kapalı bir polis noktasında, sakallı bir Türk polisi gözlerini yummuştur ve o sırada, dört beş yabancı deniz eri, önlerini çözmüş, sarhoş, kulubeye işemektedir.

Mütareke yıllarının utanç verici durumu, bu küçük tabloda, başka türlü yoğunlaştırılıp anlatılamazdı sanıyorum.

Sonra, babası Çanakkale'de şehit düşmüş küçük Tayyar ile arkadaşı Ali'nin Aya-sofya kayyumu elinde kucak oğlunu olmalarını anlatan sayfalarda da, bir kepezlik ve rezalet, ancak böyle anlatılabilir.

Teğmen Molla Recep ile önce yiğit sonra korkak başbozuk Halit Paşa, Kemal Tahir'in kaleminde, artık ölümsüzleşecek iki tiptirler..

Romanın büyük çapına uymayan savrukluklara örnekler :

Kemal Tahir'in romanındaki bütün insanlar biraz çalçenedirler. Anlatacaklarını anlatmadıktan sonra, olay yürümez. Sözgelimi, «Bir tek söz söylemek, bana Uludağ'ın tepesine koşarak çıkmak gibi, yorucu geliyor..» -s. 469- diyen Kurmay Binbaşı Nuri bey bile, Lut denizinden başlayıp, bütün başından geçenleri anlatır. Ne ki, dil gene gene canlı gene dipdirdir ve sayfalar geçerken, pek dikkat etmedikçe yadırganmaz. Bu arada, bütün bir kavgayı dile getiren söyle tümcelere de raslanır : «Kumda ayak baş parmaklarının bıraktığı iki derin iz şimdi bile gözümün önündedir.» Nuri bey çöllerde boşu boşuna harcanıp giden insanların, bir tek kişinin ölüm biçimini verip, böylece özetlemiş, gözler önüne sermiş olur.

Kemal Tahir'de, bir de, özgün bir tümce yapısı var ve konuşmalar bununla çok canlı oluyor. Ancak, her öne gelenin, «ki» bağı kullanışı, bilgilisi ile bilgisizinin, İstanbullusu ile köylüsünün hep bu ağızla konuşması, yazarın çok renkli dilinde haksız bir tek-seslilikle tümce yapısına yol açıyor. 170 nci sayfadan sonra, iyiden iyiye gözüm çarpan bu eş yapıtlı konuşma tümcelerini, rasladıkça çizmeye başladım. Birkaçını buraya alıyorum :

«Hazırlık ki.. Akşama cici mamamız var ki Sultan Hamidin düşünce girmemiştir. <- s. 170-» Teğmen Recep'in konuşmasında.

«Dağıldık ki, kül ufak olduk.» -s. 220 - Yüzbaşı Selâhattin'in konuşmasında.

«Bir daha istemez demelisin ki.. Aradığım zaman seni şubede bulamamalıyım ki.. Yok diye geri gelmeli ki.. Ah ne fayda gelmeli ki.. <-s. 254 - > Cehennem Yüzbaşı Cemil'in konuşmasında.

«Berbatlık olacak ki, tarih kitaplarının yazmadığı berbatlık. <- s. 28 2-» Gâvur Efe'nin konuşmasında.

Çok işlenmiş, uğraşmış bir romanda, gönül, belki gereksizce titizleşerek, keşke bunlar da olmasaydı; sanatçı, anlatma dilinin yapısı ile konuşma dilinin yapısını nasıl birbirinden ayırıyorsa, «Düz yerlerde anlatıcı benim, konuşmalar ise sadece konuşanlarındır» düşüncesini nasıl bize kolayca kabul ettirebiliyorsa, insanlar arasındaki kişiliğe özgünlük kazandıran dil ayrımlarını da verebilseydi diyor. Şimdilerde gerçi bu ayırım azalma yoluna girmiş, konuşma dili ile yazma dili birbirine çok yaklaşmıştır, ama özellikle Osmanlı İmparatorluğu zamanının okumuş yazmış ile okuyup yazmamış arasındaki dil ve diyalog ayrımı bugünkünden de artıktı diyorum. Bunu böyle derken, her diyeleğe göre bir çeşit «med-

dahlık» beklemediğimi hemen belirtmek isterim. Demek, Kemal Tahir için ortalama-sını böyle bulmuştur. Başka bir deyişle, onun üstüp özelliğidir bu. Öte yandan, arı Türkçe, Kemal Tahir'in kalemiyle, bu akıma karşı çıkıp da «Bütün düşünceyi karşılamaz..» diyenleri utandırıcı bir güç kazanmıştır, bunu da belirtmek isterim.

Birleşik doğrular üzerinde :

«Yorgun Savaşçı» yı bitirip kapattığım zaman, elim, kendiliğinden, Sabahattin Selek'in «Anadolu İhtilali» adlı iki ciltlik tarihsel araştırma kitabına gitti. Bu neden böyle oldu? Çünkü, biri romancı, öbürü tarihçi olan iki seçme aydınımız, o yılların olayları ile kişilerini yorumlamada ve değerlendirmede birleşmişlerdi. Sözgelimi; çetecilik, eşkiyalık ve kuvayıl seyyare için olsun, Mareşal Fevzi Çakmak için olsun, üç aşağı beş yukarı, aynı yargılara ulaşmışlardı ve birbirlerini doğruluyorlardı.

VANDALLIK, VURDUMDUYMAZLIK VE VATANSIZLIK ÜZERİNE XVII

veni, vidi, vici'nin başına gelenler

Mehmet Metin NİGAİ:

... ne olduğumu anlatmağa çalıştığım Anadolu yazılı taşları ne kadar çeşitli ve değerli ise, onlarla uğraşan bilim kolu da okadar eski ve önemlidir. Ancona'lı Cyriacus ile başlayan Anadolu epigrafisi yarım bin yılı doldurmuş demektir...

Prof. Georg Rhode

Forum okurlarına birkaç yıl önce çıkarı yazılarımdan birinde (1) bir Karadeniz bölgesi kasabasında yurdumuzun antik çağlardan kalma en değerli belgelerinden birinin başına gelenler üzerine kısa bilgi vermiş, ayrıntılarına ilerde dokunacağıma söz vermiştim. Sırası geldiği için şimdi bu görevi yerine getiriyorum. Daha doğrusu sözü o sıralarda Akşam Gazetesinde dizi yazılar yazan tanınmış mizah ustası AZİZ Nesin'in kalemine bırakıyorum. Bay Aziz Nesin Zilede yitirdiğimiz bu eşsiz kitabenin tüyler ürpertici öyküsünü şöyle anlatır : (2)

«Zile yurdumuzun pek çok yerlerinde olduğu gibi, tarihi eserlerin kırılıp dökülerek, yok edildiği, kendi öz değerlerine kıyan bir büyük, verimli ilçedir.

«Zile mi dediniz? Evet... Otur her taşının, her kırık taşının başına ağla... Hüngür hüngür ağla... Saçını başını yol. Başka yapacak hiçbir şey yok.

«Bundan önceki gezi yazılarımda da belirttiğim gibi, eski çağlardan bize kalıt nice eser varsa, her yerde bunları kırmışız. Evet halk... Ama o adını her nasılsa adam kıtlığında aydın kişiye çıkarmış yetkili kişiler, hele onlar... Şebinkarahisar'da bir yüksek dağın, yüksek kayalıklar içine oyulmuş, üç katlı kilisenin bir valinin buyruğu ile nasıl kırılıp parçalandığını, mozaiklerin, fresklerin nasıl parça parça edil-

İkisi de uzun zamandan beri Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı çeşitli yönleriyle ele alıp inceledikten sonra birleşik yargılara gelmişlerdi. Etkilenişte öncelik sonraki önemli değil, asıl önemli olan, geçmişe doğru dirüst, yanılma payı çok az bir tanımlama konulmuş olmasıdır.

«Yorgun Savaşçı»da, yazarın kimi düşüncelerini paylaşan ve romanın başlarıyla sonlarında görünen Doktor Münür'ü, «Farmason Doktor» adlı başka bir romanca tekrar karşımıza çıkacağını umuyorum. Doktor Münür ilginç bir aydın kişi idi. Onun üzerine kurulmuş bir roman da, herhalde, çok ilginç olacaktır. Çünkü, dediğin gibi, Kemal Tahir'in romancılığında, rastlantısal kişilere yer yoktur, rastlantısal olaylara da..

Kişilerle olaylar, bize bir şey göstermek, öğretmek içindir. O bu sıkı gerekliliği bile kullanır.

diğini, mermerlerin söküldüğünü daha önce yazmıştım. (3) Yalnız orada değil, her yerde öyle... Amma Zile, bu yönden henüz bu gezide gördüğüm yerlerin hepsinde baskın çıktı. İçim yanarak anlatacağımı. Olur a, bu acıklı ses duyacak bir kulak çıkıverir.

«Nasıl biliyor musunuz? On yaşında yaramaz mı yaramaz bir çocuğu alın, Krezüs'ün hazinelerinin içine bırakın. Ne yapar o çocuk? Altın paraları saçar, altın külçelerinin üstüne işer, altın heykelleri kırar, kendisine onlardan oyuncaklar arabalar yapmağa kalkar. Paraları taş gibi, kuşlara atar, sulara saçar.

«Hah, işte biz de öyle yapmışız. O çocukla bir ayırımız varsa, Krezüs'ün hazinelerini değil de kendi öz mallarımızı kırıp, döküp yok etmişiz.

«Evet, oturunuz Ziledeki her taşın başına, dizlerinizi döğerek, saçınızı, başınızı yolarak hüngür hüngür ağlayınız.

«Almanlar, Fransızlar, İngilizler, Amerikalılar, tarihçi olarak, arkeolog olarak, yurdumuza gelip hırsızlık etmişler. Bütün gömülerimizi, tarihi eserlerimizi, eski çağlardan kalıntılarımıza çalıp çalıp, aşırı aşırı götürmüşler, kendi müzelerini doldurmuşlar. Müzeci Hamdi Bey bu hırsızlıkları önlemek için çok uğraşmış. Mısır'dan çalınanlar için Arkeoloji Müzesi Müdür Yardımcısı Osman Sümer'den çok ilginç olaylar dinlemiştim. Uzun süre için yazmıyorum.

«Şunu söyleyeceğim : Bu türlü hırsızlıklara en çok kızanlardan biri benim. Amma şimdi ne diyorum, biliyor musunuz? Vara daha çok çalaydılar da, hiç değilse ortada kalaydı, yok olmayıydı. Evet, böyle diyorum.» (Sayın İnönü'nün Amerika gezilerinden sonra bir süre dilin-

den düşürmediği söylenen bir deyimini kullanarak «No Comment,» diyecektim ama, gırtlığuma kadar geldi deyivermeden geçmeyeceğim : Bütün Batılılar da aynı şeyi söylüyor. Heyhat!) «Bunu söylerken, acımı anlıyorsunuz. O acıyı birlikte duyuyoruz.

«Birçok tarihî eserler çalınsaydı, müzeleri doldurur, bütün nisanlık yararlanırdı. Biz de her gördükte yararlanacaksak yararlanırdık. Ya şimdi? Şimdi yok olmuş, yok.

«Veni, vidi, vici'ne demektir? Ortaokulu bitirmiş olan herkes bu soruyu yanıtlayabilir. Bütün tarih kitapları yazar bunu.»

«Kısaca anlatalım : »

«Pontus Kralı Mitridat Romaya isyan eder, Anadolu'yu eline geçirir. Milattan önce 73 yılında Romalı komutan Silla, Mitridat'ın üstüne yürür, onu yener. Eski sınırları içine çekilen Mitridat, Romalıların İspanyada uğraşmalarından yararlanarak bir daha baş kaldırır. Romaya yenilir. Mitridat Milattan önce 63 yılında ölür. Oğullarından Farnas, Romalıların iç çekişmelerinden yararlanarak Anadolu'yu yeniden ele geçirir. Sezar Mısırdadır. Mısırdadır. Mısırdan kalkar Anadolu'ya gelir. Sezar ordusuyla Farnas ordusu Zile'de çarpışır. Savaş beş gün sürer. Sezar bu zafer sevincini üç kelimelik bir mektupla bir dostuna bildirir : Veni, vidi, vici.

«Mâna murat olundukta, veni, vidi, vici'nin Türkçesi, geldim, gördüm, yendim, demektir. Uzun söz ne gerekir? İşte Sezar, ciltlerle kitapta yazılabilecek olayları üç sözcükle özetliyor : geldim, gördüm, yendim...

«'Asker kısa konuşur,' dedikleri işte budur. Eski Yunanlı ve Romalı askerlerin bu kısa sözle çok şey anlatmalarına 'laconism' derler. Bu kısa söz de 'laconic' denir. Osmanlıcada buna 'caz' denirdi. Fransızcası 'laconique' dir. Eski Yunanistanın Lâkonya halkı çok az söyliyerek çok şey anlattıklarından bu terim de onlardan kalmış.

«Her neyse, Sezar, bütün tarih kitaplarının yazdığı, herkesin de bildiği gibi, «Veni, vidi, vici,» demiş. Hintten, Çinden Şiliye değin bu sözü herkes bilir. İşte Sezar'ın ünlü bu üç sözcüğünü Zilede o zaman bir taş oyarak yazmışlar. Yani bu taş Zilede... Biz Zile için bundan büyük bir kalıt düşünebilir miydik? Hangi yabancı gelse Zileye, Zileli taşı gösterip, «Bak, Sezar söylemiş bu sözleri» diyebilir.

«Peki bu taş şimdi nerede? Zilede mi?

«Şu satırları birlikte okuyalım :

«Bu taş sütunun son senelere kadar Zile kalesinde mahfuz bulunduğu biliniyordu. Bundan senelerce önce kalede ihya edilen Şehitler Abidesinin orta yerine büyük bir taş sütun lâzım olur. Jandarma çavuşu bu tarihî sütunun üzerindeki «gâvur» yazılarını kazıtarak eseri berbat eder. Bu rivayetin doğruluk derecesini tâyin edememekle beraber, bu ve buna benzer şekillerden Anadolu'da birçok tarihî eserlerin imha edildiği doğrudur.»

«Bu satırları Rahmi Dönmez'in yazıp 1951 de yayınladığı Zile adlı küçük kitaptan alıyorum.

«Bana o taşı gösterdiler. Nerede? Müzede mi? Kapalı bir yerde mi? Korunan bir yerde mi? Bana gösterdikleri taş, Zile kalesinde, otların arasında yere atılmış duruyordu. Taşın üstündeki yazılar az-çok okunabiliyordu. Herşey neyse ne. Amma şu taşı kaldırıp dikmek de mi yok? Bu da mı büyük bir iş? Zile belediyesi, Zile gençliği, Zile eğitimcileri bu işi de mi yapamazlar mı?

«Bir dizi bilirim, kimindir bilmiyorum:

«Utanmaz kendi nefinden de âreyler melâmetten»

«Tastamam böyle işte. Haydi kendimiz aldırıyoruz. Ya bir yabancı Zileye gelirse, «Tarih kitaplarında okudum. Burada Sezar'ın lâkonik bir sözü kazılı taş varmış. O taşı görmek için geldim. Taş nerede?» dese, ne diyeceğiz? Lütfen söyler misiniz, ne deriz? O yere uzatılıp atılmış taşı gösterip, «Aha...» mı diyeceğiz?»

Nasıl olmuş ta British Museum'un o özel eğitim görmüş tazılar kadar keskin koku alan, o Sherlock Holmes'leri cebinden çıkaracak kadar becerikli ajanları; o dolar ve sterling babası milyarderlerin bütün engelleri bir sıçrayışta aşveren o hünerbaz simsarları, bu cismi câmît gibi yerlerde yatan tarih leşini Karadeniz kıyılarından bir bayrağı belirsiz tekneye, bir pleasure yatına atıp yürütmemişlerdir, şaşılır.

Bu tarih ölüsü bugün ne haldedir? Bay Aziz Nesin'in uyarması yönetici bayların «kulağında» yankısını bulmuş mudur? 1960 tan bu yana kaç Millî Eğitim Bakan, kaç Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürü, ya da Turizm ve Tanıtma Bakanı gelip geçmiştir? İçlerinden biri çıkıp ta tarih karşısındaki bu korkunç sorumsuzluğumuzun farkına varıp bu utanç mermerlerini yabani otlar arasında yattığı yerden kaldırmayı ve layık olduğu yere yerleştirmeyi düşünmüş müdür? Boş sorular bunlar. Çünkü bizim yöneticiler için adı birer taş parçasıdır bunlar. Başka türlü düşünmemize imkân var mıdır bugünkü koşullar altında? Biz sadece bunları Batının kaldırıp götürmesini bekleriz, müzelerini daha da değerlendirip turist dövizlerini katmerlendirmek için... ya da bir kireç kuyusuna kakılıvertecekleri, veya bir gecekondu duvarına yapıtaşı olarak yerleştirilecekleri günü.

Bay Aziz Nesin'in Zile anıt taşı üzerine ikinci yazısı Akşam Gazetesinin 13.IV. 1960 tarihli sayısında şu başlıkla çıktı: «Zile Tarihin Üzerine Bağdaş Kurmuş Oturuyor. Ey, Turist, Turist, Gel de Ne Durumda Olduğumuzu Bir Gör.» Bir de resim. Altında şu satırlar : «Sezar'ın Veni, Vidi, Vici sözleri kazılı taş, Zile kalesinin içinde, resimde gördüğünüz gibi yere atılmış yatıyor. Taşın başında Zile CHP Gençlik Kolu Başkanı Sabri Önal'a Aziz Nesin görünüyor.»

Su satırları da aynı yazıdan aktaralım: «Sayın Arif Kılıç da (müftü) yanaktı... «Çeltik köyünde Latince yazılı kitabeler vardı,» dedi, «Şimdi bu kitabelerin hiçbirisi kalmamıştır. Vakfiyeler de yok olmaktadır. Sills köyündeki Selçuk anıtlarından, kitabelerinden hiçbirisi yoktur. Şimdi Zile'deki bütün tarihî anıtlar, kitabeler, taşlar yokedilmektedir.»

«Turistlere «Gelin, bakın, bin, ikibiri, üçbin yıllık kaleleri, tapınakları anıtları, kitabeleri nasıl kırdık, parçaladık... Gelin, görün» mü diyeceğiz?»

Bütün bunları oku, duy, gör ve düşün.. ve çileden çık.. ve birşey yapama. Gel de öfkenden, acından, umutsuzluğundan, çaresizliğinden, zavallılığından katıla katıla ağlama... gel de saçını başını yolma. Var mı başka yapacak şey?

Siz, sayın yöneticiler, arada bir bu halleri görüp ağlamayı, saç baş yolmayı, boğulurcasına hırslanıp, kahrolurcasına üzülüp uykusuz sabahlamayı bir yana bırakıyoruz. arada bir yüreciğinizin azıcık olsun burkulduğunu duyar mısınız? Bu halleri görüp, pisi pisine yokettiklerimizi; bir yandan kazmalarla parçalayıp, balyozlarla tuz-buz ettiklerimizi; bir yandan da bizden yürütülüp yabancı müzelerin şeref köşelerine yerleştirilen ve hergün binlerce turisti mknatis gibi çevrelerinde tophyan şehirleri arada bir düşünür de, vicdan azabı denen nesnenin hafiften bir kumladığını, kıpırdadığını duyar mısınız hiç- vatan için, millet için büyük emeller dolu ruhlarınızda ey yüce ve sayın yöneticiler; büyük sözler söyleyen, dokunaklı nutuklar çeken aziz yöneticiler?

- (1) Mehmet Metin Nigâr, Uygarlığın Ödevi I, Kaçan Fırsatlar, Forum Dergisi, C.XV, Sayı 210, 15.XII.1962.
- (2) Aziz Nesin, Akşam Yazarları Yurdu Doluyor, Veni, Vidi, Vici, Mâna Murad Olundukta: «Geldim, Gördüm, Yendim» Akşam Gazetesi, 12.IV.1960
- (3) Bu konuya da ilerde değinilecektir.

PARASIZ KİTAP

VERİYORUZ.

Dergimize bir yıl abone olan okuyucularımıza aşağıdaki kitaplardan birini parasız olarak veriyoruz.

İsteyenler 22 TL ile birlikte beğendiği kitabın ismini göndererek hem bir yıllık Forum aboneliği hem de bir kitap sahibi olabılırlar.

Kitapların değeri 5 liradır.

- ★ Gide Gide 3 - Fikret Otyam
- ★ 11 Çağdaş Besteci - İ. K. Mimaroglu
- ★ Troya'de Ölüm vardı - Bilge Karasu
- ★ Bizans Tiyatrosu - Metin And
- ★ İngiliz Demokrasisine Bakışlar - Münci Kapanı
- ★ Partizan Radyo ve D. P. Muammer Aksoy
- ★ FL. Wriğth - Şevki Vanlı (insana dönüş)

Not : Eski abonelerimiz, aboneleri bittiğinde bir yıllık abonelerini yenilerlerken istedikleri kitap adreslerine postalanacaktır.

'özel, e doğru

Kaya ÖZSEZGİN

Eleştirinin yolları, yöntemleri üzerinde düşünürken, Oscar Wilde'in yazısını(*) yeniden okudum. Gilbert'in Ernest'e verdiği yanıtlar, ilk bakışta onu haklı gösterecek nitelikte, düşündürücü karşılıklar. Hele tartışmanın bir yerinde, anlaşmaya varmış olduklarını söyleyen Ernest'in sözüni kesen Gilbert, «ama sakın benimle anlaşmış olduğunu söyleme. Biri benimle anlaşık olduğunu söylerse, hep yanılmışım gibi gelir bana.» diye karşılık verir. Düşündürücü değil mi bu karşılık? Önce eleştirinin önemini, o eleştiri akımlarından birinin savunucusu olan Wilde'in kaleminden yansıttığı için, sonra da «anlaşık» olmanın, bir düşünceyi kolayca benimser görünmenin - böyle diyorum, çünkü, anlaşık olduklarını söyleyiveren kimseler, o konuda gerçekten anlaşmış, gönülden uyuşmuş değillerdir çok zaman - sakıncalarına dikkati çektiği için... Bir düşünceyi dedim, siz isterseniz buna, bir eseri, bir eğilimi, ya da bir karakteri deyin. Değişen bir şey yoktur. Değişen, hem durmadan değişen nesnel ölçüler, kalplardır. Düşünce özgürlüğünün en bellirli uygulama alanı olan eleştirinin, özellikle son yıllarda dergi ve gazetelerde önemli sayılacak bir yer kaplaması, biraz da, yerleşmiş sanılan nesnel ölçülerin kırılmasıyla ilgilidir. Düşünceye saygının güzel bir belirtisi bu bence...

Wilde'a dönelim gere... Gilbert eleştiri anlayışını şöyle özetler: «Eleştirmen için sanat eseri, sadece, kendi malı olacak yeni bir eser yaratabilmesi için yapılmış bir öneri, bir telkindir... Eleştirmen gerçekten etki yapmağı isteyebilir: ama, eğer bunu isterse, kişi ile değil çağla ilgilenecek, çağın bilincini uyandırmağa, onda yeni istekler ve iştahlar yaratarak, ona daha geniş ve daha asıl olan kendi görüşünü ödtünç vererek, çağı uyarmağa, daha duygulu ve anlayışlı hale getirmeğe çalışacaktır.»

Yaratmak ve uyarmak. Yalnız Wilde'i değil, öznel eleştiri anlayışını da özetler bu iki sözcük. Nedir ki, her iki sözcük te, nesnelcilerin ateş püskürdükleri, bütün güçleriyle karşı oldukları kavramlardır. Birazcık estetik kırıntısı ve daha çok bilim... Bunlar yeter görünüyor nesnel eleştiri akımı için... Öyle olmazsa Hennequin, bilimsel eleştirinin başlıca üç dayanağını, ruhbilim, toplumbilim ve estetik gibi üç bilim dalı arasına yerleştirmezdi.

Gerek nesnel (bilimsel, objektif), gerekse öznel (izlenimci, subjectif) eleştiri akımları, geçen yüzyılım ürünleridir. Taine ve Brunetiere'in öncülüğünü yaptıkları nesnel eleştiriyle, Lemaitre ve Anatole France'in yolunu açtıkları öznel eleştiri, aynı çağın iki karşıt akımıdır. «Nesnel eleştirinin temel konusu eserdir. Bu demektir ki, o, var gücünü eseri tanıtmaya ve yargılamaya verir. İnsandan (yani sanatçıdan ve eleştirmenden) çok eserle ilgilenir. Eseri faydalı her veriden, her kaynaktan, her yöntemden - gerekirse felsefeden ve bilimlerden de - yararlanarak iyice çözümlenmesi ve doğruca değerlendirmesi amaç edindir. Onun öz ve biçimce çevre ve tarih içindeki yerini, durumunu, önemini, değerini, etkisini tarafsızca göstermeğe çalışır.» (**). Peki, eleştirmen nerede? Onu

bilim ve felsefe kitapları arasında göreniniz var mı? Yok, çünkü o, önce kendi kişiliğini, üzerine eğildiği eser uğruna harcamaktan, gölgelemekten, -korkunç bir vurdumduymazlıkla- çekinmiyor. Bu, eleştirici yönünden böyle... Ya okuyucu... Nesnel eleştirinin, okuyucu özgürlüğünü engellediğini öne süren Anatole France'a hak vermemek elde mi? «Yunan, Latin, hatta Fransız klâsiklerine değer vermemizde, geniş bir özgürlük payının bulunduğu» gerçekten savunulabilir mi? Bu yönüyle «izlenimciliği yalnız doğmacılığa» (***) değil, nesnelciliğe de üstün saymalıyız. Çünkü kesin yargılar, değişmez kalıplar getirmekten kaçınır, düşünceler, izlenimler (impression) yenilenici, değişken, kişilikçi, okuyucu özgürlüğüne saygılı nitelikler taşınması bakımından, nesnel eleştiriden uzaktır. Sanat eseri, bir bilim eseri olmadığına göre, onu, bilimsel eserlere uygulanan şaşmaz ölçülerle belirleyip tanımlayamayız. Kişiliğin bir belirtisi olan görecelik (relativisme), nesnel eleştirinin sınırları içinde kaybolmuş, erimştir.

Öznel eleştiri izlenimci bir yol seçmekle, sanat eserinin temel yapısına, doğuş nedenlerine, sanatçı açısından taşıdığı niteliklere iyice yaklaşmış oluyor. Başka bir deyişle, sanatçının bireysel güçlerini yakından tanımış, duyarlılığını -bir bakıma-

tatma olanağına da kavuşmuş oluyor. (Nesnel eleştiri akımını benimsemiş olanların aksine, öznel eleştiriyi seçenlerin, daha çok sanatçılar arasından çıkması, bu yönden, bir raslantı değildir.)

Kaldı ki, XIX. yüzyıl içinde Taine ile, kuramları iyice belirlenmiş, yerli yerine oturtulmuş olan nesnel eleştiri ölçülerini, örneğin karakterin önem ve yarar derecesi ile etkilerin yakınsama derecesini, birer değişmez kural olarak çağımızda uygulamak pek su götürür. Nesnel ölçülerin temelindeki değişmezlik, a priori (öncel) düşüncelerin, denemelerin, eleştiri alanındaki yerleşmesi sakıncasını doğurabilir. Oysa nesnel eleştirinin «ayrıntı» olarak kabul ettiği yönler, sanatçının kişiliğini, erdemlerini, yaşantısını aydınlatmakta önemli ipuçları verebilir. Etimble, «zekânın ve duyuların bütün imkânlarını» kullanarak bu «ayrıntıların eleştirisine» yöneldi.

Öznel eleştirinin günümüz eleştirisi olduğuna, günümüz sanatını en iyi biçimde, hem ona çok yakın olarak yansıttığına inanıyorum. Sıcak, diri, canlı, değişken, kişilikçi olduğu için...

(*) Türk Dili, Eleştiri Özel Sayısı, 142, Temmuz 1963

(**) Bilimden Yana, Asım Bezirci, 1963, Oluş Yayınları.

(***) S.K. Yetkin, Impressionnisme ve İki Temsilcisi, Vatan, 29 Mart 1959

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

**BASIN
İLAN KURUMU**

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telegraf adresi : BASINKURUMU

gerçek sanatçı dedikleri

Nuri İYEM

Dilimizde Fransızca Authentique; Doğruluğuna güvenilir, doğru olduğunda kuşumuzu çekici hiç bir yön bulunmayan karşılığı olarak, GERÇEK diyoruz. Sonra Réalité dediklerine de GERÇEK deriz. Véritable anlamına da... Buna karşılık GERÇEK SANATÇI dediklerimizde, GERÇEKÇİ SANATÇI dediklerimizde, GERÇEKÇİ SANATÇI'dan ayrı bir anlamı olanı kavriyoruz. Eskiden yabancı dilden aldığımız SAHİH, sanırım Véritable karşılığı olabilir. Neyse geçelim bunları, konumuz da başka, bu bakımdan GERÇEKÇİ SANATÇI'yı bırakalım da GERÇEK SANATÇI üstüne sürdürülen düşünceleri tartışalım diyoruz.

Deniliyor ki; SANATÇI ANCA YARATMAK İÇİN YAŞAYANDIR. Bu doğru söze ne denir? Gelgelelim, yaratmak için yaşayan olarak niteledikleri kişinin GERÇEK SANATÇI olabilmesi için, ruhsal durumunda önemli bir değişikliğin ya da olağanüstülüğün gerekliliğine inanıyor ve bundan öteye de yaratıcılığın söz konusu olamayacağını ileri sürüyorlar. Bu yüzden GERÇEK SANATÇI dediklerinde, yaşamla ilişkili kurma yönünden ille de BİR KAÇ BAĞI KOPMUŞ olanını aday görüyorlar.

Söz konusu edilen ve Gerçek Sanatçı bu ZORLAYIŞLARI, İSTEKLERİ SUSMUŞ, ZORLAYIŞLARI(, İSTEKLERİ SUSMUŞ, BİR DÜŞ VE BİÇİM DÜNYASINA sık sık kendini bırakabilen oluyormuş. Düşüncelerinde; Gerçek Sanatçı kimdir? Sorusunu böylece çözümlenler, kendi düşlerinde yarattıkları kişinin süresiz olarak İÇİNDE YAŞAMANIN ZORLAYIŞLARI, İSTEKLERİ SUSMUŞ, BİR DÜŞ VE BİÇİM DÜN. YASINDA kalamıyacağını hesaplamak zorunluğunu da duyduklarından, durumun süresiz değil, süreli «Periodique» Olduğunu söylüyorlar. Çünkü; Durum kesintisiz olsa, yaşayabilmesinin olanağı kalmazmış. Bununla birlikte, durumu böylesine olanın, başkalarına «Anormal» görünebileceğini de belirttikten sonra, bir anormallığın söz konusu olamayacağını ileri sürüyorlar. Karşı koyucu düşün olarak şöyle bir soru atıyorlar?

ÖYLE İSE NİÇİN BÜTÜN ANORMAL LER SANATÇI, HEM DE BÜYÜK SANATÇI DEĞİLLERDİR ?

Bu soru ile karşıt düşüncelerin geçiştirileceğine inanılıyor her halde. Ne varki savunuyu pek sağlam değil : Çünkü büyük sanatçılar arasından çıkmış örnekler, kimi de Tımarhaneleri boylamış olanları az değildir ya, şayet: ayrılık olan kuralı bozamaz, diye düşünülüyorsa, ruhsal sarsıntılarını kişilerdeki belirtileri hep bir çeşit olmaz, sonra nerde kaldı ki bütün anormallerin sanatçı olması da gerekmez. İnsan sanatçı olsa da, olmasa da, ucuz atlatılan ya da ağır geçen Depresyon geçirebilir. Dahası var; kimi sanatçılar en güzel yapıtlarını, ruhsal sağlık yönünden eni konu sarsılmış dönemlerinde vermişlerdir. Bunun karşıt örnekleri de var.

Bir yandan anormal değillerdir diye savunmak zorunlu duyanlara, beri yar-

da... BU YÜZDEN KENDİLERİNİ GERÇEĞE GEREĞİ KADAR UYDURAMAZLAR.. da denildiğine göre; Hiç değilse bir sinir bozukluğu «NEVROSİSME» durumu olsun söz konusu edilebilir. Öyle ise, GERÇEK SANATÇI olabilmek, Sinir bozukluğuna mı bağlı?

Neresinden tutulursa tutulsun, bir sürü gelişik yönler ve çapraşık düşüncelere dalarak, GERÇEK SANATÇI tipini betimlemeye uğraşanlar, söz konusu kişiyi eninde sonunda, Gerçeklere kapalı ya da gerçeklerden kaçıcı olarak gösterirler. Doğrusu, çıkarıcı, gününü gün etmeye bakarak yaşayana, sanatçı denilemez elbet. Ama GERÇEK SANATÇI olarak düşünülen şu tip, gerçeklerden kaçıcı olduğuna göre, Sanata, başka bir deyimle, yaratmaya götürücü yol neden yalnız bu olsun? Yaratıcı olabilmesi için, sanatçının ille de gerçeklerden kaçıcı, ruh hastası mı olması gerekli? Bunun üstünde önemle duruyorlar da, hangi nedenlerle gerçeklerden kaçıcı sonuçların doğabileceğini araştırmayı gereksiz buluyorlar. Hani nerde ise bunlar dünya ya böyle gelirler demeğe getiriyorlar.

Bir yapıt yolu ile yaratılan etkiden; sanatçının kişiliğini, O'nun yaşamla olan ilişkilerini, duyabilme ya da duyuş çeşidini, yaşamdan kaçış, tiksindir durumda oluşu veya sevmeye, sevebilme çeşidini ortaya koyması ile dir ki, sanat yapıtı karşısında olduğumuz varyoruz sanırım. İster gerçeklerden kaçıcı, ister gerçeklere abanıcı olsun, yaşamla ilişkin tutumlar, ondan doğmuş davranışlar değil mi? Söz geliş Nefret etmek bir ilişkinin, hem de kesintisiz sürüp giden ilişkinin beslediği duygu değil mi? Sevgi, uyum ve uyumsuzluk tümü ile bunlar, yaşamla ilişkin olmadan doğmuş şeyler mi? Sanat yaratmaları için, elverişli gördükleri ruhsal ortam; ille de yaşamla bir kaç tel bağın kopuk olmasına bağlı. Şükürler olsun geride bir kaç bağ bırakmayı düşünüyorlar. Görüldüğü gibi GERÇEK SANATÇI üstüne olan düşümler, bir çok yöreleri ile düşsel olmaktan öteye geçmiyorlar.

Gerçek ödevi, aşaması İNSAN, konusu İNSAN, yapıtının içeriği İNSAN olması gereken sanatçının, çağımızda bu ödevinden tüm bağışlandığı gerçektir. Toplumun çok uzun bir süredir sanata eski önemi ile baktığı yok. Sanatçının bu koşullar karşısında ister istemez kendi içine gömük izlenimci olması çok doğaldır. Gerçek ödevinden bağışlanmış olarak işini sürdürmeğe uğraşan kişide ruhsal aksaklıklar durumunda bir takım değişimler elbet olacaktır.

Çağımızda bir çok sanatçının Toplum ve gerçekler karşısındaki tutumu, Her hangi bir toplantıda konuşulanlara ilgi duymayan, kenara çekilmiş kişiye benzetilmektedir. Gerçi izlenimin bu yön değiştirilşi, İÇ YAŞAM a girebilme olamalarını sağladığı doğrudur ya, nedir ki, bu kazancın yanı sıra, bu gün için üstesinden zor gelinir, bir büyük biçimciliğin «FORMALİSME» geliştiği de başka gerçektir. Özellikle Resim ve Heykel sanatlarında, düşünle somut varlığı

ayırarak kadar ileriye varmış bir biçimlilik yadsınamaz.

Yukarda söz konusu ettiğimiz GERÇEK SANATÇI ÜSTÜNE OLAN DÜŞÜNCELER arasında belirtilen , İÇİNDE YAŞAMANIN ZORLAYIŞLARI, İSTEKLERİ SUSMUŞ, BİR DÜŞ VE BİÇİM DÜNYASINDA yaşayan olarak gösterilmiş kişide ise, ruhsal dengeyi iyiden iyiye bozulmasından doğan bir biçimcilik pekala söz konusu olabilir. Çünkü Biçimcilik çokluk düpedüz sorumsuzluktan, bir de bu duyguyu kuşatamayacak ruh aksaklıklarından da doğabilir. Yaratmak, gerçek anlamda yaratmak dediğimiz, biçimciliğinin ve onun doğmasına etken olabilen sorumsuzluğun çoğu zaman dışında olduğunu söyleyelim. Bununla birlikte, saplantılarımızın, bunalımlarımızın kimi zaman yaratıcı birer güç olabileceğini de yadsınmıyoruz. Ne var ki, çoğu kez de bir saplantı yada bunalımın sanat yolu ile dışa vurulması, ruh hastasını bir çok zararlı tepkilerden kurtarıcı olabildiği halde, sanat yapıtı olabile niteliğine ulaştırıcı olmayabilir. Bunun üstünde duruyoruz, çünkü ruh hastasına benzetilecek diye tasalandıkları ve anormal olmadığımız savunmak zorunluğunu da duydukları tip, GERÇEK SANATÇI olarak nitelendirilince, elbet ortaya işin içinden çıkılmaz bir leğir kargaşası çıkacaktır.

Bir başka yöreye de değinmeden geçmiyeceğiz, deniliyor ki, GERÇEK SANATÇI, YAŞADIĞINI KENDİNİN OLAN BİÇİMLER İÇİNDE VERİR. Sanatçı için kendinin olan biçimlere gitmesi ayrıca bir zorunluktur da, ama düşünülen tipteki insanda kendinin olan biçimler - korkarız ki - gerçeklerden tüm kaçıcı durumda, yıkılmış, içine kapanmış bir hastanın ısrarla kullandıkları biçimlerdir. Öyle sanıyoruz ki, KENDİ YAŞADIĞINI, KENDİNİN OLAN BİÇİMLER İÇİNDE VERMEK, söz konusu kişide kendi başına buyruk, kendi kendine bir deyiş «Self - Expression» dediklerine kadar gider. Bununla sanat olabileceğine inanabilmek çok güç. Kendini illegetirmenin «Self-Expression» sarsılmış insanın kendi ruhsal durumunu anlayabilmesi için psikiyatri alanında yararlı olduğu savunulmaktadır. Normal denilebilecek insanda duygular daha çok çevreye ilgi gösterir durumdadır. Şunu da belirtelim ki, Toplum düzeninin bir çok yöreleri ile aksak oluşu yüzünden doğan pek çok ruh hastasının, sanat yolundan bir kurtuluş aramaları iyiden doğan pek çok ruh hastasının, sanat yolundan bir kurtuluş aramaları iyi sonuçlar verebilir de. Ama yaratıcılığın biricik koşulu, salt bu olmasa gerek.

Kültürün esas niteliği, Toplum olaylarından, gündelik yaşam olaylarına dek, tümünün büyük prensipler yöresinde toplayabilmek ise, sanatın da bununla atbaşı gitmesi gereklidir gibi gelir bize. İnsan varlığını yalnız somut değerlere yönelik kılarsa, varlığın kendisi simgesini yitirir. Bunun gibi sanatın niteliği de, düşünle somut varlığı gerçek bir birlik durumunda getirmesidir sanıyoruz. Bunun içindir ki, sanat yaşanana bir anlam verme çabasıdır, deriz. Ham bir gerçekçiliğin başarısızlığı, güçsüzlüğü somut malzemenin, yapıtın yoğunluğunu kapsamasında bulanlardanız. Biz de yapıtın içerisinde bütün bir görüşü kapsadığını söyleyebiliriz. Bunlardır ki, görüşün doğal

açası da değişebilir. Ama olabildiği kadar bireyciliğe açla giden sanat ve sanatçının durumu, yukarıda da belirttiğimiz gibi, gerçek ödevinden sürülmüş ya da bağışlanmış olmasında görüyoruz. Sanatçı'da türlü tepkiler yaratan, bu durum olabilir sanıyoruz. Ama bu durum değişmez, değişemez değildir ki...

Ruh hastalıklarına gelince, bu her çeşit ve her alandaki insanın başına gelebilir. Her

düşünce özgürlüğümüz, gerçekler ve üstün sanat yapıtları

İsmet Kemal KARADAVI

«... Değişik, apaçık, ilginç, sürükleyici ve düşündürücü bir oyun... En güçlü yanı da yer yer duygusal görünen bölümlerinde bile düşünceye sesleniş, gerçeklere dayanış, toplumsal oluşu ve o düşsüz, uyanık kişileri, şiirle, müzikle, dansla ve seçkin taşlamalarla etki altında bırakış... En az, geçen yıl aynı sahnede gördüğüm (Gizli Ordu) ve İstanbul'da ılık bir nisan gecesi birlikte koştüğümüz (Keşanlı Ali Destanı)ncı güzel, anlamlı ve ilk... Bir şey daha var beğendiğim : Görücü, oyunun içine giriyor, oyunu hemen orada, düşünüsü ve ahlak gücüyle tamamlıyor. Bence bu, oyun yazarının çok şey söylerken bile her şeyi söylemiş olmak gibi bilgi, ama sanat dışı bir çabaya düşmemesinden de doğuyor, öyle bir gayretkeşlik, öyle bir tıkuşturma özenti-sine kapılmamasından oluyor. Ses, söz, konuşma tekniği, görünüm ve biçimce, gerek müzik-dans, gerekse duruş-buluşu uygulamaları, yapıtla (eserle) olsun, kamu oyu ve görüşüyle olsun uygunluk kuruyor, başarılı... Bu, sahne düzeni ve niteliğine karşı (çöp tenekesi artıkları, katran...) ön sıralardan burunlarına ipek mendillerini bastırıp kalmış birkaç kişinin bulunuşu ve dudak büküşüyle bile değişmiyor...»

25 Mart 1965 günü bir yakın arkadaş, bir sevgili dosta yazdığım mektupta böyle diyordum, usumda kaldığına... Bay Sermet Çağan'ın (Ayak Bacak Fabrikası) içindi bu dediklerim. Belki rastlantıydı. Belki bir etki, bir tatlı öfke sonucu yazılmıştı... Oysa, tüm yeni, ileri oyunlar, düşün yazıları, sanat yapıtları için daha çoğu, daha iyisi söylenebilir bu sözlerin. Sorun o değil. Sorunumuz, anlamlı'yı, değişik'i, gerçek'i sevebilmek, algılamak ve tutmaktır; onlarda kendi gücünü, insan'ın gelişimini, oluşlar ve yaptırımlar dönüşümünü görebilmek, bulabilmek, duyup düşünmek ve sonra da beğenilere olsun, düzeltilere olsun varabilmektir... Biz iyi biliyoruz ki o zaman üstün sanat yapıtları verebileceğiz; dünyaya oyun, gökçeyazın (edebiyat), resim, yontu (heykel) ve böyle... değerimizi, varlığımızı izletecek, algılayacak (kabul ettirecek) ve aratacağız. Yok, bunu yapma-

nedense, duygusal yönü, duyurduğu oldukça güçlü olan sanatçıyı ruhsal sağlığı bozulmuş ya yakın olarak betimlemeyi, en yavaş olarak görenler az değil. Sonuç olarak, sorumluluk duygusundan yoksun, bir uyur gezden zor ayırd edilir kişinin, sanatçı hem de GERÇEK SANATÇI olarak düşünülmesi olmasını anlayamadığımızı söyleyelim.

missak kendimizi beğenmekten, kendimizi yinelemekten (tekrar etmekten), bir güdük aranma ve bir takım öykünmeciliklere (taklitçiliklere) başvurmaktan ileri gidemeyeceğiz. Bu da, bunca geçmişe, kaynaklara, gelişim dilek ve çabalarına karşı elbette iç açıcı değildir, istenen, özlenen sonuç olmasa gerekir...

Durum bu ve böyle iken şimdi bile yaptıklarımızı, karşıladıklarımızı ve evrimleşme çizgimizi düşünüyorum, şöyle soruyorum kendi kendime : Neden alışılmışın dışındaki ve gerçekleri söyleyen her yazarı, her yazılanı kötü görüyoruz, kötülükçü ve «hain» sayıyoruz? Sanatı gereksiz ve gerekçesiz bir biçimle sınırlamak, kısıtlamak, daraltmak, tutmak ve sonuç olarak küçültmek ya da yerinde saydırmak olmuyor mu bu? Yazıma başlarken, gördüğüm, ilginç bulduğum bir oyun için bir dosta yazdıklarımı andım. Yine konumuz oyun olsun, Ekinde (kültürde), uygarlıkta çok ilerlemiş uluslarda (hatta, henüz tüm kara ırka değil, ama «çirkin amerikalıya» özgürlük, hoşgörülük tanıyan Amerika'da bile...) örneğin, bir «Hamlet», bir «Müfettiş», bir «Vatandaş oyunu», bir «Godot'yu Beklerken», bir «Galile», bir «Sezuan'ın İyi İnsanı» v.s. nin yasaklanmadığı, yasaklanmadığı sanat, tiyatro anlayışı ve ortamı varken bizde, özellikle de yerli düşünür ve sanatçılarca acı da olsa gerçeklerimiz alıp genelleştirilerek ortaya konmuş her yeni deyişi, her toplumcu ve gerçekçi, ama bunun için daha yurtçu, ulusçu ve insancıl anlatışı neden suçluyor, karalıyor, damgalayıp sararak raflara kaldırıyoruz? Kendimize güvenimiz mi az, kendi sorunlarımızı (meselelerimizi) ve sonra da çözüm yollarını mı tam bilmiyoruz? Değerli, güçlü, güzel yanlarımızın ayırına (farkına) mı varamıyor, onları çok yönlü, ama kendimizden gelen, normal etkilenişlerden edinilen yeteneklerimizle işlemesini mi başaramıyoruz? Pencerelerimiz, hiç açılmamacasına, Doğu'ya da, Batı'ya da kapalı mı, kapalı tutulmak mı isteniyor? Değişimler, gelişimler ve bireysel-toplumsal oluşumlarından, demokratik, sosyal düşüncü ve yaşa-

yıslarla çağdaş uygarlıklar ve görüşlerden mi korkuyor, çekiniyoruz? Ya da normal hoşgörümüz, ekinde (kültürde) derinliğimiz ve özgür sanat anlayışımıza karşı sonsuz, yani insan sayınca olması gereken saygımız mı zavıf?... Bu sorular bizi ne denli umutsuzluğa yöneltirse yöneltsin, yine de ben şu kaniya (kanıte) varıyorum, diyorum ki: Sorulara yanıt (cevap) olacak çıkmazlar ve olumsuzlıklardan ne biri, ne öteki... Bence biz, tipik kuşularımızı inceliyor, sonradan alışıp sigıyacağımız (kabul edeceğimiz) o uyumsuz varsayımlar ve suç atışlara kapılıp duruyoruz. Geniş ve derin, topluma ve felsefeye değgin (dair) incelemelerle o derece görüşlere yer vermek istemiyor, bunun için de zamanı duraksamalara (tereddütlere) bölüp parçalıyoruz...

Bir uyanış, bir geçiş (intikâl) çağıdır bu. Düzeleceğiz, çağca ve ulusça evrimleşerek nice kurtuluşlara, mutlu sonuçlara varacağız. İnçayız, umutluyuz...

BİZE GELEN KİTAPLAR

YEDİTEPE YAYINLARI

MAX JACOB — Şiirler

Haz : Ülkü TAMER

300 kuruş

METİN ELOĞLU — TÜRKİYE'NİN

ADRESİ (Şiirler)

300 kuruş.

SAMİM KOCAGÖZ — SAM AMCA

(Hikâyeler)

300 kuruş.

*

VARLIK YAYINLARI

DÜNYANIN EN GÜZEL

HİKÂYESLERİ

Haz : Yaşar NABİ

2 Lira

SARNIÇ - KAYIP ARANIYOR

(Bütün Eserleri 3 - 4)

SAİT FAİK

6 Lira

BÜYÜK ADAMLAR

(Türk ve Dünya Meşhurları)

230 ÜNLÜ KİŞİ

5 Lira

SONBAHAR GÜLLERİ

André MAUROİS

(Roman)

4 Lira

MİLLÎ SAVAS HİKÂYESLERİ : (Erge-
nekon III) Yakup Kadri Karaosmanoğlu
Varlık Yayınları 4 lira.

DÜNYA EKONOMİ TARİHİ : (Başlan-
gıcından bugüne) Gerhard KÖHNEN Var-
lık Yayınları 5 lira.

GÜNLERİN GÖTÜRDÜĞÜ : (Edebi-
yat üzerine düşünceler) Suut Kemal YET-
KİN Varlık Yayınları 2 lira.

GARP CEPHESİNDE YENİ BİR ŞEY
YOK : (Roman) Erich Maria REMARQUE
Varlık Yayınları 4 lira.

HAYAL VE GERÇEK (Köyümden)
Mahmut MAKAL, Varlık Yayınları 2 lira.

EVLİLİK : (Roman) Alberto MORA-
VIA Varlık Yayınları 2 lira.

FARELER VE İNSANLAR : (Roman)
John STEINBECK, Varlık Yayınları 2 lira.

AHMET RASİM (Hayatı, sanatı, eserleri)
Haz. Suat HIZARCI, Varlık Yayınları 2 Li-
ra.

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

(Başarılı Sayfa 2 de)

kü, bildiği gibi, bütün dünyada komünizmin 1 numaralı propo-
ganda aracı, (komünizm) kelimesinin mümkün mertebe çok du-
yulması, kullanılması»dır dedikten sonra, «Evet, seçimlerde poli-
tikacının en büyük kaygusu oy kaygusudur. Ama gerçek politi-
kacının, gerçek liderin bunun üstündeki ihtirasi, halkı doğru yo-
la yönlendirmektir. Politikacılarımızın, oy kaygusu yüzünden pren-
siplerini unuttuklarına çok şahit oluyoruz. Fakat bu onları va-
tan hainliğine kadar götürmemelidir. Komünizmle mücadele cep-
hesi, gün geçtikçe, akıbeti malum (V.C.) ocakları niteliğini ka-
zandırmaktadır.» demektedir.

DÜNYA'da Falih Rifki Atay, «A. P. cisi de CHP cisi de, ta-
bii senatörü de, hepsi gaflet içinde» dedikten sonra, «CHP, kendi
aleyhine komünist propogandası yapılmasından şikâyetçi! Muha-
liflerine karşı masonculuk kampanyası açanlar da kendi dergile-
ri! Radyo veya gazetelerde en aşırı sol edebiyatı ile konuşan ya-
hut yazanda kendisinden!», «Politika baştan başa içten pazar-
lıklı olunca memlekette bir anarşi pazarına döner.» diyerek «Böy-
le giderse bu memleketi, Yunanlılardan kurtarır gibi, politikacı-
lardan kurtarma davası alıp yürüyecek. En çok tutulan fikir akı-
mı da o olacak» diye yazmaktadır.

SON HAVADIS'te Tekin Erer, 1946 yılında ortaya çıkan bir Ko-
münizm olayı ile zamanın İçişleri Bakanının Mecliste yaptığı ko-
nuşma üzerinde durmakta, «Türkiyede komünist tehlikesi mevcut
değildir» diyenlerin aldandıklarını komünistlerin faaliyetlerinin son
günlerde arttığını, Bursadan gelen tepkinin de bunun neticesi ol-

duğunu ifadeyle «Memlekette huzur ve sükün isteniyorsa, seçim ar-
fesinde kargaşalıklar çıkması arzu edilmiyorsa, komünistlerin taş-
kınlıklarına meydan vermemek, bunlar hakkında derhal kanunî ta-
kibata geçmek gerekmektedir.» demektedir.

MİLLİYET'te Komünizmle Mücadele Cemiyeti Kurucusu ve eski
Gen. Sek. Ali Kemal Meram, Komünizmle mücadeledeki yanlış dav-
ranışları saymakta ve «Komünizm karşısında olduklarını öne sü-
renler, bu fikir ve inançta gerçekten samimi iseler Anayasa ve Ana-
yasadan doğma yasalara aykırı davranışta buldukları zaman or-
taya çıkacak sonucun Komünizmle gelişmesine yardımcı olacağını
da bilmelidirler.» demektedir ve «komünizmin karşısında olmak, Türk-
çü olmak, milliyetçi olmak, bu ülkenin ve ulus'un çıkarına olacak
reformlara düşman kesilmek değildir.» diye yazmaktadır. Abdî
İpekçi ise, «En önemli konularda (görüşümüz yok) demekten çe-
kinmeyen hükümetin şimdi en büyük tehlikeler karşısında da (ted-
birimiz yok) demesini hoş görmek mümkün değildir.» demektedir.

11 Temmuz tarihli CUMHURİYET'te İhan Selçuk, «Sabah Ak-
şam günde üç öğün aşırı cereyanlardan söz açan politikacılar nu-
ratlarına erdiler...» «Her saat başı koltuklarında (Aşırı cereyanlar,
aşırı fikirler, aşırı akımlar, aşırı, aşırı, aşırı) derken şaşırarak
ortaya çıkıyor hazretlerin... Memleket, halkın hakkını aşırıyla
koltuğa oturup şaşırmanın elinde kalmıştır. Hiçbir zaman bu ka-
dar aşırı biçimde gözler önüne serilmediydi bu gerçek...» diyerek
son olaylar hakkında Hükümet üyelerinin gazetelere akseden ko-
nuşmalarından birşey anlamamanın imkânsız olduğunu ifade etmek-
tedir.

Hazırbyan : Bekir EKİNCİ

Yurtseverlerin Yargısı
YARGI GAZETESİN'DE

P.K. 340 — İstanbul

YARGI GAZETESİ

MUTLU TÜRKİYE ÜLKÜ-
SÜNE BAĞLI KARDEŞ YA-
YINLARDANDIR.
ABONE OLUNUZ.

P.K. 340 — İstanbul

OLAYLAR VE TÜRLÜ SOY-
GUNLAR HUKUKUN IŞIĞIN-
DA YARGI GAZETESİN'DE
YARGILANMAKTADIR

İsteme adresi :

P.K. 340 — İstanbul

BİZE GELEN KİTAPLAR

★ ŞAHMERDAN — HAVADA BU-
LUT : Sait Faik (Bütün eserleri
5-6) Varlık yayınları 6 TL

★ SOYSUZLAŞMIŞ HAYVANLAR :
(Roman) VERCORS, Varlık yayınları
4, Lira

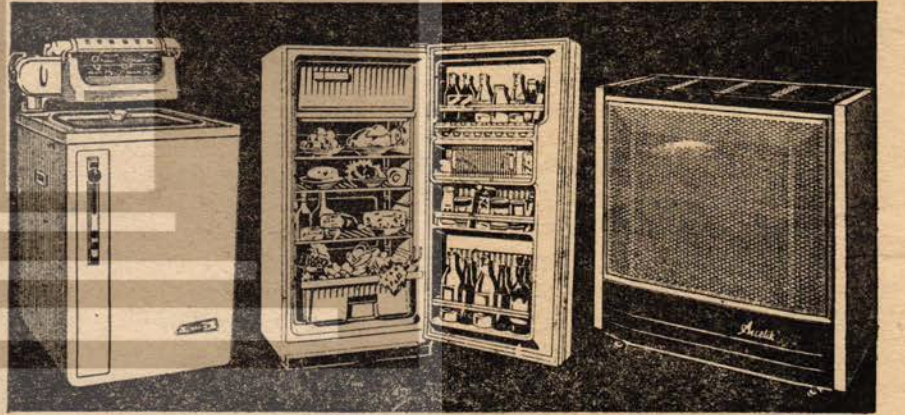
★ İHTİYAR BALIKÇI : Ernest He-
mingway Varlık yayınları 2 lira

★ BOSNA HİKÂYELERİ : Ivo And-
riç Varlık yayınları 2 lira

★ EKMEK KAVGASI : Orhan Ke-
mal Varlık yayınları 2 lira

★ İSVİÇRELİ ROBENSON : J. T.
Wyss Çev : Yaşar Nabi, Varlık
yayınları Çocuk Kitapları 2 lira

en üstün kalite
en uygun fiyat
gerçek garanti

ARÇELİK

SÜTLÜCE, KARAAĞAÇ CADDESİ 2-4, TEL.: 49 44 00

(Yeni Ajans 3293) — 357

bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

TÜRK SİYASİ TARİHİNDE CUMHURİYET HALK PARTİSİNİN MEVKİİ, 1. cilt, Yazan : Fahir Girittioğlu (Edirne Milletvekili), Ankara 1965 adres : P. K. 137 - Ankara. 460 S. 25 lira (C. H. P. nin doğuşu safhası - Tek parti hâkimiyeti devri - Tek partili hayat içinde C. H. P. iktidarı - C. H. P. sinin muhalefet devresi, 2. cilt, muhalefet devresi, 27 Mayıs ishtilâli, sonrası ve C.H. P. ilkelelerini içine alacaktır. Baskıdadır.)

TÜRKİYE İÇİN ÇIKAR YOL SOSYALİZM Mİ LİBERALİZM Mİ ? Yazan : Turan Tan, Ankara 1965 Çeviri Yayınevi, 155 S. 5 lira, Dağıtım : Yahm Yayınevi, Binektaş sok. 24 - A, Küçükesat, (İçindekiler : Gerçeği : Mane tekel fares - Oymakların yıkılışı - Köyü - Ateşleri gömlek - Yüzeydekiler, Reçete : Batılılaşma kavramı - Ulusal eğitim - Toplum kalkınması - Devrimin düzeni - Çağrı.)

TÜRK LÜK EN YÜCE GAYEMİZDİR. Yazan : İzzettin Mete, İstanbul 1965 Adres : P. K. 9 - Kartal, 69 S. 10 lira, (İçindekiler : Kültür Savaşı tarihimize 30 Ağustoslara doğru - Tarihimizin satveti ve cihandaki yerimiz - Türklük şuru, Türklük ülküsü - Millî eğitim ve gaye-Baş engelimiz yarı münevverdir - Türklük hakikati - Dil üzerine.)

ATAÇIN DÖRT ÇEVİRİSİ : Millî Eğitim Bakanlığı Dünya Edebiyatından Tercümeler Serisi Lâtin Klâsikleri'nde dört çevirinin ikinci basımları : Plautus : İkizler, 79 S. 170 kuruş, Çifte Bakkhis'ler, 80 S. 165 kuruş, Terentius : Hortlak, 83 S. 180 kuruş, Andros Güzeli 76 S. 165 kuruş.

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, 13. cilt - 97. sayı, Ankara 1965 Millî Eğitim Basımevi, 10 lira, (Demir Çağı - Denizaltı)

AHMET RASİM, Yazar : Ağâh Sırrı Levend, Ankara 1965 Türk Dil Kurumu, 189 S. 1 resim, 5 lira, «Türk Diline Emek Verenler Dizisi : 11» (Hayatı, eserleri, eserlerinden seçmeler, Ahmet Rasim bibliyografyası).

SUYU ARAYAN ADAM, Şevket Süreyya Aydemir'in eseri, İstanbul 1965 Remzi Kitabevi, 523 S. Metin dışında fotoğraflar, 12.5 lira, (Bu eserin ilk basımı 1959'da yapılmıştı.)

ÇAĞIMIZIN CUMHURİYETİ, (Teklifler), Pierre Mendes France'den çeviren Sıtkı Yırcalı, İstanbul 1965 Remzi Kitabevi, 248 S. 5 lira, «Kültür Serisi : 36»

PROF. DR. FARUK EREMİN İKİ YAZISI : ÖLÜM CEZASI, Ankara 1962 Ajans - Türk Matbaası, 32 S. 150 kuruş İRTİKAP CÜR MÜ, Ankara 1964 Ajans - Türk Matbaası, 16 S.

Dergiler :

EYLAM, İstanbul, Ataç Kitabevi, Temmuz, 17. sayı, 250 kuruş **YENİ DERGI**, DE Yayınevi, Temmuz, 10. sayı (Tiyatro üzerine soruşturma), 250 kuruş **ŞEKER**, Türkiye Şeker Fabrikaları dergisi, Nisan, 55 sayı, **KARINCA**, Türk Kooperatifçilik Kurulu, Mayıs, Haziran; 341 ve 342. sayılar, **YENİ UFUKLAR**, 158. sayı,

Temmuz, 150 kuruş, **İMECE**, 51. sayı, Temmuz, 100 kuruş

Roman - Hikâye :

VARLIK YAYINEVİNİN YENİ KİTAPLARI : Sait Faik - Bütün Eserleri, 5-6. kitap : **ŞAHMERDAN - HAVADA BULUT**, 283 S. 6 lira, **SOYSUZLAŞAN HAYVANLAR**, Vercors'un romanı, Çeviren â Samih Tiryakioğlu, 221 S. 4 lira, **BOSNA HİKÂYELERİ**, Ivo Andriç'ten çeviren : Zeyyat Selimoğlu, 108 S. 2 lira, **EKMEK KAVGASI**, Orhan Kemal'in hikâyeleri, 3. basım, 95 S. 2 lira, **İHTİYAR BALIKÇI**, Ernest Hemingway'in romanı, Çeviren : Orhan Azizoğlu, 6. basım 95 S. 2 lira.

Şiir :

ÇAĞDAŞ YAYINLARI : SENİ YAŞAMAK, Şahinkaya Dil'in şiirleri, 62. S. 5 lira, **SIYAH İNCİLİĞİM YAKAMOZLARDA**, Sema Birsen Aytacıoğlu'nun şiirleri, 32 S. 250 kuruş, Kapaklar : Nuri Abaş,

BEN ANADOLUYUM, Osman Yardım'ın şiirleri, Ankara 1965 Adres : P.K. 96 - Ankara. 30 S. 4 lira.

ACI SU, Reşad Ekrem Koçu'nun şiirleri İstanbul 1965 Koçu Yayınları, 40 S. 2 lira.

Çocuk - Okul :

İSVİÇRELİ ROBENSON, J. R. Wyss'ten çeviren : Yaşar Nabi, 5 basım, Varlık Yayınevi, 107. S. resimli, 2 lira, Ortaokul İçin Çözümlü **FİZİK PROBLEMLERİ I**, Yazan : Prof. Hayri Dener, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 64 S. 150 kuruş.

TÜRKİYE
İ
BANKASI

PARANIZIN
İSTİRBALİNİZİN
EMNİYETİ

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR
Onbeş GÜNLÜK Tarafsız Siyasal İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 12 — Cilt : XVIII — 100 Kuruş
İdarehane : Yenışehir, Büyük Han
No. 55 Tel : 17 87 37 — ANKARA
Haberleşme : Forum Dergisi P.K. 131
ANKARA

★

Sahibi : Fikret EKİNCİ
Yazı İşleri Müdürü : Bekir EKİNCİ

Bu Sayıda Yazı Kurulu :

Ali BOZER — Fikret EKİNCİ — Saif
DİLİK — Adnan GÜRİZ — Adnan
ÖZAKTAŞ — Cahit TALAS

Dizgi ve Baskı

GÜRSOY BASIMEVİ

Mebusevleri Çarşısı No : 11

Telefon : 13 17 53

İlan ve Abone :

Arka kapak 1000 TL. (iki renkli
1500 TL.) ★ Metin arası santiml
10 TL. — (Devamlı ilân verenlere
pazarlıkla) ★ Bir yıllık 22 TL.
★ Altı aylık 11 TL. ★ A.B.D. (uçak)
90 TL. Avrupa (uçak) 54 TL —
Bütün yabancı devletlere (Adı)
44 TL. dir.

(FORUM) ve yazarın adı belirtilme-
den yazı iktibas edilemez.

ZİRAAT BANKASI

Muhterem hesap sahiplerine
en iyi şekilde
hizmet etmekten şeref duyar.

Bu gün servislerinde kullandığı
elektronik hesap makineleri ile daima
Modern Bankacılığın önderi olmuştur

T.C. ZİRAAT BANKASI